

Լուրեր Հայաստանէն եւ Արցախէն

**Հայաստանը Պիտի
Դիմէ Ռուսիոյ 1997-ի
Պայմանագրի ճրջածիրէն
Ներս ԶՅ Տարածքային
Ամբողջականութիւնը
Պաշտպանելու Կոչով**

Անցնող ժամերու դրութեամբ Ատրպեյճանական զինուած ուժերը ռազմական գործողութիւններ սկսած են եւ փորձած են սրել իրադրութիւնը հայ-ատրպեյճանական սահմանի արեւելեան ուղղութեան ամբողջ երկայնքով: Այս մասին յայտնեց Հայաստանի Անվտանգութեան խորհուրդի քարտուղար Արմէն Գրիգորեանը:

«Այս պահին շարունակուած են մարտական գործողութիւններ ընթանալ. Պաշտպանութեան նախարարութիւնը քայլեր է ձեռնարկում իրավիճակը կայունացնելու նպատակով», ըսաւ Գրիգորեան:

Շար. էջ 17

**Ստորագրուած է
Հայաստան-ԵՄ Ընդհանուր
Օդազնացութեան
Համաձայնագիրը**

Պրիլքսելի մէջ Նոյեմբեր 15-ին ՀՀ ԱԳ նախարար Արարատ Միրզոյեանը, Եւրոպական յանձնաժողովի հարեւանութեան եւ ընդլայնման հարցերով յանձնակատար Օլիվըր Վարիքին ու ԵՄ խորհուրդին մէջ նախագահող Սյովենիոյ ԱԳ պետական քարտուղար Սթանիսլաւ Ռասչանը ստորագրած են ՀՀ-ԵՄ Ընդհանուր աւիացիոն (օդազնացութեան) համաձայնագիրը:

Շար. էջ 18

**Հայաստանի Զինուած Ուժերու 12 Զինձառայող՝ 7
Պայմանագրային եւ 5 Ժամկէտային Գերեվարուած են. ՊՆ**

Երեքշաբթի 16 Նոյեմբերի երեկոյեան ժամը 17:00-ի դրութեամբ իրադրութիւնը ՀՀ արեւելեան սահմանագծովին, ուր յարձակում նախաձեռնած էր Ատրպեյճանի ՉՈՒ ստորաբաժանումները, շարունակեց մնալ ծայրայեղ լարուած:

Այս մասին կը յայտնեցին ՀՀ պաշտպանութեան նախարարութենէն, Նշելով, որ մարտերու թէժութիւնը չի թուաւար:

«Հակառակորդը շարունակում է կիրառել իր տանային միջոցներ, զրահամեքենայ եւ տարբեր տրամաչափի հրաձգային զինատեսակներ: Հայկական կողմի պատասխան գործողութիւնների արդիւնքում հակառակորդն ունի անձնակազմի մեծաթիւ կորուստներ, զրահամեքենայի շուրջ մէկ տասնեակ միաւոր ոչնչացուել կամ շարքից դուրս է բերուել», - գրուած է ՀՀ ՊՆ տարածած հաղորդագրութեան

մէջ: Նշուած է, որ հայկական կողմը Նոյնպէս կորուստներ ունի: Տուեալները կը ճշդուի: ՀՀ ՉՈՒ 12 զինձառայող՝ 7 պայմանագրային եւ 5 ժամկէտային գերեվարուած են: Պաշտպանութեան նախարարութիւնը պիտի շարունակէ պարբերաբար հանդէս գալ իրադրութեան վերաբերեալ հաղորդագրութիւններով:

Շար. էջ 17

Հաղորդագրութիւն

**Հանդիպում Հիւսիսային Ամերիկայի
Հայ Աւետարանական Միութեան
Ղեկավարութեան Հետ**

Զախէն աջ՝ Ծոգէֆ Կարապետեան, Աւագ պատուելի Սերոբ Մկրտիչեան, Ընկ. Խաչիկ Ծանոյեան, Ընկ. Գեորգ Գրիգորեան, պատուելի Պերճ Ծամպազեան, Ընկ. Տորթ. Ռաֆֆի Պալեան, Տէր եւ Տիկ. Զաւէն եւ Սոնա Խանճեան, Ընկ. Դաւիթ Սամուէլեան եւ Հ.Ա.Հ.Ա.Միութեան պատուելի Հենրիկ Շահնազարեան

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 8, 2021-ին երեկոյեան ժամը 7:00-ին, Կլեմսելի Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ ջերմ ու սիրալիր հանդիպում մը ՌԱԿ-ի Արեւմտեան Շրջանային Վարչութեան եւ Հ.Ա.Հ.Ա. Միութեան ղեկավարութեան հետ:

Հանդիպումին ներկայ էին Հ.Ա.Հ.Ա.Միութեան ժրաջան եւ

համակրելի պատուելի՝ Հենրիկ Շահնազարեան, նախկին բազմապատակ պատուելի՝ Պերճ Ծամպազեան եւ Հայ Աւետարանական Ընկերակցութեան վարիչ տնօրէն՝ Լուս Անճելսի ողջ հայրութեան կողմէ սիրուած անձնաւորութիւն մը՝ Տիար Զաւէն Խանճեան իր ազնուամիայլ տիկնոջ՝ Սոնա Խանճեանի հետ:

Շար. էջ 18

Հաղորդագրութիւն

**Անձնական Ազատութիւնը
Պէտք է Համադրուի Հանրային
Պատասխանատուութեան Հետ**

Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդը, քննարկելով Հայաստանում համավարակային իրավիճակը, խորը մտահոգութեամբ եւ ցաւով արձանագրեց վարակուածութեան ցուցանիշների եւ դրանով պայմանաւորուած մահացութեան թուերի աճը:

Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդը վերահաստատեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի դիրքորոշումն առ այն, որ քորոնավիրուսի դէմ պատուաստումը հոգեւոր վտանգ չի ներկայացնում: Կարեւորուեց, որ համավարակի ներկայ պայմաններում անձնական ազատութիւնը խստօրէն համադրուի հանրային պատասխանատուութեան հետ՝ չվտանգելու համար սեփական եւ այլոց կեանքերը:

Բարձր գնահատանքով անդրադարձ կատարուեց բժիշկների եւ բուժաշխատողների՝ մարդկային կեանքեր փրկելու նուիրեալ ծառայութեանը:

Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդն անհրաժեշտ համարեց նաեւ, որ առողջապահութեան ոլորտի պատկան մարմինները միջոցներ ձեռնարկեն պատուաստման օգտակարութեան եւ հետեւանքների վերաբերեալ հակասական տեղեկութիւնների տարածումը կանխելու ուղղութեամբ՝ համավարակի դէմ պայքարի արդիւնաւետութիւնը բարձրացնելու համար: Ժողովի կողմից վերստին կոչ ուղղուեց՝ պահպանել կանխարգելիչ բոլոր միջոցները համավարակի յաղթահարման համար:

Լուրեր Աշխարհէն

**Վլատիմիր Փութինն Ու
Էմանուէլ Մաքրոնը Քննարկած
են ԼՂ Հակամարտութեան
Կարգաւորման Ծուրջ
Ստեղծուած Իրավիճակը**

Վլատիմիր Փութինը երկարատեւ Լեռնախօսագրոյց ունեցած է Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Էմանուէլ Մաքրոնի հետ: Այդ մասին կը տեղեկացնէ Քրեմլի պաշտօնական կայքէջը:

Շար. էջ 18

Անտարբերութեան եւ Ամբարտաւանութեան Դարաշրջան

Դարաշրջանը որ կ'ապրինք, կարելի է կոչել անտարբերութեան եւ ամբարտաւանութեան դարաշրջան, հակառակ այն բոլոր ձեռքբերումներուն, ինչ որ մարդ այսօր կ'ունենայ իր առօրեային մէջ, հակառակ այն բոլոր յաջողութիւններուն եւ նուաճումներուն, որոնց մարդ հասած է:

Էջ 03

International Institutional Dimensions of the Artsakh Issue

The aspirations of the people of Artsakh were and are still challenged by Azerbaijan. The military solution was chosen as an option to solve the conflict both in the brief period of existence of two small Caucasian republics and after the fall of the Soviet Union.

Էջ 11

«Զուարթնոց» Մշակութային Մարմինի Տասնամեակի Տօնակատարութիւն Հայերէնի Ուսուցիչը Ի Պատուի

Տասը տարիներ առաջ, 2011 թուականին, Հայաստանայց Առաքելական եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի բարեխնամ առաջնորդ՝ Տէր Յովնան Արքեպիսկոպոսի հովանաւորութեամբ ծնունդ առած «Մշակութային մարմինը» հետագային կոչուեցաւ «Զուարթնոց»...

Էջ 13

Անձի Երկուութիւն՝ Ազգովին

Անձի երկուութիւնը (*multiple personality disorder*) հոգեկան խանգարում մըն է, որ հազուադէպ կը հանդիպի: Այս խանգարումի ատեն մարդու անհատականութիւնը կը կիսուի, եւ այնպիսի տպաւորութիւն մը կը ստեղծուի, թէ իբրեւ մէկ մարմինի մէջ տարբեր եսեր «կ'ապրին», որոնք մերթ Ընդ մերթ զիրար կը փոխարինեն: Եսերը կրնան ըլլալ տարբեր սեռի, տարիքի, ազգութեան, խառնուածքի, մտաւոր կարողութիւններու, ըմբռնումներու: Անոնք միեւնոյն իրավիճակին տարբեր ձեւով կրնան արձագանգել: Այսինքն «փոփոխութենէն» ետք տուեալ պահի եւը չի կրնար յիշել թէ ինչ եղած է, երբ միւս եսերը ազդու էին:

Վերջին մէկ տարուան դէպքերու ընթացքը, մարդոց վերաբերմունքն ու ձեռնարկած քայլերը ծայրայեղ հակասական եւ իրարամերժ են: Կարծես թէ ամբողջ հայ ազգը անձի երկուութեամբ կը տառապի. բան մը կ'ըսէ, ճիշդ հակառակը կ'ընէ՝ ըսուածը մոռնալով: Դատելով ընկերային ցանցերուն մէջ տիրող «քաղաքագիտական եւ աշխարհաքաղաքական արհեստավարժ մեկնաբանութիւններէն» կարելի է ենթադրել, որ ամբողջ հայ ազգը կախարդական փայտիկի մէկ հարուածով վերածուած է ազգ-նախարար-վարչապետ-քաղաքագետ-իրաւագետ մէկ համընդհանուր համագային միութեան: Իրականութեան մէջ սակայն ճիշդ հակառակ իրավիճակը կը տիրէ: Խրախճանքներու, հրավառութիւններու, Հայաստանի մէջ թրջական արտադրութեան ապրանքներու ծովի իրադրութեան վրայ եղած հայրենասիրական, հակաթրքական, հակառուսական, հակաարեւմտեան երանգի յայտարարութիւնները մեզ կը ստիպեն մտածելու, որ մենք ազգովի կը տառապինք անյայտ ծագումով ազգային հիւանդութեամբ մը, որովհետեւ բանաւոր յայտարարութիւնները գործնական գետնի վրայ կը մոռցուին եւ հակառակը:

Միայն Աստուծոյ յայտնի է, թէ ինչքան պիտի շարունակուին ջայլամի պէս մեր գլուխները հողի տակ պահելու ապրելակերպը, մեր շուրջ կատարուող ապագային, ազգը կործանող երեւոյթները, մաս-մաս ձեռքէն գացող հայրենիքը չնկատելու: Եթէ ազգովին չարթնանք մեզ ոչնչացնող թմբիրէն, ոչինչ կը մնայ անփոստալու:

ԱՆԱՅԻՏ ԿՕՇՎԱՐԵԱՆ

Հաղորդագրութիւն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը խորը անհանգստութեամբ է հետեւում Հայաստանի Հանրապետութեան արեւելեան սահմանին Ադրբեջանի կողմից սանձազերծուած մարտական գործողութիւններին, որոնք սպառնում են վերաճելու լայնամասշտաբ պատերազմի: Ադրբեջանը, անտեսելով 2020 թ. Նոյեմբերի 9-ի եռակողմ յայտարարութեան պայմանները, Նոր յաւակնութիւններ է դրսեւորում այս անգամ Հայաստան պետութեան ինքնիշխան տարածքների նկատմամբ:

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին կոչ է անում միջազգային հանրութեանը, միջեկեղեցական ու միջկրօնական կառոյցներին եւ Զոյր Եկեղեցիների առաջնորդներին՝ հասու բոլոր միջոցներով ձայն բարձրացնելու եւ կասեցնելու ադրբեջանական կողմի հերթական ոտնձգութիւնները՝ յանուն մարդկային կեանքերի փրկութեան եւ հիմնարար իրաւունքների

պաշտպանութեան, յանուն Նոր ողբերգութեան կանխման:

Հայոց Եկեղեցին յորդորում է աշխարհասփիւռ իր զաւակներին՝ զօրակից լինելու հայրենիքին եւ կարելին ի գործ դնելու՝ իրենց պետութիւնների եւ միջազգային կազմակերպութիւնների ուշադրութեանը յանձնելու յիշեալ դատապարտելի գործողութիւնները, որոնք վերստին ապակայունացնում են իրավիճակը տարածաշրջանում եւ խաթարում թանկ գնով հաստատուած փխրուն խաղաղութիւնը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ հոգեւոր դասը աղօթող են հայոց պետականութեան անսասնութեան, ազգի միասնականութեան ու ամուր կամքի եւ հայրենեաց պաշտպանների արիասիրտ ոգու համար՝ յաղթահարելու այս մարտահրաւերները եւ վերականգնելու խաղաղ, ապահով եւ արժանապատիւ կեանքը մեր ժողովրդի:

Հաղորդագրութիւն Աւարտուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի Ժողովը

Նոյեմբերի 8-13-ը, Նախագահութեամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում տեղի ունեցաւ Գերագոյն հոգեւոր խորհրդի ժողովն ընդլայնուած կազմով:

Ժողովի նիստերը վարեցին Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ եւ Վատիկանում Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի ներկայացուցիչ Գերաշնորհ Տ. Խաժակ արքեպիսկոպոս Պարսամեանը եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի դիւանապետ Գերաշնորհ Տ. Արշակ եպիսկոպոս Խաչատրեանը:

Ժողովին հրաւիրուած էր մասնակցելու Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Նախագահ Պերճ Մեղրակեանը: Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդն անդրադարձաւ արցախեան պատերազմի հետեւանքներին եւ դրանց յաղթահարման ուղղութեամբ իրականացուող աշխատանքներին: Այս առումով Արցախի թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Վրթանէս եպիսկոպոս Աբրահամեանը ներկայացրեց Արցախում տիրող իրավիճակը եւ առկա մարտահրաւերները՝ ի մասնաւորի կարեւորելով հոգեւոր, հոգեբանական եւ հումանիտար

աջակցութեանն ուղղուած ծրագրերի իրականացումը: Առաջնորդ Սրբազանը կարեւորեց Նաեւ Հայաստանից դէպի Արցախ պարբերաբար ուխտագնացութիւնների կազմակերպումը: Վրթանէս Սրբազանը անդրադարձաւ Արցախի թեմում սպասաւորող քահանաների սոցիալական եւ հովուական ծառայութեանը, ընդգծելով այդ առաքելութեան կարեւորութիւնն ի նպաստ Արցախի մեր ժողովրդի հոգեւոր կեանքի զօրացման:

Ժողովին քննութեան առնուեցին Նաեւ Մայր Տաճարի հիմնանորոգութեան եւ ամրակայման աշխատանքները, որոնց վերաբերեալ տեղեկութիւններ փոխանցեց Մայր Աթոռի վանական խորհրդի ատենապետ եւ լուսարարապետ Գերաշնորհ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոս Բաբայեանը: Գերագոյն հոգեւոր խորհրդի անդամները ծանօթացան Նաեւ տաճարի նորոգութեան ժամանակ ի յայտ եկած խնդիրներին: Տեղեկացուեց, որ, նկատի ունենալով վերականգնման եւ բարեկարգման աշխատանքների ընդհանուր ծաւալը եւ առաջացած Նոր խնդիրները, Մայր Տաճարի հիմնանորոգութեան աշխատանքները հնարաւոր կը լինի աւարտին հասցնել 2022 թուականին:

Շաբ. Էջ 19

Հիմնուած 1922-ին (Ֆրէզնո)
Established 1922 (in Fresno)

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ ՈՎՄԿԱՎԱՐ
ԱՉԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՄԻԱՑԵԱՆ ՆԱՅԱՆՁՆԵՐՈՒ
ԱՐԵՄՏԵԱՆ ԾՐՁԱՆԻ
An ADLP Publication

ԽՄԲԱԳԻՐ
Անահիտ Կոշկարեան

ԳԼԽԱՐՈՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ
Խաչիկ Ճանոյեան
Յակոբ Մարտիրոսեան
Սարգիս Յ. Միսսսեան

ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐ
Գեորգ Գրիգորեան
Արա Գասապեան
Կարօ Զիւլիէեան

Հեռաձայն (626) 296-2921
Հեռատիպ (626) 296-2922

e-mail:
noror2020@gmail.com

Խմբագիր՝
nororarmeria@gmail.com

www.noror.org

Դաւանելով ռամկավարական սկզբունքներու, կը հաւատանք բազմակարծութեան եւ ազատ խօսքի իրաւունքին. հետեւաբար, հրապարակուած գրութիւնները անպայման չեն արտայայտեր խմբագրութեանս տեսակետը: Խմբագրութեան կը վերապահուի յղուած յօդուածներուն յապաւումներու կամ չիրատարակելու իրաւասու թիւնը:

Nor Or Weekly

Nor Or Publishing Association,
Inc.
1901 N. Allen Ave.,
Altadena, CA 91001
U.S.A.

2nd Class: West Coast \$75
2nd Class: East Coast \$85
1st Class: West Coast, East Coast \$120
Canada Air Mail: \$130
All Other Countries
Air Mail: \$250

1922-2021 Nor Or Weekly

Mail Postage Paid at Altadena,
CA. & Additional office,
USPS: 391-380 - ISSN: 0029-1161

POSTMASTER:
Send address changes to
Nor Or Publishing Association,
Inc.

Անտարբերութեան եւ Ամբարտաւանութեան Դարաշրջան

ՎԱՐԱՆԴ ՔՈՐԹՄՈՍԵԱՆ

Դարաշրջանը որ կ'ապրինք, կարելի է կոչել անտարբերութեան եւ ամբարտաւանութեան դարաշրջան, հակառակ այն բոլոր ձեռքբերումներուն, ինչ որ մարդ այսօր կ'ունենայ իր առօրեային մէջ, հակառակ այն բոլոր յաջողութիւններուն եւ նուաճումներուն, որոնց մարդ հասած է: Անտարբերութիւն ըսինք, որովհետեւ մարդ իր ունեցած յաջողութիւններուն եւ նուաճումներուն հաշիւով գինովցած, սկսած է մոռնալ իր հոգիին մասին, սկսած է անտարբեր գտնուիլ իր հոգիին նկատմամբ, մի միայն մտածելով այսօրուան մասին, մի միայն մտածելով իր մարմինին մասին, աշխարհին մասին, այսպիսով անգիտանալով կամ մոռացութեան տալով իր հոգիի անմահութեան հանգամանքը. վերաբերմունք մը, որ հակառակ մարդուն ունեցած բոլոր երկրային ձեռքբերումներուն, վերջ ի վերջոյ գինք պիտի տանին դէպի յաւիտենական կործանում, յաւիտենական տանջանք, մանաւանդ եթէ ինչ որ պահի չգիտակցի, չարթննայ եւ իր ընթացքը չուղղէ, որով իր ցարդ ունեցած ձեռքբերումները ա՛լ աւելիով պիտի ծաղկին ու ծաղկեցնեն, պիտի արդիւնաբերեն ու օգուտ տան իրեն եւ ամբողջ մարդկութեան:

Ամբարտաւանութիւն ըսինք, որովհետեւ այսօրուան մարդը աւելի քան երբեք մոռցած է իր Արարիչը, անտեսած է իրեն իմաստութիւն շնորհող կատարեալ Իմաստութիւնը, ոտնահարած է յաւիտենականութեան առաջնորդող Մարդասէրին բոլոր պատուիրանները եւ, ամենէն սարսափելի՝ Արուսեակին նման քիթը վեր ցցած՝ յոխորտանքով կ'անցընէ իր կեանքը:

Այսօրուան մարդը, զԱստուած սկսած է յիշել միայն իր նեղութիւններուն, դժբախտութիւններուն եւ ձախորդութիւններուն ժամանակ, այսինքն՝ երբ նեղութեան մատնուի՝ կը յիշէ, որ աստուած մը կայ... Փոքրատառով կը գրեն, որովհետեւ այսօրուան մարդուն աստուածը կամ աստուածները բազմաթիւ են, սակայն ճշմարիտ Աստուծոյ հետ ո՛չ մէկ առնչութիւն ունին:

Կը յիշէ, երբ դժբախտութեան մը հանդիպի, կը սկսի արցունքախառն աչքերով աստուծոյ անունը տալ եւ միախառնութիւն փնտռել..., սակայն մի քանի ժամ ետք՝ արդէն իր բնականոն կեանքին վերադարձած կ'ըլլայ:

Կը յիշէ, երբ ձախորդութիւնը իր դուռը ծնծէ, եւ իրար անցած չի՝ գիտնար, թէ ինչպէս վարուի, որով լեղապատառ կը վազէ դէպի եկեղեցի, բուռ մը մոմ կը վերցնէ, կը սկսի վառել ու **«աղօթել»**, վառել ու **«աղօթել»**..., եւ յանկարծ գրպանին մէջ թրթռացում մը կը զգայ, այդ սրտաճմլիկ վիճակին մէջ, ձեռքը կը տանի գրպանին, կը հանէ թրթռացող գոհարը, եւ..., մնացած մոմերը անվառ ձգելով կը հեռանայ եկեղեցիէն՝ փրկութեան **«աւետիս»** մը ստացածի տպաւորութիւնը ձգելով...

Մարդ արարածը այսօր իր յարաբերութեան մէջ ճշմարիտ Աստուծոյ հետ ոլոր-մոլոր ճանապարհներու վրայ է, որովհետեւ ինքն իրեն համար այնքան աստուածներ յառաջացուցած է, որ արդէն իսկ իրեն համար սկսած է դժուար ըլլալ զանազանել ճշմարիտը կեղծէն: Ծիշդ է, որ Աստուծոյ անունը կու տայ, բայց իրականին մէջ իր մտածումներուն մէջի աստուածը՝ որուն կը դիմէ, տարբեր է ճշմարիտ Աստուածէն: Տակաւին, ճիշդ է, որ երբեմն-երբեմն ներքին մղումով, սովորութեան ոյժով կը շտապէ ճշմարիտ Աստուծոյ երկրային Տունը՝ եկեղեցին, բայց շատ յաճախ իմք եւս չի՝ գիտեր ինչու համար այնտեղ յայտնուած է, եւ կամ թեւեթեակի թրթռացում մը գինք այնտեղէն կը թռցնէ...

Պահ մը եթէ փորձենք այսօրուան մարդուն նմանատիպ վերաբերմունքին եւ պահուծաքին պատճառը, շատեր թերեւս ունենան կամ գտնեն Նոյն պատասխանը՝ ամբարտաւանութիւն, հպարտութիւն: Այսօրուան մարդը այնքան հպարտացած ու ամբարտաւանացած է, որ ինքզինք շատ յաճախ աստուծոյ տեղ դրած՝ ինքզինք այս տիեզերքին տէրն ու տիրականը կը կարծէ: Անդին, ուրիշներ, այնքան յոխորտացած են, որ իրենք իրենց յայտնութիւններու կատարելու իրաւունքը տուած, գուշակութիւններ կը կատարեն ապագային մասին, թէ ինչ պիտի ըլլայ, ինչպէս պիտի ըլլայ, իսկ մարդիկ առանց մտածելու կամ առանց ուշադրութիւն դարձնելու տուեալ անձին կամ անձերուն պատկանելիութեան, ինչութեան, համոզումներուն, կուրօրէն կը վստահին, կը հաւատան այդ մարդոց, մոռնալով ճշմարիտ Աստուծոյ տուած խոստումները, յայտնութիւնները, որոնք բոլորն ալ առնչուած են իր հոգիին փրկութեան համար, այլ խօսքով, Աստուծոյ տուած յայտնութիւններն ու խոստումները ի տարբերութիւն այդ մարդոց տուած յայտնութիւններուն ու խոստումներուն ճշմարիտ են, երկնային ու յաւիտենական բաներուն կը վերաբերին, եւ ո՛չ թէ աշխարհիկ բնոյթի յայտնութիւններ են՝ ինչպէս այդ մարդոցը:

Պահ մը կարդանք, թէ Սողոմոն Իմաստունը ինչ կը գրէ իր Իմաստութիւն Սողոմոնի գիրքին մէջ. **«Ո՛ր մարդը կրնայ Աստուծոյ խորհուրդները իմանալ, եւ կամ ո՛վ կրնայ խելամուտ ըլլալ, թէ Տէրը ինչ կը կամենայ. որովհետեւ մահկանացուներուն մտածումները անստոյգ են, իսկ մեր գիտելիքները՝ անհաստատ: Եղծանելի մարմինը կը ծանրացնէ հոգին, եւ հողէղէն այս յարկը միտքը բազմահոգ կը դարձնէ: Ուստի մենք երկրային բաները հագիւ կը նկատենք եւ չարչարանքով կը գտնենք այն, ինչ որ մեր ոտքերուն մօտ ինկած է: Իսկ այն, ինչ որ երկինքին մէջ կը գտնուի, ո՛վ կրնայ քննել, եւ ո՛վ կրնայ գիտնալ խորհուրդներդ, եթէ Դուն իմաստութիւն չտաս եւ Սուրբ Զոգիդ չառաքես բարձունքներդ: Այսպէս է, որ երկրայինները իրենց շաւիղները ուղղեցին, սորվեցան այն, ինչ որ հաճելի է Զեզի, Իմաստութեամբդ փրկուեցան»** (Իմստ 9.13-18):

«Ո՛ր մարդը կրնայ Աստուծոյ խորհուրդները իմանալ եւ կամ ո՛վ կրնայ խելամուտ ըլլալ, թէ Տէրը ինչ կը կամենայ»...

Իսկ մենք՝ ամբարտաւանացած մարդիկս, ականջ կու տանք գուշակներու, կը հաւատանք անոնց ըսածներուն.

սրտատրոփ վիճակով կը սպասենք օրուան աստղերուն՝ որպէսզի իմանանք, թէ այսօր ինչպիսի օր պիտի ունենաք, ի՛նչ բաներ պիտի պատահին մեզի հետ:

Սուրճը կը խմենք, գաւաթը կը դարձնենք, յետոյ կու տանք մեր կողքինին, որպէսզի յայտնէ մեզի, թէ ի՛նչ բաներ կը սպասեն մեզի.

Այս բոլորը գիտե՛ք ինչու համար, որովհետեւ մենք մեր նմաններուն հանդէպ երբեմն այնպիսի մեծ կարծիքներ կը կազմենք, անգիտանալով որ անոնք եւս մեր նման մահկանացուներ են եւ դատապարտուած՝ հող դառնալու: Միւս կողմէ, կը մոռնանք, որ անոնք եւս մեր նման մարդիկ են, եւ ինչպէս մենք՝ անոնք եւս չէն կրնար **Աստուծոյ խորհուրդները իմանալ կամ գիտնալ թէ Տիրոջ կամքը ի՛նչ է**, եթէ Տէրը Ի՛նք չկամենայ յայտնել մարդուն:

«Եղծանելի մարմինը կը ծանրացնէ հոգին, եւ հողէղէն այս յարկը միտքը բազմահոգ կը դարձնէ: Ուստի մենք երկրային բաները հագիւ կը նկատենք եւ չարչարանքով կը գտնենք այն, ինչ որ մեր ոտքերուն մօտ ինկած է»:

Մարդ ինչքան ալ հպարտանայ ու ամբարտաւանայ, պետք չէ մոռնալ երբեք, որ եղծանելի մարմինը՝ որուն մէջ կը բնակինք, եթէ անոր գերին դառնանք ու ապրինք անոր թելադրութիւններով, ապա մեր հոգին անպայմանօրէն պիտի ծանրանայ, իսկ ծանրանալով պիտի մոլորի ճշմարտութեան ճանապարհէն, որովհետեւ բազմահոգ միտքը չի՝ կրնար ճիշդ որոշումներ կայացնել եւ ուղիղ ճանապարհով ընթանալ: Իսկ **Երբ մեր հոգին կը ծանրանայ ու միտքը բազմահոգ կը դառնայ**, բնականաբար այն բոլոր բաները՝ որոնք Ամենաբարին Աստուած մեր տրամադրութեան տակ դրած է, այդ բաներն իսկ չենք կրնար նկատել:

«Իսկ այն, ինչ որ երկինքին մէջ կը գտնուի, ո՛վ կրնայ քննել, եւ ո՛վ կրնայ գիտնալ խորհուրդներդ, եթէ Դուն իմաստութիւն չտաս եւ Սուրբ Զոգիդ չառաքես բարձունքներդ»:

Ինչ կը վերաբերի երկինքի մէջ գտնուող բաներուն, ապա Իմաստունին խօսքերը պարզ եւ յստակ են, մարդ միայն այն պարագային կրնայ վերահասու ըլլալ այդ ճշմարտութիւններուն, երբ Աստուած Ի՛նք իմաստութիւն կու տայ մարդուն, Սուրբ Զոգին կ'ուղարկէ մարդուն, որով մարդը Սուրբ Զոգիով լուսաւորուած եւ իմաստնացած կրնայ զանազանել ճշմարտութիւնը կեղծիքէն, ճիշդը սխալէն: Իսկ Ս. Զոգին կը հանգչի խոնարհ մարդուն վրայ, իսկ ամբարտաւաններէն ու հպարտներէն հեռու կը մնայ, եւ Աստուծոյ կամքը խոնարհներուն մէջ կը կատարուի, որովհետեւ՝ **«Աստուծոյ կամքը կը կատարուի ժուժկալ մարդոց մօտ, ապա՝ անժուժկալ մարդիկ կը դառնան ժուժկալ. եթէ այդ կատարուի անարդարներուն մօտ՝ ինչպէս արդարներուն, ապա անարդարները կը դառնան արդար: Զետեւաբար, եթէ Անոր կամքը երկրի վրայ կը կատարուի, ինչպէս կատարուած է երկինքի մէջ, ապա մենք բոլորս երկինք կ'ըլլանք: Մարմինը, որ ոչ մէկ բանի կը ծառայէ, եւ արիւնը, որ ատոր ազգակից է, չէն կրնար Աստուծոյ թագաւորութիւնը ժառանգել: Սակայն, անոնք այն պարագային կը ժառանգեն, եթէ երկրէն, փոշիէն եւ արիւնէն կերպարանափոխուին երկնային գոյացութեան»:**

Կ'ուզե՛նք, որ Սուրբ Զոգին հանգչի մեր վրայ, ապա պետք է խոնարհեցնենք մենք մեզ, հեզ ըլլանք, հանդարտաբար ըլլանք, որպէսզի Սուրբ Զոգին իրենց հաճելի բնակավայր ունենայ մեզ:

Կ'ուզե՛նք, որ Աստուծոյ հետ մեր յարաբերութիւնները դրական ըլլան եւ Աստուած Իր օրհնութիւնն ու իմաստութիւնը մեր վրայ պահէ միշտ, ապա հեռո՛ւ պետք է վանենք մեզմէ հպարտութիւնն ու ամբարտաւանութիւնը, հնազանդինք Աստուծոյ պատուիրաններուն, միշտ խնդրենք, որպէսզի Իր Սուրբ Կամքը կատարուի, որով մեր կեանքը կը դառնայ հեզասահ եւ հակառակ մեր առօրեայի ընթացքին ունեցած դժուարութիւններուն եւ նեղութիւններուն, զանոնք քաղցրութեամբ եւ համբերութեամբ կը տանինք:

Ֆրունճեան Եղբայրներ Եւ Սրճադացներու ճարտարարուեստը Լիբանանի Մէջ (1940ականներ)

Շար. Նախորդ թիւէն

Բ) Ներգաղթ եւ արտադրութեան հեգասահ ընթացքի խանգարում
1946ին, Գեորգ եւ Գառնիկ Ֆրունճեաններ, ուրիշ ընկերոջ մը հետ, կ'որոշեն Խորհրդային Հայաստան ներգաղթել: Անոնք՝ երեքով, առանց մեկնումի արձանագրութեան լաւ կը սողոսկին ու կը մեկնին Հայաստան, տունը երկտող մը ձգելով թէ իրենք կը ներգաղթեն...: Ըստ երեւոյթին, հիասթափուելով Հայաստան ժամանումէն ետք իրենց առջեւ պարզուած իրականութենէն, կ'որոշեն ձգել երկիրը: Անոնք կը հասնին թրքական սահման, Արաքս գետի վրայով կը մտնեն Թուրքիա, կը ձերբակալուին թրքական սահմանապահներէ, կ'ենթարկուին թրքական կարճատեւ բանտարկութեան, բայց երբ կը պարզուին փախուստի³⁸ պարագաները իրենց մանրամասնութիւններով, ազատ կ'արձակուին եւ կ'անցնին Հալէպ: Հալէպէն Գեորգ կը հաղորդակցի իր մօր հետ ու կ'անցնի Պէյրութ:

Պէտք է ենթադրել որ այս ողիսականը՝ ներգաղթէն մինչեւ Պէյրութ վերադարձ, տեւած ըլլայ շուրջ երեք ամիս³⁹, հետեւաբար պէտք է ակնկալել որ Գեորգ Ֆրունճեան Պէյրութի մէջ լիարժէք գործի վերսկսած ըլլայ 1947ին:

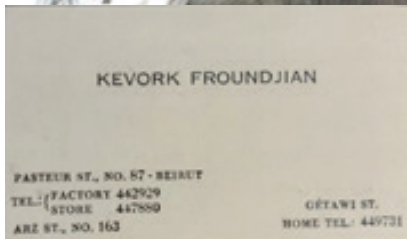
գ) Վերադարձ Պէյրութ, կայունացում եւ բաժանում
Վերականգնուած գործընկերութիւնը՝ երեք եղբայրներուն միջեւ, սակայն, երկար չի տեսեր եւ հաւանաբար 1950ականներու սկիզբին, եղբայրներուն միջեւ անհամաձայնութիւններու պատճառով, Նախ Օննիկը, յետոյ Պարգելը կը հեռանան գործընկերութենէն: Մեզի կը թուի, թէ գործընկերութեան արհեստանոցը որ կը գտնուէր Ժըմմէյզիի մէջ, Փապէօր փողոցին վրայ, Նախապէս եղած ըլլար իրենց հօր Տիգրանի արհեստանոցը: Մեր տրամադրութեան տակ գտնուող Նարինջի համեստ քամոցը կը կրէ «Պարգ ֆուր» արաբատառ արձանագրութիւնը, ինչ որ հետեւցնել կու տայ թէ հաւանաբար եղբայրներու գործընկերութիւնը հիմնուած չէր միայն սրճադացներու վրայ, այլեւ՝ Նարինջի քամոցներու եւս:

Սրճադացներու երկու անջատ խումբեր կը կրեն «Ohannes Four» եւ «Bark/Barkev Four» կնիքներ, ինչ որ հետեւցնել կու տայ թէ եղբայրները առանձին շարունակած են իրենց արհեստը եւ հիմնած իրենց անձնական արտադրամասերը: Սակայն, Ժիրայր Ֆրունճեանի վկայութիւնը, թէ՝ «Օննիկը երբեք իր անձնական գործը չունեցաւ. միշտ աշխատեցաւ ուրիշներուն համար եւ հետ», ենթադրել կու տայ թէ անոր անձնական գործը չէ արդիւնաւորուած եւ եղած կարճատեւ: Հոսկ ան կը հաստատուի Չահիլ, ուր եւ կը մահանայ (ծնթ. 33):

Պարգել Ֆրունճեան, սակայն, կը հաստատէ իր անձնական արհեստանոցը (շուրջ 95 քառ. մետր տարածութեամբ), Գեորգին արտադրամասէն քիչ մը անդին, դարձեալ Ժըմմէյզիի մէջ⁴⁰:

դ) Գեորգ Ֆրունճեան ընտանիք
Օննիկին ու Պարգելին գործընկերութենէ հեռացումէն ետք, 1950ականներու սկիզբը, Գեորգ գործընկերութիւն կ'առաջարկէ իր միւս եղբօր՝ Գառնիկին: Կը թուի թէ այս գործընկերութիւնը թէ՛ մասնակի էր⁴¹ եւ թէ՛ կարճատեւ, առաւելագոյնը՝ մինչեւ 1950ականներու աւարտ: Գեորգ Ֆրունճեան կ'ամուսնանայ 1956ին Ս. Նշան եկեղեցի, Սուգան Հայվաճեանին հետ եւ կ'ունենայ չորս զաւակ՝ Անի (ծն. 1957), Ժիրայր (ծն. 1958), Վահէ (ծն. 1960) եւ Սոնիա (ծն. 1962): Նոյն շրջանին, կ'ամուսնանայ Նաեւ Գառնիկ: Կը թուի թէ 1960ականներու սկիզբը Գեորգի գործը առաւել կ'աճի: Եկամուտը կը հերիքէ որ ան տեղափոխուի Էշրեֆիէ եւ գնէ Նորակառոյց շէնքի մը մէկ յարկաբաժինը 1965-66ին, հաստատուի հոն իր ընտանիքով եւ մայրով: Մինչ, Գառնիկ կը ձեռնարկէ Մասիս ճաշարանի հիմնումին, որ 1970ականներուն Նշանաւոր դարձած էր Պէյրութի մէջ⁴²:

ե) Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմ, գործատեղիի փակում եւ աւարտ
1975ին, Գեորգ Ֆրունճեանի վարձակալած արհեստանոցի կալուածը կը ծախուի: Նոր սեփականատէրը կը ծրագրէ բազմալարկ շէնք բարձրացնել այնտեղ: Սակայն չհամաձայնելով Գեորգի պահանջած հատուցումին դատավարութիւն մը ծայր կ'առնէ որ կ'երկարի մինչեւ 2003: Մինչ այդ, սակայն, Լիբանանի պատերազմը կ'անդամալուծէ Գեորգին արհեստանոցը, որ շատ հեռու չէր պատերազմի տաք գօտիէն: Հակառակ անոր որ արհեստանոցը կողոպուտի կամ մեծ վնասներու չ'ենթարկուիր, դէպքերը կը զարգանան այնպէս, որ Գեորգին ընտանիքը 1978ին կը տեղափոխուի Մ.

Գրասենեկային բաժին եւ արհեստանոց: Գրասենեակի բաժնին փողոցին Նայոյո ճակատը ունէր ապակեայ ցուցափեղկ (ուր կը ցուցադրուէին արտադրանքներու նմուշներ), կողքին՝ անցք մը դէպի գրասենեակ, որմէ ներս գտնուող եւ գրասենեակը: Գրասենեակ-մուտքի բաժինը տախտակով անջատուած էր ներսէն՝ գործատեղի-արհեստանոցէն: Գեորգ 1973ին, կը բանայ երկրորդ՝ ցուցասրահ-խանութ մը, Սայֆիի մէջ, քաղաքի կեդրոնին աւելի մօտ, միւս աշխատավայրէն երկու հարիւր մետր դէպի Պուրճի հրապարակ:

է) Ատադրութիւնները եւ շուկան
Ֆրունճեանները սկիզբէն եւեթ արտադրած են սրճադաց ու սանդ:

Գեորգ Ֆրունճեանի սրճադացները սկիզբը կրած են «Hadj Kevork» կնիքը, լուսին-աստղ գծանկարը եւ «İSTANBUL» գրութիւնը: Յետագային, սակայն, իրեն կը թելադրուի չգործածել ասոնք եւ ան կը հրաժարի անոնցմէ⁴⁴:

Ըստ Ժիրայրի, Գեորգ Ֆրունճեան գործարանը արտադրած է երեք տարբեր տեսակի սրճադաց. «Ներքեւի հատուածը կրնար “115” կամ աւելի լաւորակ “116” ըլլալ: Իսկ լաւագոյն որակը, որուն համար ցմահ կ'երաշխաւորէր, “666” տեսակն էր: Հետեւաբար, տարբեր տեսակները կ'առնչուէին ներքին սարքին, եւ աղացքին մանրութեան»:

Աւելի ետք, ասոնց կու գան աւելնալու այլ արտադրութիւններ: Գեորգ 1950ին կը սկսի արտադրել Նարինջ քամոց գործիք: Իր հիմնական գործը սրճադացն ու քամոցը կը դառնան: Ըստ Ժիրայրի՝ «Քամոցը տարբեր տեսակներ ունէր: Տարրական տեսակը կանաչ ներկուած կ'ըլլար, միջակորակը՝ կարմիր, լաւագոյն երկու տեսակները՝ արծաթագոյն եւ ոսկեգոյն կ'ըլլային»⁴⁵: Ասոնցմէ միայն սրճադացներն ու քամոցները կնքուած կամ մակնիշուած էին, մինչ սանդերը, որոնք տարբեր չափերով էին, չէին կնքուէր⁴⁶:

1960ականներուն, Գեորգ կը սկսի արտադրել փականագործութեան անհրաժեշտ կարգ մը սարքեր եւս, ինչպէս՝ լուացամանէն վար իսող ջուրին մաղը եւն.: Այս արտադրութիւններուն բոլոր իրերը կը պատրաստուէին իր արհեստանոցին մէջ: Իր արտադրած գործիքներէն սրճադացին համար կը գործածէր պղինձ եւ երկաթ, Նարինջի քամոցին համար *ֆոնտ* եւ ալիւմինիում, իսկ փականագործական իրերուն համար՝ *սթէյլէս*:

Գեորգ ինք կը կատարէր իր արտադրութեան ցուումը ամբողջ Լիբանանի մէջ: Ան ամենամետայ երթեր կ'ընէր դէպի Թրիփոյի, իսկ ամէն վեց շաբաթը անգամ մը՝ Սայտա:

Պէյրութի մէջ, քամոցի իր մեծագոյն յաճախորդները Պասալի շրջանի օշարակի եւ պտղահիւթի վաճառորդներն էին⁴⁷: Իր արտադրութիւնները ցուցադրուած էին Նաեւ Մաարատի համապատասխան խանութներու մէջ: Արտադրութիւնները կ'արտածուէին արաբական երկիրներ, Զուէյթ եւ Սեուական Արաբիա: Միշտ կանխիկ կ'աշխատէր:

Սրճադացները ամբողջութեամբ կ'արտադրուէին Գեորգի արհեստանոցէն: Ան սրճադացներուն պղինձէ պատեաններուն համար պատրաստի թերթեր կը գնէր եւ կ'որոշէր գանոնք՝ սրճադացին պատեանը պատրաստելու համար: Ըստ Ժիրայրի՝ «ձեւաւորումը մրճահարումով կը կատարուէր»: Սրճադացին կոթը պղինձ էր, որ Նոյնպէս ձուլարանը կը ձուլուէր: Արտադրամասը երկու բաժին ունէր՝ պղնձեայ բաժնի պատրաստութեան եւ երկաթեայ սարքի ձուլման համար:

Շար. Էջ 05

38 Ծանօթ ենք փախուստի պատումի մը, երբ առաջին Նաւով Պէյրութէն մեկնած երեք անձեր՝ Թորոս Ճերճեան, ճեմարանցի մը եւ կաղ երիտասարդ մը, որոնք ներշնչուած Բ. համաշխարհային պատերազմի հերոս օդաչու Նելսոն Ստեփանեանի տիպարէն՝ երազած են օդաչու դառնալ: Մերժուելով, սակայն, անոնք Արաքսի վրայով Թուրքիա անցնելով վերադարձած են Պէյրութ, երբ դեռ երկրորդ կարաւանը չէր մեկնած: Թորոս Ճերճեան կը պատկանէր ինչպէս ընտանիքի: Ան իր ընտանիքին (ծնողք, 3 քոյր եւ երկու եղբայր) հետ ներգաղթած էր Խ. Հայաստան (հեռախօսագրոյց Մաքրուհի Խաչատուրեանի հետ, 30 Յունիս 2021): Յստակ չէ եթէ այս խմբակը կը Նոյնանայ Ֆրունճեաններուն հետ:

39 Ներգաղթի առաջին Նաւը Պէյրութէն կը մեկնի 23 Յունիսին, Պաթում կը հասնի Յունիս 27ին: Ներգաղթողները երեւան կը հասնին 2 Յուլիսին: Միւս կարաւանները կը մեկնին՝ 10 եւ 12 Յուլիսին, 10 Օգոստոսին, 12, 16 եւ 27 Սեպտեմբերին եւ 1946ի վերջին կարաւանը՝ 5 Հոկտեմբերին (*Ժողովուրդի ձայն*, 5, 25, 28 Յունիս, 3, 10, 11, 14, 17, 21 Յուլիս, 8, 13, Օգոստոս եւ 4, 10, 11, 13, 15, 17, 20, 24, 29 Սեպտեմբեր, 3, 6 Հոկտեմբեր 1946): Հաւանական է որ Գեորգ Ֆրունճեան առաջին երեք կարաւաններէն մեկով մեկնած ըլլայ՝ հակառակ տրուած վկայութեան:

40 Նիւթեր չունիք Պարգել Ֆրունճեանի արհեստանոցին գործունեութեան մասին:

41 Զիւլհիպեցանք Գառնիկ-Գեորգ Ֆրունճեան կնքուած սրճադացներու, սակայն ունիք Նարինջի քամոցի պիտակ մը՝ «Kevork & K. Froundjian» (տե՛ս՝ նկար):

42 Հաւանաբար ան գործընկերութեան մէջ չէր Գեորգ հետ, այս գործով:

Գոհաբանութեան Օրը

Վեր. Դոկտ. ՎԱՅԱՆ Յ. ԹՈՒԹԻԿԵԱՆ

Գոհաբանութեան Օրը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ կը տօնուի Նոյեմբեր ամսուն չորրորդ Զինգշաբթի օրը: Այդ օրը Նշանակուած է որպէս Շնորհակալութեան Օր ամերիկացի ժողովուրդին համար՝ իր երախտագիտութիւնը յայտնելու իր վայելած տեսանելի եւ անտեսանելի բարիքներուն համար:

Պատմականօրէն, Ամերիկայի առաջին Գոհաբանութեան Օրը տօնուեցաւ 1621 թուականին, Պանդուխտ Զայրերու կողմէ Մետչուսէթ Նահանգի Փիմըթ քաղաքին մէջ: Այդ տարուան ձմեռը եղած էր սաստիկ որու ընթացքին այլազան հիւանդութիւններու պատճառով Պանդուխտ Զայրերու համայնքին գրեթէ կէսը մահացան: Բայց 1621-ի ամառը յոյս ներշնչող եղանակ մը եղաւ: Կառավարիչ Ուիլիըմ Պրատֆըրտ հրահանգեց որ ժողովուրդը եռօրեայ խնճողով մը իր երախտագիտութիւնը յայտնէ Աստուծոյ՝ իր ընծայած բարիքներուն համար: Գոհաբանութեան Օր-ուան առթիւ կ'արժէ աւուր պատշաճի քանի մը հակիրճ խորհրդածութիւններ ընել:-

Առաջին, Գոհաբանութեան Օր-ը իր ծագումով եւ ոգիով կրօնական օր մըն է: Ան հաստատուեցաւ որպէս մասնաւոր արտայայտութիւն ու յիշեցում, թէ մարդիկ յաւետ երախտապարտ ըլլալու են իրենց Արարիչին, քանի որ կեանքն ու անոր յուրիւնը Աստուծոյ պարգեւն է մարդ արարածին:

Գոհաբանութեան Օր-ուան նախորդող շաբաթներուն եւ օրերուն ձայնասփիւռի, հեռուստատեսիի եւ թերթերու ակթիւ ու անհամար ծանուցումներ կ'ողողեն մեզ, թէ Գոհաբանութեան Օրը ի՞նչ պէտք է ուտենք եւ խմենք: Բայց գրեթէ ոչինչ կը լսենք օրուան խորհուրդին մասին, թէ Գոհաբանութեան Օրը մեր երախտագիտութիւնը առ Աստուած արտայայտելու պատեհ առիթ մըն է: Մարդիկ իրենց կերուիւտմին մէջ կորսնցուցած են այդ օրուան խորհուրդն ու իմաստը: Պանդուխտ Զայրեր իրենց Գոհաբանութեան տօնախմբումով կ'ուզէին իրենց երախտագիտութիւնը յայտնել Աստուծոյ՝ Անոր ընծայած տեսանելի եւ անտեսանելի բարիքներուն, պարգէներուն եւ շնորհներուն համար: Անոնց նպատակը հնդկահաւ ուտել, ոգելից ըմպելիներով արբենալ եւ զուարճանալ չէր: Կերուիւտմը միայն միջոց մըն էր գերագոյն նպատակին, այսինքն գոհունակութիւն եւ շնորհակալութիւն մատուցանելու «ամէն բարի տուրք եւ ամէն կատարեալ պարգէն շնորհող Աստուծոյն»:

Երկրորդ Գոհաբանութեան Օր-ը յիշեցում մըն է մեզի, որ երախտագիտութիւնը հայեացքի հարց է եւ կախեալ չէ արտաքին պարագաներէ: Անհատի մը երախտագիտութիւնը չի չափուիր իր վայելած բարիքներու թիւով: Երախտագիտութիւնն ու գոհունակութիւնը քանակական իրականութեանց հետ աղերս ունեցող բաներ չեն: Երբ յետադարձ ակնարկ մը նետենք Ամերիկայի առաջին Գոհաբանութեան Օրուան վրայ՝ այն եզրակացութեան կը հանգիւնք, որ երախտագիտութիւնն ու գոհաբանութիւնը աւելի հոգեկան ներքին տրամադրութիւններ են քան արտաքին պարագաներէ կախեալ երեւոյթներ:

Վաղեմի օրերուն Նիւ Ինկլընտի մէջ սովորութիւն դարձած է Գոհաբանութեան Օրը ճաշասեղանի իւրաքանչիւր պնակին մէջ հինգ եգիպտացորենի հատիկներ դնել՝ որպէս յիշեցում այն ցուրտ ու սաստիկ առաջին ձմեռուան դառն օրերուն երբ Ամերիկա ժամանած Պանդուխտ Զայրերու օրապարենը (ration) միայն հինգ եգիպտացորենի հատիկներ էին...: Ահաւոր ձմեռ մըն էր, որ անցուցին այդ խեղճ պանդուխտները օտար ամիւրու վրայ ոչ միայն ֆիզիքական գրկանքներու ենթարկուեցան, այլ նաեւ մարդկային մեծ կորուստներ ունեցան: Ահա այս տեսակ պայմաններու մէջ այդ Պանդուխտ Զայրերը իրենց երախտագիտութիւնը կը

յայտնելի Աստուծոյ:

Երրորդ, Գոհաբանութիւնը թէեւ ներքին գոհունակ ապրումն է մը կը ծնի, բայց առանց արտայայտութեան կը դառնայ անիմաստ եւ ընդունայն: Առօրեայ ընդհանրացած ասացուածք մը կայ հետեւեալ խօսքերով—«Եթէ չգործածես՝ կը կորսնցնես»: Զարտայայտուած երախտագիտութիւն մը շուտով կը չքանայ ու կը մեռնի, մինչ արտայայտուած շնորհակալութիւնը օրհնաբեր կը դառնայ թէ՛ զայն մատուցանողին եւ թէ՛ զայն ընդունողին համար: Միւս կողմէ, արտայայտուած երախտագիտութիւնը ոչ միայն հոգեպէս կը վստմացնէ ենթական, այլ զայն տուողն ու ստացողը կը ստեղծեն հոգեկցութիւն մը, երկուստեք ներքուստ հոգեկան կապ մը:

Զարց կը ծագի, թէ ինչպէ՞ս կարելի է յայտնել երախտագիտութիւն: Դարեր առաջ, վաղեմի եբրայեցի Սաղմոսերգուն այս մասին մտածած ատեն, կը հարցնէ, «Ի՞նչ հատուցանեմ Տիրոջը՝ Անոր ինծի ըրած բոլոր բարութեանը փոխարէն» (Սաղմոս 116.12): Սաղմոսերգուն այն եզրակացութեան կը հանգի որպէս պատասխան իր իսկ հարցումին թէ ինք իր երախտագիտութիւնը պիտի յայտնէր խօսքով, գործով եւ տալով:

Առաջին, իր երախտագիտութիւնը պիտի արտայայտէր խօսքով. «պիտի փառաբանեմ Տիրոջը անունը» (Սաղմոս 116.13):

Երկրորդ, իր երախտագիտութիւնը պիտի արտայայտէր գործով, «Տիրոջը պիտի ծառայեմ» (Սաղմոս 116.16):

Երրորդ, իր երախտագիտութիւնը պիտի արտայայտէր տալով. «Իմ ուխտերս Տիրոջը պիտի հատուցանեմ» (Սաղմոս 116.18):

Սաղմոսերգուն փորձառութեամբ այն եզրակացութեան հանգած էր, թէ գոհաբանութեան երեք ազդու արտայայտութիւններն են խօսք, գործ, եւ նուիրում (տալ):

Ինչպէս անցեալին, ներկայիս ալ երախտագիտութեան այս երեք արտայայտութիւնները նոյնչափ ազդու են: Ի՞նչ մեծ օրհնութիւն է երկուստեք «շնորհակալ եմ» բառերը թէ՛ արտասանողին եւ թէ՛ լսողին համար: Բայց որքա՞ն մարդիկ ժլատ են այս զոյգ երախտագիտական բառերը իրենց շրթներով արտասանել:

Երախտագիտութիւն արտայայտելու գործնական եւ ազդեցիկ այլ կերպերէն մէկն ալ բաժնէ մեր շուրջիներուն հետ այն բոլոր բարիքները, պարգէներն ու շնորհները որ մեր Երկնաւոր Զայրը տուած է մեզի, ըլլան անոնք նիւթական, շօշափելի պարգէներ կամ մտաւոր ու հոգեւոր շնորհներ:

Թող յառաջիկայ Գոհաբանութեան Օրը մարմնական հաճոյքներէ, ընտանեկան համախմբումներէ, կերուիւտմէ եւ ընկերային վայելքներէ աւելի բան մը դառնայ ամենուն համար: Թող այդ օրուան խորհուրդը ոչ միայն Գոհաբանութեան Օրուայ, այլ նաեւ մեր ամենօրեայ կենցաղին յարացոյց դառնայ:

Ֆրունճեան Եղբայրներ...

Սկիզբը էջ 04

ը) Գեորգ Ֆրունճեան անհատը

Գեորգ Ֆրունճեանի մասին յուշերը կը հաւաստեն, որ ան «լաւ հայ առաքելական մըն էր, մասնաւոր ուսում չունէր, գրել կարողալ գիտէր ոչ-սահուն, հայախօս էր, բայց թրքերէն եւ արաբերէն գիտէր, շատ լաւ արհեստաւոր էր, ձուլագործ էր նաեւ, աշխատասէր, ճարպիկ, գործի ետեւէն էր եւ լաւ վաճառական48, օգնող մարդ էր, Կիրակի չէր բանար արհեստանոցը, շատ եկեղեցի չէր երթար: Ժուժկալ էր, ուտելը կը սիրէր, բայց խմիչքը՝ ոչ: Շատ հայրենասէր, կենսասէր, ընկերային անձ էր, ուղղախօս էր, ինքնավստահ, միութենական յատուկ հակումներ չունէր: Ոչ-հայերու հետ իր յարաբերութիւնները թոյլ էին: Կարճուկ էր, քիչ մը գէր, խնդումներէ: Պատիլը շատ կը սիրէր, ամառները կնոջ հետ մինչեւ եւրոպաները կը ճամփորդէր: Խուփ մարդ չէր, ընդհակառակը կը պատմէր: Յաճախ հպարտութեամբ կը պատմէր իր փախուստը Զայաստանէն: Իր տունը կոկիկ էր, բարեկեցիկ, կինը կ'ըսէր որ շատ առատածէմն անձ մըն էր տան համար: Տեսողութեան խնդիր ունէր, հետեւաբար 1970ականներուն արդէն ինքնաշարժ չէր վարէր»: Իր նախկին դրացիներէն մին կը յիշէ. «Շրջան մը երբ գողութիւնները շատցան, տանս մուտքի դռան կղպանքին *փլաք* մը դրաւ որ չկարենան բանալ.. պահարանին տախտակէ ոտքերը կը փտէին՝ մետաղեայ գաւաթակերպ մաշիկներ շինեց որպէսզի շուտ չմաշին... Լիբանանի պատերազմին հոս գտնուած շրջանին պատսպարանին մէջ օգտակար եղաւ»:

Ժիրայր կը վկայէ. «Զայրս լաւ կազմակերպուած մարդ մըն էր, յաջողէր էր իր

48 Կը վկայուի որ ան «ամէն երեք ամիսը Զայաստան կ'երթար կու գար, վաճառականութիւն կ'ըներ»:

ձեռնարկած բոլոր գործերուն մէջ, ժրաջան ու տքնաջան աշխատող էր եւ ազնիւ: Զբաղալերեց որ ուսումն շարունակեմ. ըստ իրեն՝ մարդուն համար պարզ գրել-կարդալ մը գիտնալը բաւարար էր շուկային մէջ գործելու: Փոքր տարիքէն օրերը կը հաշուէր թէ երբ պիտի աւարտէի երկրորդականս ու միանայի իր գործին: Իրմէ սորված եմ աշխատասիրութիւն եւ պատասխանատուութիւն: Փոքր տարիքէն ինծի ըսած էր որ իրմէ բա՛ն չակնկալեմ, "ինչ որ կ'ուզես ընել, դուն պէտք է շահիս եւ անձամբ ընես"»:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Այս ուսումնասիրութիւնէն պարզ կը դառնայ թէ.-

- 1) Սուրճը հայոց մէջ մուտք գործած է առնուազն 1770ականներէն:
- 2) Սրճաղացներու արտադրութիւնը հայոց մէջ գոյառած է առնուազն ԺԹ. դարավերջէն:
- 3) Արհեստը Պէյրութ բերուած է հայ գաղթականներուն միջոցաւ:
- 4) Ֆրունճեան եղբայրները կարելոր նպաստ բերած են Պէյրութի մէջ սրճաղացներու ճարտարարուեստի զարգացման:
- 5) Սրճաղացներու ժամանակագրական կարգին առումով որոշակի է որ Hacı Artinէն ետք կու գայ Վահանը, ապա Froundjian Freresը, իսկ Hacı Barkev, Hacı Kevork եւ Hacı Ohannes կնքուած սրճաղացները արտադրուած են գրեթէ միաժամանակ:
- 6) Պէյրութեան սրճաղացներու ֆրունճեանական արտադրանքները գոյատեւած են առաւելագոյնը շուրջ չորս տասնամեակ, 1940ականներէն 1970ականներու աւարտ եւ արդիւնքն են մէկ սերունդի:
- 7) Պարգէն եւ Գեորգ/Գ[առնիկ] Ֆրունճեանները անջատաբար արտադրած են նաեւ նարինջի քամոցներ:
- 8) Լիբանանցի արաբ արհեստաւորներ հաւանաբար չեն առնչուած այս արտադրատեսակին:
- 9) Լիբանանի մէջ հայկական սրճաղացներու պատումը թերի է եւ անաւարտ:

Տիգրան Ա. Երուանդունի Թագաւոր

ՊՕՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

«Երուանդակերտ դաստակերտի այգիների բազմութիւնը նմանուել էր խիտ արտեւանունքի գեղեցիկ գծին, որի հիւսիսային Կողմի կամարածել դիրքը իսկապէս համեմատուում էր գեղեցիկ կոյսերի հոնքերին»
Սովսէս Խորենացի

Երուանդակերտ, Երուանդաշատ ուստան, Արմինա աշխարհի Այրա-րատ նահանգի Երասխաձոր գաւառում, Արգիշտի-Արամայիս արքայի որդի Երաստի անունով՝ Երաստ-Երասխի ու Ախուրեան գետերի միա-խառնման ափերին: Արմինա լեռնաշխարհի հազար-հազար ակներից պայթած Երասխի ջրերը Նրան գրկած ահագնացած վազում, զարկում դաստակերտի այգիներին,, զարկում Նոր սահման եղած արեւելեան կողմը հայոց աշխարհի հանդերին: Արմէն-Հայ արեւորդի, արայորդի մարդ, գնա՛ Նրա ափեր, ունկնդրի՛ր «Մայր Երաստ-Երասխի» ջրերի ողջերթի ձայնը, ցեղի մարդկանց ցաւի մորմոքի ողբը, ծիրակի փողերից ահագնացած ցաւի կանչերը, որոնք հովիկների հետ հոսել շէնքերի ափերից անցնող ձյունոտ ջրերին:: Ողբի մրմունջ էր հոսում այդ փողերից, որ կրօնափոխ արել իրենց, սպանել իրենց տիեզերական աստուածներին, քանդել Նրանց տները, քանդել Նրանց բազիլները՝ որոնցից ծորել էր Նրանց տիեզերածին իմաստութիւնը: Ասացին հնազանդի՛ր տիրոջը, սիրի՛ր դուշմանիդ, թո՛ղ, որ Նորէն զարկեն Երեսիդ: Եւ զարկին էլ, եւ սպանեցին էլ . . . տանուլ տուին իրենց կրիւը: Կարծում էին վե՛րջ, չե՛ւ, իրենց հին աստուածների իմաստութիւնը Նորէն ժայթքել էր, կռուի ելել զարկել, զարնուել, հողին տիրել, աղօթել Նրանից բարձրացած հեւքին: Արեւելեան կողմն հայոց աշխարհի Արմին-Հայ մարդու ուղեկցութեամբ մի խումբ արմիններ եկել էին Երուանդաշատ: Շէնի մարդիկ, իրենց սրտերի նման բացել էին այգիների դարպասները: Ծառերն էին ծիածանի հազար գոյների զգեստ կապել, կանգնել որպէս իգիթ, հովերի հետ իրենց ոսկեհում թելերը բացել, կարծես այգում քաջերի պար պիտի բռնէին: Մի փշուր լոյս, մի կտոր կրակ փրցնում ծառերի ոստերից, ասորուշաններում անթեղուած աստուածների կրակն էր, Նրանց ակներից հոսած աստղերի լոյսը: Երասխի միւս ափին, երեք կողմերից անառիկ բլուրի գագաթին, կիսաքանդ բարձր պարիսպների մնացորդներն են, անտեղեակ մարդիկ ասում, որ Արշա-կունի Արշակ Բ. քաջ թագաւորի Սիւնեաց Բակուր Նահապետի ազնուագարմ Փառանձեմ թագուհու բերդն է այն: Չե՛ւ, պատմագիրները հաւաստում են, որ Երուանդաշատը կառուցուել է Երուանդ Դ. թագաւորի կողմից, որպէս մայր ուստան ու պաշտպանական ամրոց: Շինականների հետ գնում մօտիկից անցնող Ախուրեան գետի ափեր: Երասխի ջրերի նման “քայլամուր” գնում ենք Նրա ափերի արահետով: Զառանկին հաստ սիւներ, երեսները իրենց երկրի զինանշանով “դիտում” մեզ: Հայոց աշխարհից մնացած այդ մի փշուր հողն էլ Ռուսի սահման դարձել, որոնք սպաննել էին, վեց հարիւր տարիներ յետոյ ազատութիւն նուաճած արմին մարդկանց երկիրը: Ո՛վ դժխեմ աշխարհ, ասա՛, ինչու եւ որի իրաւունքով տիրեցին մի փշուր մնացած արմինների երկրի հողին: Եւ այդ փշուրից էլ տուին իրենց դուշմանին՝ այն էլ Նրա ուզածին չափ: Արմին-Հայ շինականներին «զէնք չտուի», որ գնար կրակ տեղար դուշմանի վրայ, կանչէր՝ այդ ո՛ւմ աշխարհն էք ուզում իրար մէջ բաժանել: Ախուրեան գետն էր որոտագին վազում, փրփրում, որ շուտ հասներ Երասխի ջրերին: Երբ բախուեցին, պիտի տեսնէիր ինչպե՛ս էին փաթաթոււմ իրար, գրկում իրար, կարօտից զարկում իրար, բարձրանում վերեւ, անյագ համբոյրից փշրում, հովիկները այն իրենց թեւիկներին վերցրած բերում հպում մեր երեսներին: Լացում էինք կարօտի ցաւից, ջինջ արցունք ժայթքում մեր ակներից, այն՝ հոսում գետերի ջրերի կաթիլների երեսներին, որ տանէին օտարացած մայր հողին: Եթէ նախնիներիդ հին աստուածների ոգին կայ քու սրտում, հապա ինչպե՛ս արցունք չիտսի հոգուդ լոյսի կանթեղներից: Անեացած, գնում փաթաթուելու Նրանց գրկախառն ալիքներին: Ետ կանչեցին, այն ափին հսկող արինուշուտ դուշմանի զինուորը՝ կարող էր զարկել: Գնացինք Ախուրեանի ու Երասխի ջրերի ողջագուրման ափին՝ երկու կողմերի բանակցութիւնների համար կառուցուած քարաշէն տնակ, արմինների արեւմտեան կողմն աշխարհի երկրի նախնիների ծնունդ, իմ բարեկամ Մկրտիչի ուղեկցութեամբ: Որպէս Արմին-Հայ, գնում ենք Նոր հաւատքի Աստուծոյ որդու ընծայութեան պատարագին, յիշատակելու մարդկութեան մեղքերի թողութեան Նրա զոհաբերութիւնը, ունկնդրելու Նրա տառապանքին Նուիրաբերուած շարական երգերը, ողորմի ասելու յաւիտենականութեան ճամբաներով անցնող մերձաւորների հոգիներին: Արմին-հայերի Նոր հաւատքի Աստուծոյ փառաբանմանը Նուիրուած վարդապետների երկնած շարա-կանները, իրենց նախնիների մեհեաններում հին հաւատքի աստուածներին սպասարկող քրմուհիների երկնած երգերը՝ ցեղի ոգեղէն կրակի լոյսի արձագանգներն են: Գնա՛ Գառնի ամրոցի մեհեան, մտի՛ր Անահիտի, Վահագնի ծնունդի օտոնախմբութիւնների շուրջ պարի շարքեր, բարձրացի՛ր մեհեանի սրահ, ունկնդրի՛ր քրմուհիների տաղերը, Նրանք շարականներ չէ՛ն, լեռնաշխարհի Նոյն ջրերի, հովիկների երգերի՝ հնչիւններ չէ՛ն: Այն պատարագ է իրենց հին աստուածների յաւերժութեանը: Երասխի ու Ախուրեանի ջրերի գրկախառնման երգերի հետ պատարագում Երուանդաշատ մայր ուստանի ու Երուանդունի Տիգրան թագաւորի փառքը: Այն հիմնադրել է Երուանդունիների վերջին թագաւոր՝ Երուանդ Դ-ը: Այն հանդիսացել Երուանդունի թագաւո-րական տան վերջին մայրաքաղաքը: Պատմահայր Սովսէս Խորենացին զգա-յացունց ոգով պատմել է Երուանդաշատի չքնաղ տեսքը, Նրա լոյսոտ շինութիւնների հմայքը, ուստանի շուրջ այգիների ու հանդերի գեղեցկութիւնը նմանեցնելով չքնաղ կոյսերի պայծառ արտաքինի: Խորենացին վկայել է, որ Երասխի հունը Արմաւիրից հեռանալու եւ ձմռանը խմելու ջուր չիկնելու

պատճառով, Երուանդը արքունիքը փոխադրում Նրա արեւմտեան կողմը, Երասխը շրջապատած միակտոր ապառաժ բլուրին եւ Նրա վրայ կառուցում Նոր մայր ուստան: Բլուրը պատսպարում է հաստ պատերով, դնում պղինձեայ դարպասներ, մինչեւ ներքեւ երկաթե սանդուխներ, դաւաղիրներին բռնելու համար պատերի մէջ որոգայթներ լարում: Ուստանը ջրով ապահովելու համար բլուրի պարիսպների տակից մինչեւ ջրի երես փապուղիներ փորել: Երուանդ թագաւորը մայր ուստանը այլ տեղանք տեղափոխել ոչ այնքան բնակլիմայական, ինչքան որ քաղաքական անցքերի պատճառներով: Երուանդաշատից բանուկ ճանապարհ էր գնացել մինչեւ Արտաշատ ու Տիգրանակերտ, նպաստել մշակութային ու առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելու հարեան երկրների հետ: Երուանդաշատը, մ.թ.ա. 360 թուականին կործանել էր Պարսից թագաւորի զօրքերը: Պահպանուել են Նրա աւերակները, կանգուն են բլուրի ամրոցի պարիսպները, որոնք յուշն են Երուանդունի թագաւորական տան կառուցողական հզօր իմաստութեան, Հայկական Սրբազան Լեռնաշխար-հում Արմինայի Նայիրեանների հազար դարերի պետական իշխանութեան: Այն պիտի մարմնաւորեր Նաեւ Նրանց ցեղի եւս երեքհարիւր ամեայ շարունակական պետականութեան փառքը, Արմինա պետութեան լոյսը եւս երեք հարիւր տարիներ կարմրած լոյսով գիսաստղերի նման պիտի անցներ պատմութեան քառուղիներով:

Երուանդունիների թագաւորական տան փառքին պատարագելուց յետոյ, շարունակում եմ Նրանց թագաւորական տան պատումը, ի մասնաւորի Երուանդ Ա. Սակաւակեաց թագաւորի որդի՝ քաջակորով Երուանդեան Տիգրանի Ա. –ի փառքը:

Նախքան Երուանդունի “Երուանդ Սակաւակեաց” թագաւորի որդի Տիգրանի Ա գահակալութեան պատումը, պիտի նկարագրեմ գերեվարուած հօր ու թագաւորական ընտանիքի դատավարութիւնը, Տիգրանի իմաստուն, պերճախօս մասնակցութիւնը որպէս պաշտպանական կողմ:

Յոյն զօրավար-պատմագիր Էսէնոֆոնը, իր հռչակաւոր «Կիւրոպետիա» աշխատութիւնում նկարագրել է Պարսկաստանին թագաւորելու Կիւրոսի կեանքը, եւ որոշ մանրամասնութիւններ հայերի ու պարսիկների, Հայաստանի թագաւորի ու որդի՝ Տիգրանի, յարաբերութիւնների մասին: Իմանալով, որ արեւելքի երկու հզօրներ՝ Մարաստան ու Պարսկաստան պատերազմում են, Երուանդ Ա. Սակաւակեաց թագաւորը սկսել էր չկատարել իր ստանձնած հարկային պարտաւորութիւնը: Մարաստանը խոհեմ էր համարել այդ պահին ուժէկիրառել Երուանդունի պետութեան դէմ, վախենալով, որ Երուանդունիների թագաւորը կարող էր թշնամու կողմն անցնել: Յարմար նկատել էին զաղտնի գործել: Կիւրոսը, կանկածի տեղիք չտալու նպատակով, սակաւաթիւ ուղեկիցներով հասնում Արմինայի սահմաններ, իբր իր սովորութեան համաձայն որսի է դուրս գար Արմինա երկրի որսատեղիներ: Մարաստանի բանակը առաջնորդած Կիաքսար թագաւորը խուսափողական ընթացք ցուցաբերել, իբր թէ գնում Ասորիքի սահմանի իր բերդերի պաշտպանական ամրութիւնների ստոյգայցի: Յարմար պահին շեղում զօրքի ընթացքը, մօտենում Արմինայի սահմանին, բանակում Կիւրոսից փոքր հեռաւորութեան վրայ, որ նպաստաւոր պահին օգնութեան փութար:

Կիւրոսը, իր զօրքի մի ջոկատին հրամայում է գրաւել այն լեռները որտեղ կարող էր ապաստանած լինէր Երուանդ Սակաւակցիաց թագաւորը: Չօրական միաւորումներով արշաւում ու տիրում Երուանդունիների մայր ուստան՝ Տուշպային: Բանբեր է ճամբում Երուանդ թագաւորի մօտ, պահանջելով ներկայանալ, բերել համապատասխան հարկը եւ համա-ձայնագրով պարտաւորուած հետեւակ ու այրուծիի ջոկատները: Կիւրոսը արդէն նուաճել էր մարերի երկիր՝ Մարաստանը, Արմինա-Հայաստան երկիրն էլ իր տերութեան գերիշխանութեանը ենթակայ պիտի լինէր եւ Մարաստանի փոխարէն պարտաւորուէր իր կայսրութեանը՝ հարկ վճարել: Կիւրոսի պահանջը վրդովեցնում է Երուանդ թագաւորին, ընտանիքի բոլոր անդամ-ներին ապահով լեռներ ուղարկում, իսկ ինքը Արմինայի զօրքը դիրքաւորում մի լեռան բարձունքին: Նկատելով, որ շրջապատուած է Կիւրոսի բանակի կողմից, ստիպուած իջնում իր բանակատեղիից, ներկայանում իր երկիր ներխուժած զօրավարին: Կիւրոսի եւ Երուանդ թագաւորի միջեւ տեղի են ունենում երկար բանակցութիւններ: Կիւրոսը պահանջում է, որ ինչո՛ւ Երուանդ թագաւորը չէր կատարել կողմերի միջեւ կնքուած պայմանագրով ստանձնած պարտաւորութիւնները: Երուանդ թագաւորը արդարանում իր ազատասիրութեամբ, թէ՛ **“Ուզում էր ազատութիւն ձեռք բերել եւ այն թողնել իր որդիներին”**: Բանակցութիւնների ատեն, թագաւորի որդի Տիգրանը վերադարձած լինելով ուղեւորութիւնից, տեսել շղթայակապ եղած կնոջը ու պալատի ազնուական մարդկանց: Տիգրանը խիստ վրդովուել էր: Երուանդ թագաւորի դատավարութիւնը կայանում է պարսիկների, մետա-ցիների առաջնորդների ու Նրանց արքունիքների անդամների ներկայութեամբ: Տիգրանը, զգալով հօրը սպառնացող վտանգը, յողորդոյ ձայնով դիմելով Կիւրոսին, պահանջել հանդէս գալ իր թագաւոր հօր պաշտպանութեամբ: Տիգրանը, համարձակ խօսքով բանավիճում Կիւրոսի հետ, պերճախօս ատենաբանութեամբ պատճառաբանում իր հօր ազատ ապրելու կամքի ցանկութիւնը: Տիգրանը, Կիւրոսին յուզիչ հարցադրումներ առաջադրելով, յաջողում պատժից ազատել հօրը: Դատավարութեան ժամանակ Տիգրանը յայտարարել է, որ հօրը նկատմամբ պատիժը նպաստաւոր չէր լինի Մարաստանին, կարելի էր ծառայութեան վերցնելով օգտագործել Նրան: Հօրը կրած պարտութիւնը Նրան խելօք է դարձրել, Նա արդէն պատժուել է՝ **«Երկիւղը մարդկանց աւելի է պատժում, քան իրական պատիժը»**:

Կիւրոսը ընդունել է, որ հայոց Երուանդ Ա. թագաւորը յախուռն պայքարել ազատութեան համար, սակայն երբ պարտուողը խուսափում է պարտա-կանութիւնների կատարումից, գովասանքի արժանի չէ, այլ՝ պատժի:

Տիգրան Ա. Երուանդունի Թագաւոր

Սկիզբը Էջ 06

Նա, Երուանդ թագաւորին յանցաւոր է համարում, յայտնում, որ մեղաւոր կողմը երկու դէպքերից միայն մէկը կարող է ընդունել՝ ստելով յանձն չառնել սխալը, կամ ընդունել մահուան վճիռը: Կիւրոսը յիշել էր, թէ ինչպէ՛ս էին իրենց երիտասարդութեանը միասին որսորդութեան գնացել եւ ինչպէ՛ս էր Տիգրանը աւելի հմուտ նետ ու աղեղ օգտագործել: Կիւրոսը որոշակի յարգանք էր տածում իր հին ընկերոջ նկատմամբ: Մտածել էր, ի՞նչ շահ կարող էր ունենալ եթէ նրա հօրը մահուան դատապարտէր: Արմինայի թագաւորութիւնը կործանելու փոխարէն, Կիւրոսը աւելի խոհեմ է համարել վստահութիւնը շահել իրենից ոչ Նուազ հօգոր թագաւորի, որը երկրին աւելի վնաս կը պատճառէր քան հայրը կարող էր:

Տիգրանի պաշտպանական ճառը պատժից ազատել էր Երուանդ թագաւոր հօրը: Այդ Նոյն գիշերը Կիւրոսը իր բանակատեղիում խնճոյք էր կազմակերպել ի պատիւ Արմինայի Երուանդ թագաւորի ու իշխան Տիգրանի: Արմինայի ու աքեմենեան Պարսկաստանի միջեւ հաշտութեան դաշնագիր է կնքուել: Կիւրոսը հարցրել է Երուանդ թագաւորին, ինչքա՞ն դրամ կտար իր յանցանքը ներուելու համար, նա պատասխանել էր, որ Կիւրոսը կարող է օգտագործել երկրի հարստութիւնը այնպէս, ինչպէս որ կամենար: Արմինայի թագաւորը պարտաւորուել է երկրի ութը հազար «այր ու ձիի» զօրաբանակից 4000-ը եւ 40000 հազար հետեւակ զօրքից 20000 մարտիկներ տրամադրել Կիւրոսի ռազմական գործողութիւններին մասնակցելու համար: Երուանդ թագաւորը պարտաւորուել է նաեւ հատուցելու իրենց հասարակաց թշնամի Բաբելոնը Նուաճելու Կիւրոսի կատարելիք ռազմական ծախքերը: Երուանդ թագաւորը բացայայտել էր, որ իր զանձարանի հարստութիւնը 3000 տաղանդ (դրամական չափ) արծաթ (այժմեան 66,240,000 տոլար) է: Աւանդական սովորութեան համաձայն, Նոյն այդ գումարը պահեստաւորուած էր Տուշպա ծովի ստորջրեայ քարայրում: Դարերի ընթացքում շատեր փործել էին տիրանալ Երուանդունի թագաւորի հարստութեանը, սակայն . . . ի գուր:

Ընթրիքի ատեն տեղի ունեցած գրոյցի ընթացքում Կիւրոսը հարցրել էր Երուանդ թագաւորին՝ ի՞նչ պիտի տար իր կնոջ ու զաւակների ազատութեան համար: Թագաւորը պատասխանել էր, այնքան ինչքան որ կը կարողանար»: Այնուհետեւ, Կիւրոսը շրջուելով դէպի Տիգրանը, հարցրել էր ինչքա՛ն կտար իր կինը ետ առնելու համար: Տիգրանը Նոր էր ամուսնացած եղել, անյազ սիրել կնոջը: Ողբի ելնելով, յանդուգն խօսքով ասել՝ **“Կիւրոս, կեանքս կը տայի գերութիւնից նրան ազատելու համար”**:

Այդ ճշմարիտ պատումը, Արա Գեղեցիկ թագաւորի կոիւր իր Նուարդի համար եւ իրենց կանանց ու ընտանիքների պատուի համար բազում նման այլ զոհաբերութիւնները՝ արմինների պատմութեան վկայութիւնների արձագանգների արտացոլումն են: Արմին-հայերը՝ իրենց կանանց պատուի ու ընտանիքների համար մղած կռիւը՝ նրանց հանդէպ տածած սիրոյ, նուիրուածութեան զոհաբերութիւնն է: Նման զոհաբերութիւն երեւի հազուադիւրս է այլ ազգերի պատումներում: Արմին-Յայ մարդ, գիտե՛ս ինչու: Արմին-հայերի, «բոլոր հիւսիսային ազգերի մէջ վեհագոյնը» Մովսէս Խորենացի Պատմահօր սրտի պատգամը եւ ամենասիրելի աստուածուհու՝ Ոսկեմայր Անահիտ դիցուհու պաշտամունքի յուշն է: Հաւատացել էին, որ իրենց Ոսկեմայրը, մանչուկը գրկին եկել Արմինա արարչական երկիր, իրենց լեռների լանջերի, դաշտերի հողը, իրենց այգիները, իրենց լեռնաշխարհը մայրացրել: Մարդացրել էին Ոսկեծին, Ոսկեղենիկ Անահիտին, նրան նուիրուած մեհեաններում Արմին-հայերը փառաբանել նրա արարչութիւնը, գրուցել նրա հետ, իրենց Նոր բերքի երախայրիքը նուիրել: Հեռու հարաւի Մայրն էլ պատկերել են Յիսուս մանչուկը գրկին, արդե՛օք հիւսիսի արարչական երկրի աւանդութեան արձագանգը չէ՞ր: Մուսաների պաշտամունքի լեռներում դուշմանի դէմ մղուած կռուում, աշխարհին գրաւոր պատգամ էին յղել, որ իրենք կռուում են իրենց հողի ու իրենց **ԿԱՆԱՆՏ** պատուի համար: Այդ լեռների կռուի բոցերից էր Արմին-Յայ լեռնական կտրիճների կամաւորական լեգեոնի կապորալ Արմենակը՝ իր անդրանիկ Պօղոս որդու հոգու տաճարի ջահերը վառել: Որպէս Ար-Արա կրակի, լոյսի արեւ աստուծոյ խարոյկից վառուած ողիմպիական ջահ, այն վեր պահած քայլում եմ մոլորակի ճամբաներով: Իմ յաւերժութեան ճամբաներին լոյս եմ փռելու, գնալու Աստուածամարդ Յայկի երկնային տաճարում Լազիսեան գերդաստանիս ճրագը վառելու: Աւանդապահ է Արմին-Յայը, հազար-հազար տարիների իր նախնիների պատմութիւնը պեղում, այն լցնում իր մանչերի անուշ սրտիկներում: Հիմա էլ Յայ մարդը իր կնոջ պատուի համար կեանքը կը տայ, նուիրուած է ընտանիքին, ծնողներին, գերդաստանի մարդկանց: Աքեմենեան Պարսկաստանի Կիւրոսի եւ Արմինայի Երուանդ Ա. թագաւորի միջեւ հաշտութիւն է կնքուում: Հայաստանը պարտաւորում է նաեւ վճարել հարկի կրկնակին եւ Նոյնքան նուիրել անձամբ Կիւրոսին: Երուանդ Ա. թագաւորը Կիւրոսի բանակին նուէրներ ուղարկում ու երկու անգամ աւելի դրամ քան նա պահանջել էր: Կիւրոսը հեռանում է Արմինայից, Բաբելոնի դէմ համախումբ արշաւանք կազմակերպելու համար, Տիգրանի հրամանատարութեամբ իր երկիր տանում Արմինայի այրուձիղի ու հետեւակ զօրական գունդերը: Ճշմարիտ էր Յոյն զօրավար-պատմագիր Զսէնոֆոնը, որ պիտի գրէր՝ «Արմենիան մեծ ու բարեկեցիկ»: Ճշմարիտ է ասուած . . . : Ըստ պատմաբանների Խորենացին Երուանդունի Տիգրանին ու Արտաշէսեան Տիգրանին նուիրականացրել:

Հայկազուն Տիգրան արքայ: Այդ անունը հանդիպել է Իրանական քաղաքակրթութիւնում, որը աւելի ուշ հանդիպել նաեւ Արտաշէսեան թագաւորական տան գահակալութեան ատեն: Տիգրան անունը իրանական ցեղերի հնդեւրոպականների լեզուից փոխառութիւն է: Տիգրան անունը առաջին անգամ յիշատակուել է աքեմենեանների տոհմին պատկանող Զսէրքեսի բանակի առաջնորդ՝ Տիգրան անունից: 391 թուականին ուրիշ մի Տիգրան էլ յիշատակում է որպէս պարսիկ թագաւորի զօրավարի անուն: Աւելի ուշ,

Տիգրան անունը Արմինա-Հայաստանում տարածում է եւ գեղեցկահունչ ու փառահունչ անուն համարուելով, դառնում ազգային անուն: Իսկ ո՞ր Արմին-Յայ մարդը չի հպարտանում իր ցեղի ամենահայրենապաշտ, բոլոր ժամանակների արեւելքի ամենահօգոր արքայ, պատերազմի յանդուգն կախարդ, հայկազուն արքաների-արքա Տիգրանին: Պատմահայր Մովսէս Խորենացին իր ցեղին սրտի ահագնացած սիրով պատմում այդ Տիգրանի ու նրա քաջ գործերի մասին: Տիգրանին բնութագրում է որպէս “Մեր թագաւորներից ամենահօգորը, ամենախոհեմը եւ նրանցից ամենաքաջը, հայրենի երկրի սահմանները ընդարձակել մինչեւ Նախկին բնակութեան վայրերը”: Տիգրանի աջակցութեամբ Կիւրոսը տապալել է Մարաց իշխանութիւնը, յոյներին հնազանդեցրել: Ընթերցողին տպաւորելու համար՝ բառացի մէջբերում եմ Խորենացու խօսքը Տիգրանի մասին.

“Եւ ո՞ր իսկական մարդը, որ համակրում է արիական բարքի եւ խոհականութեան, չի զուարճանայ սրա յիշատակութեամբ եւ չի ձգտի նրա նման մարդ լինել: Նա տղամարդկանց գլուխ կանգնեց եւ ցոյց տալով քաջութիւն՝ մեր ազգը բարձրացրեց, եւ մեզ, որ օտարների լծի տակ էինք, դարձրեց շատերին լուծ դնողներ եւ հարկապահանջներ: Մթերքներ ոսկու եւ արծաթի, եւ պատուական քարերի եւ զգեստների եւ զանազան գոյների եւ գործուածքների՝ տղամարդկանց եւ կանանց համար, առհասարակ բազմացրեց, որոնցով տգեղները գեղեցիկների նման սքանչելի էին երեւում, իսկ գեղեցիկներն այն ժամանակի համեմատ դիւցազունների էին նմանում: Հետեւակ կռուողները ձիաւոր դարձան, պարսերով կռուողներն յաջող աղեղնաւորներ, կոպալներով կռուողները զինեցին սրերով ու տեգաւոր նիզակներով. մերկերը պատսպարուեցին վահաններով եւ երկաթե զգեստներով: Եւ երբ մի տեղ հաւաքուէին, միայն նրանց արտաքին տեսքն ու նրանց պահպանակների ու զէնքերի փայլմունքը բաւական էին թշնամիներին հալածելու եւ վանելու: Նա խաղաղութիւն եւ շէնութիւն բերեց, բոլորին լիացրեց իւղով եւ մեղրով:»

“Այս եւ այսպիսի ուրիշ շատ բաներ բերեց մեր աշխարհին այս խարտեաշ եւ մագերի ծայրը զանգուր Երուանդեան Տիգրանը, գունդը երեսով, քաղցր Նայուածքով, ուժեղ սրուկներով, գեղեցիկ ոտներով, վայելչակազմ եւ թիկնաւետ, կերակուրների եւ ընպելիքների մէջ պարկեշտ, ուրախութիւնների մէջ օրինաւոր, որիմասին մեր հները, որոնք փանդիռներով երգում էին, ասում էին, թէ մարմնի ցանկութիւնների մէջ էլ չափաւոր է եղել, մեծիմաստ եւ պերճախօս եւ լի բոլոր (յատկութիւններով), որ պիտանի են մարդուն: Եւ այս գրքում ի՞նչ կայ ինձ աւելի սիրելի, քան սրա մասին եղած գովեստներն ու պատմութիւնը երկարել: Նա ամեն բանի մէջ արդարադատ եւ հաւասարասեր կշեռք ունենալով՝ ամէն մէկի կեանքը կշռում էր իր մտքի լծակով. Չէր նախանձում լաւագոյններին, չէր արհամարհում Նուաստներին, այլ աշխատում էր ընդհանրապէս ամենքի վրայ տարածել իր խնամքի զգեստը”:

“Սա սկզբում դաշնակից լինելով Աժդահակին, որ մարացի էր, նրան կին է տալիս իր Տիգրանուհի քոյրը, որին թախանձանքով խնդրում էր Աժդահակը: Որովհետեւ (Աժդահակը) մտածում էր՝ այսպիսի ազգականութեան շնորհիւ կամ հաստատուն սեր պահպանել Տիգրանի հետ, կամ այս կերպով հեշտութեամբ դաւաճանօրէն սպանել: Որովհետեւ նրա միտքը կասկածի մէջ էր, երբ մի անսպասելի մարգարէութիւն նրան ցոյց տուեց առաջիկայում նրան պատահելիքը:” “Թախանձել էր Աժդահակի հոգին, խռովել միտքը՝ Տիգրանի ու Կիւրոսի մտերմական ու նրանց միջեւ հաստատուած դաշնակցային յարաբերութիւններից: Խնդրել էր պալատական խորհրդականներից բացալայտել՝ ինչպէս քանդել կապերը Պարսիկի ու բազմաբիւրաւոր հայերի միջեւ: Ժամանակի հոլովոյթի հետ Աժդահակը վտանգ է տեսնում Տիգրանի ու Կիւրոսի միաբանութեան հետեւանքներից: Իրեն ու Մարաստանին պատահելիք հաւանական վտանգը խիստ մտահոգել է իրեն: Գիշերային քնում նրան տեսիլք է երեւացել-Խորենացին խիստ պերճախօս ոճով ու լեզուով նկարագրել է Աժդահակի երագը: Աժդահակին թուացել է, որ օտար երկրում էր, նրա բարձր լեռան գագաթը սառնամանիքով ծածկած: Նրան ասել էին, որ այն Հայկազեանց երկիրն է: Երկար Նայելով այդ լեռան, նրան երեւացել է գագաթին երկնային քօղով ծիրանազգեստ կին՝ խոշոր աչքերով, բարձրահասակ, կարմիր այտերով՝ ծննդի երկունքով բռնուած: Հիացմունքով դիտել այդ երեւոյթը, երբ այդ կինը երեք զաւակ է ծնել, որոնք իրենց հասակներով ու բնութեամբ դիւցազուններ էին: Նրանցից առաջինը՝ առիւծ հեծած սլանում դէպի արեւմուտք, երկրորդը՝ յովազ հեծած դէպի հիւսիս դիմել, իսկ երրորդը՝ վիշապ ասնձած արշաւել Մարաստանի վրայ”:

“Աժդահակը, խորհրդականներիցիմաստունուխրատատուշատառաջարկներ է լսել: Միջամտելով նրանց խօսքը, աւելացրել, որ աստուածների օգնութեամբ օգտակար միջոց է մտածել: Թշնամու մտայղացումները իմանալու համար ոչինչ աւելի օգտակար է քան սիրոյ միջոցով նրան դաւելը: Տիգրանին դաւելու համար մտադրուել է անուշ խօսքերի խոստումներով նրա գեղեցկագոյն քոյր Տիգրանուհուն կնութեան առնելու փափաք յայտնել: Խորիւել, որ խնամիական ազգականութեամբ հնարաւոր է թաքուն դաւեր լարել, նրանց մտերիմներին զանձեր ու պատիւներ խոստանալով հակառակորդին սպանել՝ սրով ու թոյնով, կամ նրա շրջապատին ու կուսակալներին զանձեր բաշխել, եւ արդէն որպէս անգոր մարդ՝ տիրել նրան: Բարեկամները ու խորհրդականները ճշմարիտ էին համարել նրա մտածած հնարքները”:

“Աժդահակը, իր խորհրդականների մէկի միջոցով՝ մի թղթի հետ, զանձեր ուղարկել Տիգրանին, հետեւեալ բովանդակութեամբ. “Զո սիրելի եղբայրութիւնը գիտե, որ այս աշխարհի կեանքում աստուածները մեզ չեն պարգեւել աւելի օգտակար բան, քան սիրելիների բազմութիւն, իհարկէ իմաստուններին եւ հօգորագոյններին, որովհետեւ այդ դէպքում դրսից խռովութիւններ չեն համարձակոււմ ծագել, եւ եթէ պատահեն, իսկոյն կ’ընկճուեն, իսկ ներսում նրանք կը հալածուեն, քանի որ այդպիսի չարութիւնը այլեւս ոչ ոքից չի կարող մուտք գործել:

Արդ՝ ես տեսնելով բարեկամութիւնից առաջ եկող այս օգուտը, կամեցայ աւելի հաստատուն դարձնել ու խորացնել մեր մէջ եղած սերը, որպէսզի երկուքս էլ բոլոր կողմերից ապահովութիւն գտնելով՝ ամբողջ եւ հաստատ պահենք մեր տերութիւնները:

Շար. Էջ 08

Ճորճ Մանտոսեանի Անմար Յիշատակին

ԳԷՈՐԳ ԲԷՕՇԿԵՐԵԱՆ

Սի քանի օրեր առաջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, ցուրտ հողին յանձնեցինք Ճորճ Մանտոսեանի անշնչացած մարմինը: Ծորճ Մանտոսեան աւելի քան յիսուն տարի փայլած է Մեծն Լոս Անճելըսի երկնակամարին վրայ, որպէս շողշողուն աստղ մը, իր ազգային հասարակական անսակարկ գործունէութեամբ: Մանտոսեանի ազգային-հասարակական կեանքի առաջին քայլը դրսեւորուեցաւ Մոնթեպելլոյի Հայոց Ցեղասպանութեան Յուշահամալիրի կառուցումով, որու համահայկական Յանձնախումբին նուիրեալ անդամն էր ան:

Մանտոսեանի ազգային-հասարակական կեանքի երկրորդ նախաձեռնութիւնն էր Թեքեան Մշակութային Միութեան Արշակ Տիգրանեան վարժարանի հիմնադրութիւնը: Ան 34 տարիներ շարունակ մնաց անոր ղեկին վրայ, մինչեւ որ վարժարանը փակուեցաւ՝ չորմանալով սիւթական դժուարութիւններու, երբ այդ աղբիւրները բոլորովին ցամքեցան:

Մանտոսեանի ազգային-հասարակական կեանքի երրորդ հանգրուանը հանդիսացաւ Թեքեան Մշակութային Միութեան Այթաթինայի Պէշկէթիւրեան կեդրոնի շինութիւնը, որու խնամակալ մարմնի ղեկը վստահուեցաւ իրեն եւ ան ձեռնհասօրէն վարեց զայն՝ մինչեւ իր հանգստեան կոչուիլը, առողջապահական պատճառներով:

Ծորճ Մանտոսեան մոլիչ ուժը հանդիսացաւ նաեւ Թեքեան Մշակութային Միութեան Լոս Անճելըսի Մասնաճիւղի հիմնադրութեան: Բազում են անոր

ղեկավար մարմիններու մէջ ազգային շունչով տոգորուած ներդրումը, ըլլայ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան մէջ, ըլլայ Թեքեան Մշակութային Միութեան մէջ, թէ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան մէջ: Մանտոսեան ջերմ սիրով եւ նուիրումով լեցուած էր նաեւ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ հանդէպ: Ան ծառայած է թէ որպէս դպրապետ եւ թէ ալ որպէս սարկաւազ:

Ուրեմն պատահական չէ որ Մանտոսեան արժանացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Սուրբ Սահակ-Սուրբ Մեսրոպ շքանշանին, առ ի գնահատանք իր բազմերանգ ծառայութիւններուն՝ ազին եւ եկեղեցիին:

Ես մօտէն ճանչցած եմ զինք եւ գործակցած իր հետ, թէ որպէս Արշակ Տիգրանեան վարժարանի կրթական յանձնախումբի անդամ եւ թէ ալ որպէս Պէշկէթիւրեան կեդրոնի խնամակալ մարմնի անդամ: Ան եղած է համեստ, լուրջ եւ գիտակից իր գործին ու գործին յառաջացուցած հրամայականին:

Հոս կ'ուզեմ մէջբերում մը կատարել Յովհաննէս Թումանեանի "Թմկաբերդի առումը"՝ Նախերգանքէն, որ ճշգրտօրէն կը բնութագրէ Ծորճ Մանտոսեանի նկարագիրն ու ազգային-հասարակական գործունէութեան հարուստ վաստակը:

Մահը մերն է, մենք մահինը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ:
Երևէ՛կ նըրան, որ իր գործով
Կ'ապրի անվերջ, անդադար:

Վստահ եմ որ Ծորճ Մանտոսեանի յիշատակը վառ պիտի մնայ ոչ թէ միայն իր հարազատներուն մօտ, այլեւ իր գործակիցներուն եւ զինք բոլոր ճանչցողներուն սիրտերուն եւ հոգիներուն մէջ:

Թող օտար հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Ծորճ, եւ Աստուած հոգիդ լուսաւորէ ու երկնից արքայութեան արժանացնէ քեզ: Յիշատակն արդարոց՝ օրինութեամբ եղիցի:

Տիգրան Ա. Երուանդունի Թագաւոր

Շար. Էջ 07-Էն

Եւ այս բանը կը կատարուի, եթէ ինձ կնութեան տաս քո քոյր Տիգրանուհուն, հայոց մեծ օրիորդին. թերեւս նրա համար նաեւ բարի համարեա, որ թագուհիների թագուհին լինի: Ողջ եղիր, մեր թագակից ու սիրելի եղբայր”:

Աժդահակի պատգամաւորը գալիս է Տուշպա, Տիգրան համաձայնում է քրոջը՝ Տիգրանուհուն, կնութեան տալ Աժդահակին, առանց խորհրդածելու երկու երկրների միջեւ եղած դարաւոր ոչ սերտ յարաբերութիւնների մասին, ինչպէս՝ Մարաստանի գերիշխանութիւնը հայր Երուանդի թագաւորութեան հանդէպ: Արարչական, ազնուաբարոյ ծնունդով Արմէն-Հայ թագաւորը հաւատաց արեւելքի նեւզ թագաւորին, հաւատացին պարսիկ թագաւորներին, հաւատացին Հռոմի ու Բիւզանդիոնի դաւադիր զօրավարներին ու կայսրերին, հաւատացին իրենց ցեղի վրիժառու «Պարթեւ»-ին, անբարոյ ու անօրէն թուրքին, որոնք խաբէցին նրանց, գերավարեցին, անմատչելի բերդերում արգելափակեցին, հայրենագրեցին, սպանեցին . . . եւ տանով տուին իրենց կռիւը: Հաւատաց Երուանդունի թագաւորը, քոյրը բացայայտեց եղբօր նկատմամբ մտադրուած դաւադրութիւնը: Տիգրանը, քրոջը թագաւորավայել ճանապարհում ի Մարաստան: Աժդահակը, Տիգրանուհու գեղեցկութեան եւ իր նպատակադրած դաւադրութեան գործադրութեան համար նրան համարում առաջին տիկին ու թագուհի: Աժդահակ, առանց առաջին տիկին Տիգրանուհի թագուհիի համաձայնութեան ոչ մի բան չէր կատարում: Հրամայել էր, որ բոլորը նրա կարգադրութիւններին հնազանդէին: Այնուհետեւ, Աժդահակը փորձում է խաբէբայութեամբ գրաւել Տիգրանուհի թագուհուն սիրտը, նրան ասելով.

“Դու չգիտես, որ բոլ եղբայր Տիգրանը նախանձել է, որ դու Արեւաց տիկին ես դարձել, նրան գրգռում է կինը՝ Չարուհին: Ի՛նչ կը լինի սրա հետեւանքը, եթէ ոչ, նախ ես կը մեռնեմ եւ յետոյ Չարուհին Արեւաց վրայ (տիկին) կը դառնայ եւ աստուածուհիների տեղը կը բռնի: Ուրեմն քեզ մնում է ընտրել այս երկուսից մէկը, կամ լինել եղբայրասէր եւ յանձն առնել խայտառակ կործանում Արեւաց առաջ, կամ քոյ բարին հասկանալով մի օգտակար բան մտածես եւ առաջիկայ անցքերի մասին հոգաս”:

“Տիգրանուհին խորհում է, որ Աժդահակի խօսքում թաքնուած միտք կայ, որ եթէ չկատարի Աժդահակի թելադրանքը իրեն մահ է սպառնում եւ իր եղբօրը՝ Տիգրանի, նկատմամբ դաւաճանական արարք է նախապատրաստուած: Առանց կասկած յարուցանելու, սիրալիր խօսքերով պատասխանում է Աժդահակին: Հաւատարիմ մարդկանց միջոցով, Տիգրանին յայտնում Աժդահակի ծրագրած դաւադրութեան մասին”:

Աժդահակը, պատգամաւորների միջոցով Տիգրանին տեղեկացնում, որ կարելոր գործի համար երկու երկրների սահմանագլխին տեսակցութիւն կայանար իրարու հետ, եւ որ հնարաւոր չէր այն պատգամաւորների միջոցով փոխանցել: Տիգրան կռահելով Աժդահակի մտադրութիւնը, գրաւոր յայտնում նրա կողմից իր դէմ ծրագրուած դաւադրութեան մասին: Թշնամական յարաբերութիւններ են ստեղծում Արմինա-Հայաստանի ու Մարաստանի միջեւ: Տիգրանը զօրք է հաւաքում Կապադովկիայի սահմանային շրջաններից, Վրաստանի ու Աղուանքի ընտրեալներից եւ Մեծ ու Փոքր Հայքերի քաջ մարդկանցից: Տիգրանը, իր բազմախումբ զօրաբանակով արշաւում Մարաստան: Աժդահակը, Մարաստանը դիմակայող վտանգը գնահատելով, հարկադրում պատերազմել Տիգրանի բանակների դէմ: Տիգրանը մտահոգուելով քրոջ անվտանգութեան մասին, հինգ ամիս ձգձգում է զինական հակամարտութիւնը: Նա մտածում է միջոց գտնել քոյր Տիգրանուհուն փրկելու մասին: Երբ, արդէն այն հնարաւոր էր համարել, սկսել էր ճակատամարտը, որը այնքան գեղեցիկ ու զգայացունց է նկարագրել հորենացին, ահա այսպէս. “Բայց գովում եմ իմ քաջամարտիկ նիզակաւորին, որ բոլոր անդամներով համաչափ էր, մէկը միւսին ամէն կերպ պատշաճեցրած,

կատարեալ գեղեցիկ հասակով, առոյգ եւ ուժի կողմից իրեն հաւասար չունեցող: Եւ ինչո՞ւ եմ խօսքս երկարացնում: Կռուի ժամանակ, Տիգրանը, Աժդահակի երկաթե ամուր գրահը ինչպէս ջուր ճեղքելով՝ Աժդահակին շամփրում է իր նիզակի ընդարձակ տեգին, եւ ձեռքը հետ քաշելիս՝ նրա թոքի կէսն էլ գէնքի հետ դուրս բերում: Բայց կռիւն սքանչելի էր, որովհետեւ քաջեր քաջերի հանդիպելով՝

ոչ մէկը միւսին շուտով թիկունք չէր դարձնում, ուստի պատերազմը երկարում ժամեր, մինչեւ վերջ դնում Աժդահակի մահուանը: Այս բարեբախտ դիպուածը փառք էր աւելացնում Տիգրանին” Պատմահայր Խորենացու մատենակց այդ մի քանի մէջբերումները արեցի, որ ընթերցողը ըմբռնիւնէր նրա զգայացունց պատմելու հրայրքը, իսկապէս նրա ոսկեղենիկ լեզուի անաղարտութիւնը ու հնչեղութիւնը, գեղեցիկ ու պատկերաւոր գրելաոճը, դէպքերը նկարագրելու զմայլանքը, անեղծ հայրենասէր ոգին, իսկ երբ բարձր կարդաք մէջբերածս նրա գրաբար խօսքը, պիտի լսեք երգահանների արարած համանուագների կախարդանքների հնչիւնները: Կարդացէ՛ք, պիտի զմայլեք, պիտի հայանաք, փափաք պիտի առաջանար ընթերցելու ամբողջ մատենանը՝ ցեղիդ ծննդեան տարեգիրքը: Պատերազմը վերջանալուց յետոյ, Տիգրանը իր քոյր Տիգրանուհուն Աժդահակի պալատից մեծ բազմութեամբ ու թագաւորավայել կերպով ուղարկել իր անունով կառուցած Տիգրանակերտ քաղաք: Հրամայել, մօտակայ գաւառները իր ծառայութեան մէջ դնել: Տիգրանը երկար թագաւորել է, երկիրը շէնացրել, գանձարանը լցրել ոսկով, արծաթով: Աժդահակի առաջին կին՝ Անուշին, Աժդահակի սերունդից աղջիկ զաւակները, աւելի քան մէկ բիւր գերիների բազմութեամբ բնակեցրել մեծ լեռան արեւելեան կողմը՝ մինչեւ Գողթն գաւառի սահմանները: Երեմեա մարգարէն խնդրել էր Եհովայից, առանց նշելու ազգերի անունները, հիւսիսի մեծ ազգերի բանակներին բերել, կործանելու Բաբելոնը, գերութիւնից ազատել հրեաներին: Պատմական ճշմարտութիւն է, որ մ.թ.ա. 537 թուականին, Կիւրոսը, Արմինայի զօրաբանակների հետ գրաւել էին Բաբելոնը: Արմինա-Հայաստան արարչական երկրի պատմութիւնը ինչքան ճշմարտութիւններ ունի, Արմին-Հայ ցեղի մարդկանց իմաստութեան լոյսի ջահերը աշխարհում վառելու: Իրենց արարչական երկիրն է հնդեւրոպացի մարդանց բնօրրանը, իրենց հետ տարած իմաստութիւնը՝ նրանց նոր բնակած երկրներում նոր քաղաքակրթութիւն սկզբնաւորել: Այրուծի, հետեւակի զօրաբանակները երկրում ու այլուր յաղթական մարտեր մղել: Արմինների երկրի աստուածների բարեպաշտութիւնը աշխարհում նոր հաւատքի լոյս բռնկել: Արմինա-Հայաստանի Տիգրան թագաւորի առաջնորդած զօրաբանակները, Պարսկաստանի Կիւրոս արքայի զօրքի հետ նուաճել են անօրէնների երկիր Բաբելոնը, քանդել նրա հաստակառոյց պարիսպները, կործանել քաղաքը, նրա փլած աշտարակի բեկորները լցրել Բաբելոնի քաղաքամէջով անցնող՝ արարչական դրախտիկ երկրի լանջերից հոսած Եփրատ գետի ջրեր: Կիւրոս հրամայել է ազատութիւն շնորհել Բաբելոնի գերավարած ժողովուրդներին, նրանց արտօնել իրենց երկրներ վերադառնալ: Գերավարուած Հրեայ բազմախումբ մարդիկ տուն են վերադարձել, Կիւրոս արքան վերաշինել է Երուսաղէմի քանդուած տաճարը: Հրեաները իրենց հին մատենանում աքեմենեանների Կիւրոս արքային հռչակել էին իրենց ազգի ազատարար-փրկարար . . . առանց իրենց ազատագրման մարտերի վճռական մասնակից Արմին-հայերին յիշատակելու:

Կիրակի հանգստեան օրերին, ընտանիքներով գնում Սեւանի ափեր, փոքրերը, մեծերը լողանում, ապա շափուռներին շարած միս էին դնում կրակի վրայ, խորոված, հաւաքում, նստում գետին, ճաշակում, բնութեան մէջ խորոված միսը շատ համեղ է: Բարձր լեռներ գօտեւորել էին Սեւանը, հարցրի գիտէի՞ն արդեօք այդ ամենաբարձր լեռան անունը, ոչ մէկ պատասխան, պատմել էին այդ Աժդահակի դէպքը, հայեր այդպէս էին կոչել այն, որ յաւետ միւսեր . . . :

News from Armenia & Artsakh

Fighting stops in the eastern borderline of the Republic of Armenia - MoD Armenia

As a result of the agreement reached through the Russian mediation, hostilities stopped in the eastern borderline of Armenia from 18:30, the situation has relatively stabilized, ARMENPRESS was informed from MoD Armenia.

"It should be reminded that on November 16, at around 13:00, the units of the Azerbaijani Armed Forces attacked the Armenian positions located in that direction of the border. The adversary used artillery, armored vehicles, firearms of various calibers.

ԳՈՎԱԶԴ

As a result of the retaliatory actions of the Armenian side, the enemy has suffered a large loss of manpower, several units of military equipment have been destroyed or taken out of service. The Armenian side also has losses. At the moment, there are verified data about one victim, Meruzhan Harutyunyan, 1991, a contract soldier. The number of injured is also being clarified. Another 12 servicemen have been captured," the statement said.

News from the World

OSCE Chairperson-in-Office concerned about reported incidents along Armenia-Azerbaijan border

Chairperson-in-Office of the OSCE, Sweden's Foreign Minister Ann Linde has expressed her full support to the OSCE Minsk Group Co-Chairs who made a statement on November 15 over the incidents along the Armenian-Azerbaijani border.

"Share deep concern of Minsk Group Co-Chairs regarding reported incidents in the region, including those along Armenia-Azerbaijan border. Express my full support for their efforts and call on sides to de-escalate immediately and take steps to resolve outstanding issue", Ann Linde said on Twitter.

There is no border dispute, there is aggression against sovereign territory of Armenia – Pashinyan

The attack of the Azerbaijani armed forces against the eastern borderline of Armenia is a direct aggression against the sovereign territory of the Republic of Armenia, PM Pashinyan said at the extraordinary session of the Security

Council.

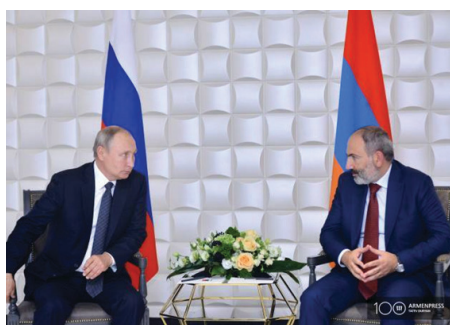
Today, at about 13:00, the units of the Azerbaijani armed forces launched an attack in the eastern direction of Armenia's borderline.

► Page 10

Talking with Putin, Pashinyan strongly highlights Armenian-Russian strategic partnership in the existing situation

Prime Minister Nikol Pashinyan had a telephone conversation with the President of the Russian Federation Vladimir Putin.

As ARMENPRESS was informed from the Office of the Prime Minister, the Prime Minister presented in detail the latest developments on the Armenian-Azerbaijani border. Nikol Pashinyan stressed that the actions of the Azerbaijani Armed Forces are nothing but aggression against the sovereign territory of the Republic of Armenia. In the existing situation, the Prime Minister strongly highlighted the Armenian-

Russian strategic partnership.

The commitment of the Armenian side to the trilateral statements of November 9, 2020 and January 11, 2021 was reaffirmed.

Security Council Secretary of Armenia presents to U.S. Ambassador situation resulted by Azerbaijani attack

Secretary of the Security Council of Armenia Armen Grigoryan received Ambassador of the USA to Armenia Lynne Tracy.

As ARMENPRESS was informed from the office of the Security Council, Armen Grigoryan presented the situation on the Armenian-Azerbaijani border resulted by the Azerbaijani attack. The Security Council Secretary emphasized that these actions of Azerbaijan are a blow

to Armenia's democracy.

Armen Grigoryan reaffirmed the position of the Armenian side that the troops should be withdrawn simultaneously to the positions prior to the Azerbaijani invasion of May 12, 2021. The Secretary of the Security Council also noted that Armenia is ready to start the process of demarcation, which, however, has nothing to do with the Nagorno Karabakh issue.

Primate's Message On Veterans Day

Veterans have been the reflection of God's love and wisdom in the life of the world. Our reverence for their courage and valiance must be preserved for generations.

In a chaotic world, may their selfless service be the shining light and the beacon of hope for peace.

Let us devote the time and pray for our veterans.

Prayerfully,
Archbishop Hovnan Derderian
Primate

Local News

Xi Jinping, Biden discuss strategic issues of China-US relations

China's leader Xi Jinping and US President Joe Biden have discussed the strategic and fundamental issues of the relations between the two countries during a video conference, TASS reports citing China Central Television.

"The sides held a complete and profound exchange of opinions on the strategic, comprehensive and fundamental issues of the development of Chinese-American relations as well as the important issues of mutual interest", the TV channel noted.

► Page 10

Ambassador Makunts presents to Deputy Assistant Secretary of State the situation on Armenian-Azerbaijani border

Ambassador of Armenia to the USA Lilit Makunts held a phone conversation with Dereck Hogan, Principal Deputy Assistant Secretary in the Bureau of European and Eurasian Affairs, ARMENPRESS was informed from the Armenian Embassy in the USA. During the telephone conversation, the Armenian Ambassador briefed the Deputy Assistant Secretary of State on the situation on the border with Armenia following the military aggression of the Azerbaijani Armed Forces.

Ambassador Makunts stressed the need for immediate and targeted calls from the international community to condemn the military action taken by Azerbaijan against the sovereign territory of the Republic of Armenia.

News from Armenia & Artsakh

There is no border dispute, there is aggression against sovereign territory of Armenia – Pashinyan

Page 09 ►

The Armed Forces of Armenia took countermeasures. The adversary has suffered significant manpower losses. At least 6 armored vehicles have been destroyed. We have also suffered casualties, and we will provide verified information on the number.

Dear colleagues,
Dear compatriots,

The current developments can be unequivocally assessed as a direct aggression against the sovereign territory of the Republic of Armenia. As a result of the aggressive actions of Azerbaijan launched on May 12 of this year, Azerbaijan has occupied nearly 41 square kilometers of the sovereign territory of the Republic of Armenia. Under the lights of silence of our international partners, Azerbaijan continues its aggressive actions. My assessment is unequivocal: Azerbaijan and the forces encouraging it are targeting our sovereignty, our statehood, our independence. Yes, today we had a difficult day, and we are living difficult days. But today we also showed that we are here, we exist, we are a state, we are a nation and the language of compulsion is inadmissible for us. We can negotiate, we can seek and find mutually acceptable solutions, we act as a responsible member of the international community. But we will not allow to speak with us in the language of arrogance.

I call on the international community to make statements condemning Azerbaijani aggression, targeted state-

ments. Talks about border disputes are absurd and senseless. There is no border dispute, there is aggression against the sovereign territory of the Republic of Armenia. The borders between Armenia and Azerbaijan have been clear since the period of the Soviet Union, by the legally binding agreements. And if the problem was the border dispute, Azerbaijan should have accepted our proposal of withdrawing forces simultaneously from the borderline between Soviet Armenia and Azerbaijan, deploying international observers along the borderline and launching the process of demarcation and delimitation of borders long ago. Azerbaijan, that does not accept this proposal, is an aggressor state and must unequivocally withdraw its forces from the sovereign territory of Armenia. Its hopes to impose its will on Armenia are futile. The Government and the people of the Republic of Armenia are determined, and we will defend our sovereignty, territorial integrity, statehood and independence by all possible means.

At the same time, we continue to emphasize the need for a peaceful resolution of the situation, all our previous proposals are valid. We are committed to the provisions of the November 9 and January 11 trilateral statements", PM Pashinyan said.

At the beginning of the session the participants of the Security Council meeting honored the memory of the soldiers who fell defending the Motherland with a minute of silence.

Local News

Xi Jinping, Biden discuss strategic issues...

Page 09 ►

The first half of the meeting lasted about 1 hour 56 minutes after which the sides took a break. The second half of the meeting began at 11:06 Beijing time

and lasted about 1 hour 18 minutes. In total, the talks lasted about 3 hours 14 minutes.

This is the first official meeting between the two leaders since the US president assumed office in January 2021.

Janoyan Insurance Agency

Serving Our Community Insurance Needs

Auto, Home, Life, Health

Homeowners, Landlord & Rental Policies

Individual and Group

We Specialize in

Apartment & Commercial Properties Insurance

Life Insurance for Seniors – No Medical

CALL US FOR YOUR NON-RENEWAL POLICIES

462 S. Central Ave, Glendale, CA 91204

818-241-8277 / 818-326-4725

A jubilee celebration dedicated to the renowned composer
ARNO BABAJANYAN
on the 100th anniversary of his birth

Tekeyan Cultural Association Los Angeles and Metro Los Angeles chapters

Under the Auspices of
His Eminence Archbishop Hovnan Derderian, Primate
Western Diocese of the Armenian Church of North America

Anahit Nersisyan - soprano

Suren Mkrtchyan - tenor

Armine Ghazaryan - piano

Armen Mangasaryan - violin

Hovhannes Meghrikyan - violin

Hovhannes Fishyan - viola

Hovik Hovhannisyan - cello

Mistress of Ceremonies:

Lilit Keheyanyan

Friday, December 10, 2021 at 7:30 PM

Armenian Society of Los Angeles
117 South Louise Street, Glendale, CA 91205

Refreshments following the program. Admission is free.

Please observe local COVID-19 protocols.

 facebook.com/TekeyanLA

 @TekeyanLA

International Institutional Dimensions of the Artsakh Issue

The aspirations of the people of Artsakh were and are still challenged by Azerbaijan. The military solution was chosen as an option to solve the conflict both in the brief period of existence of two small Caucasian republics and after the fall of the Soviet Union. After the fall of the Soviet Union the parties again resorted to the military solution which was ended by the 1994 armistice agreement signed in Bishkek by the representatives of Artsakh, Armenia and Azerbaijan. Artsakh and seven other districts that surround it fell under the effective control of Armenian forces. On 27 September, 2020 Azerbaijan unleashed a war in an attempt to have full control over the territory of Artsakh. The outcome was that a significant part of Artsakh as well as all the surrounding territories fell under the Azerbaijani control.

The legal aspects of the Artsakh conflict were silenced by emotional discussions and irredentist hue and cry. In the present article I will try to shed light on the conflict from the legal perspective which is indeed a novel approach to narrating the story of the conflict. In particular, I will discuss whether and to what extent it is possible to use the international legal mechanisms and institutions for the solution and transformation of conflict.

The four resolutions of the UN Security Council and the obligations of Armenia: is Armenia an aggressor?

The UN Security Council adopted four resolutions (822; 853; 874 and 884) that refer to the Nagorno-Karabakh conflict. The resolution N822 was adopted immediately after Kelbajar district became under effective control of Armenian forces during the First Karabakh War. The UN SC notes with alarm "the escalation in armed hostilities and, in particular, the latest invasion of the Kelbajar (the Armenian endonym is Qarvajar) district of the Republic of Azerbaijan **by the local Armenian forces**" (United Nations, 1993). In this resolution, the Republic of Armenia was never mentioned as an occupying power by the UN SC and the subject that was referred were the local Armenian forces. Furthermore, in resolution N884, which was adopted after the Zangelan (the Armenian endonym is Kavsakan) district and the city of Horadiz fell under the effective control of the local Armenian forces, the UN SC called upon the Government of Armenia "to use its influence to achieve compliance by the Armenians of the Nagorny Karabakh region of the Azerbaijani Republic with resolutions 822 (1993), 853 (1993) and 874 (1993), and to ensure that the forces involved are not provided with the means to extend their military campaign further" (United Nations, 1993). This is the only specific mention of the Republic of Armenia indicated in the four UN resolutions. It should also be mentioned that the wording of the UN SC could have been stricter and it does not always use such restrained wording. For instance, in resolution N216 which was adopted regarding the situation in Southern Rhodesia the UN SC labels the local authorities as "illegal racist minority regime" (United Nations, 1965). On the other hand, no strong wording was used by the UN SC with regard to the local Armenian forces of Artsakh.

A mention must be made that except UN SC resolution N874, each and every resolution was adopted when new territories fell under the effective control of local Armenian forces. For example, as mentioned, resolution N882 was adopted when Qelbajar district (the Armenian endonym is Qarvajar) fell under the effective control of the local Armenian forces; resolution N853 is about Aghdam (the Armenian endonym is Akna) and finally resolution N884 is about Zangelan district (the Amrnian endonym is Kavsakan) and city of Horadiz. At the same time, the UN SC has never adopted any resolution that anyhow condemns the presence of the local Armenian forces in the territory that was part of Nagorny Karabakh Autonomous Oblast of Soviet Azerbaijan or demands the withdrawal of the forces. Therefore, one may infer that the UN SC has no reservation with the deployment of the local Armenian forces in the territory that used to be part of Oblast.

Now another question may arise: are the aforementioned four resolutions binding and, if yes, to what extent? According to the ICJ it might be determined based on the wording used in the resolutions. Normally, if strong words such as "demands", "decides", "under Chapter VII" signal that the UN SC intends its resolution to be binding. One might claim that the binding decision is supplemented with the power of use of force when the UN SC uses "by all necessary means" wording (Henriksen, 2019, 264). However, in non-binding resolutions the Council frequently uses less strict wording such as "recommends", "calls for" or "appeals" (Henriksen, 2019, 264). As for the resolutions concerning the Nagorno-Karabakh conflict both strong and relatively softening vocabulary is used, however the close observation proves that the strong wording clearly does not outweigh. It is worth noting that in resolution N884 it **called upon** the Republic of Armenia and did not demand anything from it.

Currently, against the background of the heightened tension in the region there are more and more voices exhorting the government to bring the issue before the Security Council. However, the necessity of consensus among the permanent five members (China, France, Russia, The United Kingdom and The United States) as well as the agreement of at least 8 members (out of 15) might make

it impractical. Therefore, the efforts to raise the issue before the Security Council shall be paralleled with the quest of other appropriate institutional dimensions and legal mechanisms.

In quest of appropriate legal mechanisms

First of all, let us discuss all the international courts where the case might theoretically be heard. It is both logical and natural to start with the ICJ. All the UN members are *ipso facto* members of the ICJ and the statute of the latter is annexed to the UN Charter (UN Charter, Article 92 and Article 93). The ICJ (aka the World Court) has jurisdiction to hear the case in the following cases:

- The parties to conflict sign an agreement enabling the ICJ to hear the case (also known as *compromise*)
- It is envisaged under the international treaty such as for example under Article 30 of 1984 Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
- Under the Article 36 of the Statute of the ICJ the state declared that it recognizes as compulsory *ipso facto* and without special agreement, in relation to any other state accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all legal disputes concerning:
 1. the interpretation of a treaty;
 2. any question of international law;
 3. the existence of any fact which, if established, would constitute a breach of an international obligation;
 4. the nature or extent of the reparation to be made for the breach of an international obligation

However, neither Armenia nor Azerbaijan did not make the aforementioned declaration under the Statute of the ICJ. Hence, the ICJ may have a jurisdiction over any legal dispute between Armenia and Azerbaijan only when both parties agree to submit the matter to the Court. Under such circumstance to enter the World Court Armenia has no choice but to find to a convention or equivalent legal instrument also ratified by Azerbaijan which envisages bringing the issue before the ICJ in case of the possible dispute. Recently, Armenia lodged such application against Azerbaijan arguing that the latter violated its obligations under International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD) (ICJ, 2021).

Another international legal forum is the Permanent Court of Arbitration (PCA), which shares the same premises with the ICJ in the Hague. In short, neither Armenia nor Azerbaijan signed the PCA founding documents (the Conventions on Pacific Settlement of International Disputes). It is interesting to note that in the China v. Philippines case, which involved a territorial dispute in South China Sea, the PCA ruled in favor of the Philippines, however China refused to comply with the decision of the Arbitration (PCA, 2016). Moreover, the Vice Foreign Minister of China stated that China does not recognize and implement the award as the decision of the Arbitration is "just a piece of waste paper" (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2016).

The OSCE enables its member states to solve their issues peacefully through the arbitration court. However, unlike Armenia, Azerbaijan did not sign the Stockholm Convention on Conciliation and Arbitration within the OSCE (OSCE, 2020). In addition, it is interesting to note that since 1994 when the Convention entered into force the Court, the annual budget of which is 95000 Swiss Frank did not here any single case (OSCE, 2021)!

Besides the Arbitration Court the OSCE also possesses a number of political mechanisms aimed to prevent the conflict or to curtail the threat posed to the regional security. It has established a number of tools to monitor the implementation of commitments that participating states have undertaken within the human dimension (OSCE, 2011, 10). One of those mechanisms - the so-called "Berlin Mechanism" was adopted in June 1991 at the Berlin Meeting of the CSCE Council of Ministers. The Mechanism outlines measures that can be applied in the case of serious emergency situations that may arise from a violation of one of the Principles of the Helsinki Final Act or as the result of major disruptions endangering peace, security or stability. It foresees that, if any participating State concludes that such an emergency situation is developing, it may seek clarification from the State or the States involved (OSCE, 2011, 22). It should be noted that unlike Armenia, Azerbaijan has once availed itself of the opportunities enshrined in the Berlin Mechanism. On 6 April 1993, Azerbaijan requested an emergency meeting of the Committee of Senior Officials in regard to the situation in Nagorno Karabakh. Two weeks later, the Armenian Delegation presented clarifications under point 1 of the Mechanism, which was met with a renewed request for holding an Emergency Meeting formulated by Azerbaijan (OSCE, 2011, 25). However, the OSCE mechanisms, although being invoked by numerous states in different situations, are political rather than legal, thus they are in no way legally binding. Nevertheless, considering the big resonance of the OSCE mechanisms, Armenia may consider availing itself of the privileges of invoking them in case to deter the further escalation in the region.

The Hague, which is considered to be a town of international courts, is also the home for the International Criminal Court (ICC) which is in charge of hearing the cases involving crimes of aggression, crimes against humanity, crimes of genocide and war crimes. In short, Azerbaijan did not sign the Rome Statute of ICC and Armenia signed it, but did not ratify. Therefore, under Article 13 of the Rome Statute of ICC, the Court will have power to investigate the alleged criminal crimes only when it is referred to by the UN SC (ICC, 1998).

International Institutional Dimensions of the Artsakh Issue

Page 11 ►

The only Court before which Armenia and Azerbaijan may bring cases against each other is the European Court of Human Rights (ECtHR). However, the power of the ECtHR is limited to the scope of the European Convention of Human Rights (*Ratione materiae principle*). In principle, it may render decisions only regarding cases that involve human rights violations in accordance with the Convention and is not competent to solve territorial disputes, for example.

Conclusion

The analysis shows how difficult it is to legally substantiate and justify that Armenia was or is an occupying power and it has committed its only obligation under the four resolutions of the UN Security Council. However, taking into account all the possible hurdles associated with bringing a case before the Security Council, Armenia shall also seek alternative institutional dimensions and legal remedies. ICJ can be among those alternatives, though only in limited cases when it is envisaged in the legal instrument. ICC and PCA along with the OSCE Court of Conciliation and Arbitration can hardly be an option. ECtHR can probably be the most competent court, where Armenia may sue Azerbaijan without the consent of the latter, however, its power is limited to the scope of the European Convention of Human Rights. Armenia may also consider availing itself of the remedies enshrined in the mechanisms and procedures of the OSCE.

By Albert Hayrapetyan

Albert Hayrapetyan holds a PhD in Economics. He also holds MA degrees from College of Europe and American University of Armenia. He is a Senior researcher in 'Amberd' Research Center of Armenian State University of Economics and also an Lecturer at Chair of International Economic Relations in Armenian State University of Economics. Mr. Hayrapetyan is also a Visiting Lecturer in the Southern Federal University. His main areas of interest include economic integrations, regionalism and international legal disputes.

Funding acknowledgement

The article is part of academic commitments under the grant agreement between the author and Calouste Gulbenkian Foundation. The author was funded a research grant by Calouste Gulbenkian Foundation. The purpose of the grant is to enable author's research entitled "The Legal Aspect of Nagorno-Karabakh Issue".

REFERENCES

1. Henriksen, Anders. 2019, International Law, Oxford University Press.
2. International Court of Justice, Aegean Sea Continental Shelf (Greece v Turkey), Judgement [1978], ICJ Report 3.
3. International Court of Justice, Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v Bahrain), Jurisdiction and Admissibility, Judgement [1994] ICJ Report 112.

4. International Court of Justice, Application Instituting Proceedings and Request for Provisional Measures Republic of Armenia V. Republic of Azerbaijan, 16 September 2021, available at <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/180/180-20210916-APP-01-00-EN.pdf>
5. International Criminal Court, Rome Statute of International Criminal Court, available at <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf>
6. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, vice Foreign Minister Liu Zhenmin at the Press Conference on the White Paper Titled China Adheres to the Position of Settling Through Negotiation the Relevant Disputes Between China and the Philippines in the South China Sea 13 July 2016, available at https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/t1381980.shtml
7. Organization of Security and Cooperation in Europe, list showing signatures and ratifications or accessions with respect to the Convention on Conciliation and Arbitration within the OSCE, January, 2020, available at https://www.osce.org/files/f/documents/8/2/40119_2.pdf
8. OSCE, Court of Conciliation and Arbitration, Key resources, Thumbnail cover of the «Factsheet: Court of Conciliation and Arbitration» (OSCE) Factsheet: Court of Conciliation and Arbitration, available at <https://www.osce.org/files/f/documents/e/9/459919.pdf>
9. OSCE. «Mechanisms and Procedures: Summary.» Compendium (2011), available at <https://www.osce.org/files/f/documents/e/e/34427.pdf>
10. Permanent Court of Arbitration, Case N° 2013-19 In the Matter of The South China Sea Arbitration - Before - An Arbitral Tribunal Constituted under Annex VII to The 1982 United Nations Convention on The Law Of The Sea - between - The Republic of The Philippines - and - The People's Republic of China, available at <https://www.pcacases.com/pcadocs/PH-CN%20-%2020160712%20-%20Award.pdf>
11. United Nations, Charter of the United Nations, available at <https://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-vii/index.html>
12. United Nations, Security Council, Res. 216, 12 November 1965, available at <https://digitallibrary.un.org/record/90484?ln=en#record-files-collapse-header>
13. United Nations, Security Council, Res. 822, 12 November 1993, available at <http://unscr.com/en/resolutions/doc/884>
14. United Nations, Security Council, Res. 822, 30 April 1993, available at <http://unscr.com/files/1993/00822.pdf>
15. United Nations, Security Council, Res. 853, 29 July 1993, available at <http://unscr.com/files/1993/00853.pdf>
16. United Nations, Security Council, Res. 874, 14 October 1993, available at <https://digitallibrary.un.org/record/174420?ln=en#record-files-collapse-header>
17. United Nations, Vienna Convention on the Law of Treaties 1969, available at https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

Healthcare

Environmental Damage Caused By Covid-19

Against the background of the coronavirus, as of August, more than 8 million tons of plastic waste were produced. Moreover, 25 thousand tons of that amount have already ended up in the oceans, according to a study published in the Proceedings of the National Academy of Sciences. For these calculations, researchers at the University of California (US) and the Nanjing University (China) used a model that reproduces the spread of plastic waste (face masks, test kits, hospital waste) in the aquatic environment in 193 countries, and how it decomposes in sunlight and under the influence of plankton, floats on the surface of the oceans, and descends to their depths. It turned out that the COVID-19 pandemic has led to an additional 8.6 million

tons of plastic waste. Hospitals account for 87.4% of all this waste. The use of disposable masks is 7.6%, and the test kits—0.3%. The largest amount of—the 25,900 tons of—garbage was brought to the ocean by rivers, 73% of which flow in Asia. The three main polluters are the Shatt al-Arab, Indus, and Yangtze Rivers. Researchers warn that in 3 to 5 years, most of the current garbage in the oceans will end up on the beaches, or sink to the bottom of the oceans. At the same time, some of it will remain in the depths of the oceans, and of particular concern to researchers—in the Arctic Ocean where a near-polar zone of plastic accumulation may form by the year 2025.

Scientists Propose New Approach To Covid-19 Treatment

The SLR14 RNA hairpin, developed by American scientists, activates the production of type I interferons in the body (the main instrument of the innate immune response) and protects against coronavirus infection. This is discussed in an article published in the Journal of Experimental Medicine. The body's first line of defense against the SARS-CoV-2 coronavirus depends on the work of the RIG-I receptors, which recognize the genetic material of the virus and trigger the production of type I interferons, signaling molecules that in turn promote the production of proteins that suppress viral replication. Interferon treatments have been shown to be effective in reducing deaths from COVID-19, but they remain very expensive. Scientists at the Yale School of Medicine have proposed a cheaper alternative to interferon treatment: giving patients hairpins – elements of the secondary structure of RNA – that mimic the genetic material of the coronavirus and activate RIG-I receptors. Scientists have tested their new treatment approach in mice infected with coronavirus. A single dose of SLR14 was sufficient to protect rodents from severe disease and

death. When administered immediately after infection, the therapy was even more effective than interferon treatment. Moreover, SLR14 also protected against new strains of the coronavirus, including the delta variant. In mice with weakened immunity, the drug was able to almost completely cleanse the body of the virus. According to the researchers, this will allow them to treat patients with weakened immunity, the effectiveness of existing vaccines for which is greatly reduced.

Հիսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմ «Չուարթնոնգ» Մշակութային Մարմինի Տասնամեակի Տօնակատարութիւն Հայերէնի Ուսուցիչը Ի Պատուի

Տասը տարիներ առաջ, 2011 թուականին, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հիսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի բարեխնամ առաջնորդ՝ Տէր Յովնան Արքեպիսկոպոսի հովանաւորութեամբ ծնունդ առած «Մշակութային մարմինը» հետագային կոչուեցաւ «Չուարթնոնգ», եւ «որուն գլխաւոր առաքելութիւնը եղաւ, բազմաւթնամեակ ծրագիրներով սատարել հայոց լեզուի, գրականութեան, մշակոյթի եւ տոհմիկ ասանդութեան պահպանման, ինչպէս նաեւ ամրապնդել այն հաւատքը, թէ հայրենիքն է անխախտ կռուան ու փարոսը սփիւռքահայութեան», յայտագիր-գրքոյկին մէջ կը նշէ «Չուարթնոնգ»-ի ատենապետ՝ Տոքթ. Սիմոն Սիմոնեան:

Տոքթ. Սիմոն Սիմոնեան

Տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 7 Նոյեմբեր 2021-ի երեկոյեան, Փասատինայի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ «Կիրակոս» սրահին մէջ:

Ներկայ էին մեծ թիւով հայերէնի նախկին թէ ներկայիս գործող ուսուցիչներ, որոնք յատկապէս հրաւիրուած էին կազմակերպիչ մարմինին կողմէ որպէս օրուան մեծարեալներ: Արդարեւ, գեղեցիկ եւ օրինակելի քայլ մը, որուն արժանի են բոլոր հայ դասատուներն ու տնօրէնները, բայց յատկապէս հայոց լեզուի, գրականութեան, պատմութեան, կրօնքի, երաժշտութեան ուսուցիչ-ուսուցչուհիները:

Որպէս գլխաւոր բանախօս հրաւիրուած էր Ֆրեզնոյի համալսարանի Հայագիտական բաժնի պատասխանատու Փրոֆ. Պարլո Տէր Սկրտիչեանը: Հանդիսութիւնը իրենց ներկայութեամբ կը պատուէին Լոս Անճելըսի մօտ ՀՀ գլխաւոր հիւպատոս, դեսպան Դոկտ. Արմէն Բայբուրդեանն ու ազնիւ տիկինը:

Մշակութային մարմինի ատենապետ Տոքթ. Սիմոն Սիմոնեան բացման խօսքին մէջ կարեւորեց մշակոյթի, յատկապէս հայ մշակոյթին դերը

հազարամեայ հայրենիքէն ներս թէ դուրս՝ արտասահմանի մէջ: Հայրենի պետականութեան կորուստին դիմաց, Տոքթ. Սիմոնեան շեշտեց. «Հայ ժողովուրդին շուրջ ամէն բան փուլ եկաւ, բայց կանգուն մնաց կարեւորագոյնը՝ Հայ մշակոյթը եւ զայն խորհրդանշող հարուստ, հոյակերտ ու պատկառելի լեզուն Մեսրոպատառ: ...Ուրեմն ի՞նչ է Մշակոյթը. այն հզօրագոյն ուժը, որ կարողացած է մեզ պահել դարերու աննկարագրելի վտանգներէն», մատնանշեց ան:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Ֆրեզնոյի համալսարանի Հայագիտական ուսման կեդրոնի տնօրէն Փրոֆ. Պարլո Տէր Սկրտիչեան: Յարգելի բանախօսը հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով կարեւորեց մշակոյթին դերը հայ կեանքին մէջ, այբուբենն ու Մեսրոպ Մաշտոցը սեպելով «զէնք եւ վահան»: Փրոֆեսորը անդրադարձաւ հայերէնի հնդեւրոպական լեզուաճիւղին. նշեց, թէ հայկական մշակոյթը ունի ստեղծագործ ոգի մը: Ան ըսաւ, թէ հպարտ ենք մեր մշակոյթով եւ առաջարկեց, որ լեզուն նոր ձեւերով մօտեցնենք նոր սերունդին եւ շարունակենք ստեղծագործել: «Թող հայ մշակոյթը հազար տարի եւս ապրի»՝ ինքնորակական ոճով եզրափակեց ան:

Փրոֆ. Պարլո Տէր Սկրտիչեան

Սրտի խօսքով հանդէս եկաւ վեմաշուք հիւպատոս Դոկտ. Արմէն Բայբուրդեան: Ան բարձրօրէն գնահատեց «Չուարթնոնգ» մշակութային մարմինն ստեղծման ջանքն ու ճիգը: Ողջունեց ներկայութիւնը հիւր փրոֆեսորին եւ արժեւորեց Ֆրեզնոյի համալսարանի հայագիտական կեդրոնի աշխատանքները: Ան շեշտեց, թէ «քրիստոնէութիւնը հայկականացուել է մեր մշակոյթի միջոցով», ակեցնելով, թէ մշակոյթը պահելը քիչ է, այն պէտք է զարգացնել: Հայրենիքը նկատելով կարեւորագոյն աղբիւր մեր մշակոյթի, Դոկտ. Բայբուրդեան կարեւորեց

ՀՀ հիւպատոս Դոկտ. եւ Տիկ. Արմէն եւ Իվէթ Բայբուրդեաններ, Հայր Տաճատ Եարտըմեան եւ Փրոֆ. Պարլո Տէր Սկրտիչեան շրջապատուած «Չուարթնոնգ» մշակութային մարմինի անդամներով. Տոքթ. Յարութեան, Լեւա Սիմոնեան, Տոքթ. Սիմոն Սիմոնեան, Սոնիա Պապայեան, Արա Պապայեան, Մելինէ Աղաջանեան, Աւետիս Մարգարեան, Դոկտ. Մինաս Գոճայեան, Ալիս Իսկենտերեան եւ Վահէ Իսկենտերեան:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ թեմերուն դերը, որոնք մշտապէս սատար կը կանգնին մեր մշակոյթին: Հայրենի դիւանագետը, իր խօսքի աւարտին, անդրադարձաւ «Մշակութային դիւանագիտութեան» հզօր ազդակին: Գեղարուեստական յայտագիրը ճոխ էր եւ բազմաժանր: Աշակերտուհիներ Լորիկ Արթինեան (Sound of Children) եւ Էլեն Վարդանեան (Blair High School) հանդէս եկան բանաստեղծութիւններով, UCLA-ի ուսանողուհիներ Ալեքսանդրա եւ Լիլիա Եարալեան քոյրեր՝ զուգեղ ինքնուրուշ քանոնի վրայ, Ռուբէն Յարութեան՝ դուդուկ, Մերուժան Մարգարեան՝ ջութակ, ինչպէս նաեւ ազգագրական պարերով խանդավառեց Վարդան եւ Արմինէ Աղաջանեաններու «Չուարթնոնգ» պարախումբը:

Հանդիսութեան աւարտին, Լոս Անճելըսի մէջ գործող զանազան ամենօրեայ ու շաբաթօրեայ դպրոցներու նախկին թէ ներկայիս գործող հայերէնի վաստակաշատ ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ պատուընտեցան Առաջնորդարանին ու «Չուարթնոնգ» մշակութային մարմինին կողմէ իրենց «մատուցած երկար տարիներու հայերէն լեզուի ուսուցման բարեբաստիկ առիթով»: Այդ պատուին արժանացան նախկին ուսուցիչներ՝ Դոկտ. Մինաս Գոճայեան, Նազիկ Գոճայեան, Գեորգ Պետիկեան, Դոկտ. Էլի Անդրեասեան, Լուիզա Իւթիւճեան, Աշխէն Իսքենճեան, Հերմինէ Սահակեան, Արփի Արսլանեան, Մելի Պոյաճեան, Լինա Արսլանեան, Էմմա Ումրոյեան, ինչպէս նաեւ Տաթև Կարապետեան, Արաքս Գումրուեան, Անահիտ Դաւթեան, Ռուզան Բաղդասարեան, Յովհաննէս Սրկ. Գումրուեան, Սեդա Աբաջեան, Մարալ Դաւիթեան, Անի Մարսէլեան, Բելի Ճիւլիան, Յովի Գեորգեան, Լիզա Մանոյեան, Լուսի ՄԷՆԷՅԵԱՆ, Ազնիւ Սարայտարեան, Սոնա Պատալեան, Լեւա Էքմէճեան, Մայտա Պապումեան, Նորայր Տատուրեան, Լինտա Գանտիլեան, Նորա Պուլտուքեան, Մարի Գուլումեան, Հրաչ Սեփեթճեան, Զնար Պողոսեան, Թագուշ Նալպանտեան, Աննա Եարալեան եւ Մարալ Ոսկեան: Գնահատագիրներուն կողքին մեծարեալները ստացան

Առաջնորդարանի հրատարակութիւններէն օրինակներ եւ զոյգ մը վարդ՝ որպէս խորհրդանշ տասնամեակներու քրտնաջան վաստակի:

Դոկտ. Արմէն Բայբուրդեան

Առաջնորդ Սրբազան Հօր խօսքը արտասանեց Գեորգ. Հայր Տաճատ Տ. Վրդ. Եարտըմեան ի բացակայութեան Յովնան արքեպիսկոպոսի, ուր ան կը շնորհաւորէր «Չուարթնոնգ» մարմինի տասնամեակը, մաղթելով նորանոր յաջողութիւններ: Հայր Տաճատ անդրադարձաւ մշակոյթը պահելու դժուարութիւններուն, քաջալերեց հայերէնախօսութիւնը եւ շեշտեց «ուսուցչական ասպարեզը հրապուրիչ դարձնելու հրամայականը»: Ան ներկաներուն յանձնեց երկու բառ՝ «ինքնաքննութիւն եւ վերաբժեղում», ուր խտացած կը տեսնենք մեր երէկը, այսօրն ու վաղը:

Այս առիթով պատրաստուած յայտագիր-գրքոյկը կը ներկայացնէր «Չուարթնոնգ»-ի տասնամեայ գործունէութիւնը (աւելի քան 25 միջոցառում) լուսանկարներով ճոխացած: Այս հանդիսութեան գլխաւոր հովանաւորն էր Տիկին Սիլիկ Աբրահամեան, ինչպէս նաեւ իրենց լուսնի բերած էին Դոկտ. Մարալ Տեպաղեան-Անճառլոյեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Ռամելա Սերոբեաններ:

Կը շնորհաւորենք Արեւմտեան թեմի «Չուարթնոնգ» մշակութային մարմինի բոլոր անդամները գլխաւորութեամբ անոր գրասէր ու մշակութասէր ատենապետին՝ Տոքթ. Սիմոն Սիմոնեանին: Անտարակոյս, բաց մը լրացնելու միտող ձեռն տասնամեայ աշխատանքը տուած է իր պտուղը: Բարի երթ դէպի երկրորդ տասնամեակ:

Յանձնախումբը շրջապատուած ուսուցիչներով եւ ուսուցչուհիներով

Լիբանան

Մեր Ժողովուրդը Պէտք է Ցուցաբերէ Ամուր Միասնականութիւն, Աննկուն Կամք Եւ Անզիջող Կեցուածք. Արամ Ա. Կաթողիկոս

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը ագրպէյճանական ուժերու Սիւնիք ներխուժման վերաբերեալ կը յայտարարէ.

«Արցախեան 44-օրեայ պատերազմէն հազիւ տարի մը անցած, ահաւասիկ Նոյն թշնամին, աշխարհին դիմաց, արհամարհելով մարդկային իրաւանց հիմնական սկզբունքները եւ ոստակոխելով միջազգային օրէնքները, իր ոճրային արարքները Հայաստանի

Նկատմամբ կը շարունակէ: Յստակ են թշնամին հետապնդած Նպատակները:

Հայաստանի դաշնակիցներուն եւ բարեկամ Նկատող երկիրներուն լռութիւնը տարօրինակ է: Այս կացութեան դիմաց, մեր ժողովուրդը՝ Հայաստանի, Արցախի եւ Սփիւռքի մէջ, պէտք է ցուցաբերէ ամուր միասնականութիւն, աննկուն կամք եւ անզիջող կեցուածք»:

Կիպրոս

Նիկոսիոյ Մէջ Բացումը Կատարուեցաւ Կիպրոս-Հայկական Բարեկամութեան Պուրակին

Զորքշաբթի, 10 Նոյեմբեր 2021-ին, Նիկոսիոյ Արմենիա փողոցի վրայ բացումը կատարուեցաւ Կիպրոս-Հայկական Բարեկամութեան Պուրա-

կին, ուր գետեղուած յուշակոթողին բացումը կատարեց Խորհրդարանի Նախագահ Անիթա Տիմիթիու:

Կիպրահայ համայնքի անդամներէ

եւ Կիպրական կառավարութիւնը եւ պետութիւնը Ներկայացնող բարձրաստիճան պաշտօնակատարներէ բաղկացած հոծ բազմութեան ներկայութեան տեղի ունեցաւ բացման արարողութիւնը: Սթրովոլոսի Զաղաքապետարանի եւ Կիպրոսի Եւրոպական Համալսարանի ֆանֆառին կողմէ՝ Կիպրոսի եւ Հայաստանի Հանրապետութիւններու ազգային քայլերգներու հնչումէն ետք, յաջորդաբար ելոյթ ունեցան, աղօթքով եւ խօսքով, Կիպրոսի Յոյն-Ուղղափառ եկեղեցւոյ Պետ Խորհուստոմոս Բ Արքեպիսկոպոսի Ներկայացուցիչը, Կիպրահայոց Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Տէր Խորէն Արքեպիսկոպոս Տողրամաճեան, Սթրովոլոսի Զաղաքապետ Անտրէաս Պապախա-

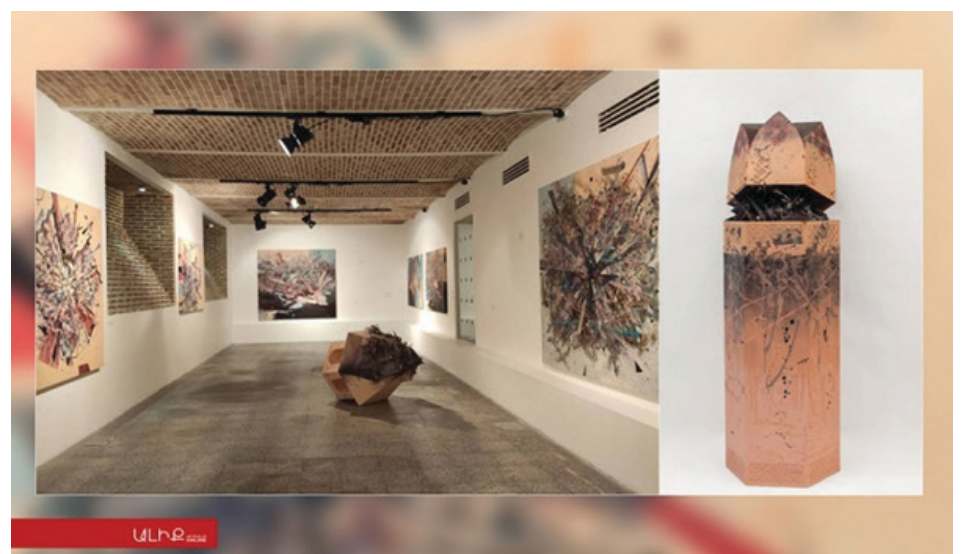
րալամպուս, Հայ Համայնքի Պետական Ներկայացուցիչ Վարդգէս Մահտեսեան, երկու երգերով՝ Սուրբ Աստուածածին երգչախումբը, երկու պարերով՝ Համազգայինի Սիփան պարախումբը, Հայաստանի Հանրապետութեան Կիպրոսի մօտ Նորանշանակ դեսպան Տիգրան Մկրտիչեան եւ ձեռնարկը հովանաւորող՝ Հանրապետութեան Նախագահ Նիկոս Անաստասիատը փոխարինող՝ Խորհրդարանի Նախագահ Անիթա Տիմիթիու, որ ձեռնարկի աւարտին, Պետական Ներկայացուցիչ Վարդգէս Մահտեսեանի եւ Սթրովոլոսի Զաղաքապետ Անտրէաս Պապախարալամպուսի ընկերակցութեամբ կատարեց յուշակոթողի բացումը: Յաջորդեց ընդունելութիւն:

Իրան

Երբ Խօսքը Կը Վերածուի Գործի. Ներկայացուած է Սանահին Բաբաջանեանի «Տիեզերքում Դեգերելիս» Խորագիրով Ցուցահանդէսը

Թեհրանի «Արան» ցուցարահին մէջ բացուած է Սանահին Բաբաջանեանի «Տիեզերքում դեգերելիս» խորագիրով անհատական ցուցահանդէսը: Այս մասին կը տեղեկանանք «Այիք»-էն: Սանահին Բաբաջանեանը ժամանակակից հայ նկարիչ է, որուն համար փորձարկումները, Նոր տարածքներու բացայայտումը կը կազմեն իր արուեստի անբաժան մասը: Երբեք չվախնալով կտրուկ քայլեր ընելէ, հարցեր ուղղելէ՝ ան երիտասարդ տարիքէն սկսած անվերապահ Նուիրուած է արուեստին: Սանահինը արդէն հասցուցած է իր ստեղծագործութիւնները ցուցադրել մայրաքաղաքի հանրածանօթ

ցուցարահներուն մէջ: Երիտասարդ արուեստագէտը կը շարունակէ իրեն համար բացայայտել ժամանակակից գեղանկարչութիւնը՝ իբրեւ դրսեւորման անսահմանափակ դաշտ՝ փնտռելով ինքնութեան համար միջանկէալ տարածութիւններ: Սանահին իր ցուցարահը բաժնած է երկու մասի: Այնտեղ ներկայացուած են ստեղծագործութիւններ փայտով եւ կտաւի վրայ աշխատութիւններ՝ ընդգրկելով, իրանական եւ հայկական ճարտարապետական եւ մշակութային փոխկապակցուածութիւնը, ուր ընդգծուած է՝ երկու մշակոյթներուն միջեւ անքակտելի կապը:

Լուրեր Հայաստանէն եւ Արցախէն

Սուրէն Պապիկեան Նշանակուեցաւ Պաշտպանութեան Նախարար

Արշակ Կարապետեան ազատուած է պաշտպանութեան Նախարարի պաշտօնէն, այդ պաշտօնին նշանակուած է Սուրէն Պապիկեանը: Այս մասին կը տեղեկանենք ՀՀ Նախագահի հրամանագրերէն: Հրամանագրերը՝ ստորեւ.

«Հիմք ընդունելով վարչապետի առաջարկութիւնը՝ համաձայն Սահմանադրութեան 131-րդ յօդուածի, ինչպէս նաեւ «Կառավարութեան կառուցուածքի եւ գործունեութեան մասին» օրէնքի 5-րդ յօդուածի 1-ին մասի. Արշակ Կարապետեանին ազատել պաշտպանութեան Նախարարի պաշտօնից»:

«Հիմք ընդունելով վարչապետի առաջարկութիւնը՝ համաձայն Սահմանադրութեան 131-րդ յօդուածի,

ինչպէս նաեւ «Կառավարութեան կառուցուածքի եւ գործունեութեան մասին» օրէնքի 5-րդ յօդուածի 1-ին մասի. Սուրէն Պապիկեանին նշանակել պաշտպանութեան Նախարար»:

Նշենք, որ ՀՀ Նախագահի մէկ այլ հրամանագրով՝ Սուրէն Պապիկեանը ազատուած է ՀՀ փոխվարչապետի պաշտօնէն: «Հիմք ընդունելով վարչապետի առաջարկութիւնը՝ համաձայն Սահմանադրութեան 131-րդ յօդուածի, ինչպէս նաեւ «Կառավարութեան կառուցուածքի եւ գործունեութեան մասին» օրէնքի 5-րդ յօդուածի 1-ին մասի. Սուրէն Պապիկեանին ազատել փոխվարչապետի պաշտօնից», ըսուած է հրամանագրին մէջ:

Հայագետ Ֆրետերիք Մաքլերին Այցը՝ Հայաստան Եւ Պոլիս

ԱՆՈՒԵ ԹՐՈՒԱՆՑ

Եւրոպացի հայագետներուն մէջ իր ուրոյն տեղը ունի ֆրանսացի գիտնական եւ հայագետ Ֆրետերիք Մաքլեր, որ հայ ժողովուրդին նուիրուած իր յօդուածներով եւ ուսումնասիրութիւններով անգնահատելի ծառայութիւն մատուցած է հայագիտութեան: Անոր աշխատութիւնները վերաբերած են կրօնքին, հայ ժողովուրդի պատմութեան, աշխարհագրութեան, բանահիւսութեան, գրականութեան, մշակոյթի զանազան բնագաւառներուն եւ հրատարակուած են եւրոպական հրատարակութիւններու կողմէ:

Մաքլեր աշակերտած է ֆրանսացի ծանօթ պատմաբան եւ հայագետ Օկիւստ Զարիէրին, որմէ սորված է հայերէն, ասորերէն եւ եբրայերէն: 1888 թուականին լոյս ընծայած է «Դանիէլ մարգարէի անվաներ հայերէն յայտնութիւններ» աշխատութիւնը, որով սկսած է անոր հայագիտական գործունեութիւնը:

1911-1937 թուականներուն Մաքլեր հայոց լեզու դասաւանդած է Փարիզի Ապրոդ լեզուներու արեւելեան բարձրագոյն դպրոցին մէջ: Ուրիշ նշանաւոր ֆրանսացի հայագետի՝ Անթուան Մէյէի հետ, Մաքլեր հրատարակած է «Revue des études arméniennes» ամսագիրը, միասին հիմնած են հայագիտական ընկերութիւն մը, իսկ Անթուան Մէյէի մահէն ետք՝ 1905-1938 թուականներուն, Փարիզի Արեւելեան լեզուներու դպրոցին մէջ դասաւանդելով հայոց լեզու (գրաբար եւ աշխարհաբար), հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, Մաքլեր պատրաստած է բազմաթիւ հայագետներ:

Ֆրանսայի եւ ընդհանրապէս Եւրոպայի մէջ հայագիտութեան յետագայ զարգացման համար եւ հայութեան խնդիրները անկողմնակալ ձեւով աշխարհին ներկայացնելու գործին մէջ անպայման կը նշուի անոր ունեցած անուրանալի դերը: Ի դէպ, Փարիզի Ազգային գրադարանին մէջ պահուող հայ ձեռագրերուն ցուցակը առաջիններէն մէկը ան կազմած եւ հրատարակած է, որուն լուսանկարը Նիւթին կը կցենք:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԷԶՏԻԱԾԻՆ

Մաքլեր ծնած է 1869 թուականին: 1909 թուականին՝ յուլիս-հոկտեմբեր ամիսներուն, իր քառասուն տարեկանին, ան ուղեւորութիւն մը կատարած է դէպի Հայաստան՝ դէպի Էջմիածնայ վանք. այդ ուղեւորութեան նպատակը գիտական ուսումնասիրութիւնն էր: Հայագիտութեամբ հետաքրքրուած ֆրանսացին ծրագրած էր ուսումնասիրել հայերէն ձեռագիր Աւետարաններ եւ յետագային, այդ ուսումնասիրութեան իբրեւ արդիւնք, հրատարակած է «Աւետարանի հայերէն բնագիրը»:

Ըստ հայրենի «Լրաբեր» հանդէսի մէկ հրապարակման (տպագրուած 1969-ին), կը տեղեկանանք, որ մինչեւ Հայաստան երթալը, Մաքլեր կ'այցելէ Վիեննա, ուր Միխայիլ Բախարեան միաբանութեան թանգարանին մէջ կ'ուսումնասիրէ հոն պահուող յունարէն տապանագիր մը եւ մատենադարանի նոր ստացած հայերէն ձեռագրերը:

1909 թուականի յուլիս ամսուն Էջմիածնի մէջ Մաքլերը կ'ընդունին կաթողիկոսական տեղապահ Սուրենեանը, մատենադարանապետ

Մեսրոպ Տէր-Սովետեանը եւ հայագետ Գալուստ Տէր-Սկրտչեանը:

Յատկանշական է, որ Էջմիածնի մէջ Ֆրետերիք Մաքլեր հանդիպած է Նաեւ Կոմիտասին, որուն հետ, ի դէպ հասակակիցներ են, նոյն թուականին ծնած են երկուքն ալ: Կոմիտասի ուղեկցութեամբ Մաքլեր կ'այցելէ Էջմիածնի Գայիանէ, Հռիփսիմէ եւ Շողակաթ վանքերը, միասին կ'ուղեւորուին Օշական, Աշտարակ, Սուղնի, Կարալի, Ուշի, Սաղմոսավանք, Օհանավանք, Գեղարդ, բոլոր այս վայրերուն մէջ ան կը ծանօթանայ հին յուշարձաններուն, կը լուսանկարէ եւ զանոնք կը հրատարակէ իր աշխատութիւններուն մէջ՝ ծանօթագրելով ամէն մէկ կոթող եւ բոլոր նկարագրութիւններուն մէջ ցոյց տալով հայ ժողովուրդի հոգեւոր ժառանգութեան համամարդկային արժէքը:

Հայկական բնակավայրերու մէջ Մաքլեր Նաեւ հետաքրքրուած է հայկական աւանդական ծեսերով, շրջաններու բնորոշ տօներով, աւանդութիւններով եւ մանաւանդ վանքերուն մէջ կատարուող ուխտագնացութիւններով: Ան նկարագրած է որոշ գիւղերու մէջ պահպանուած այնպիսի պաշտամունքներ, որոնք հեթանոսութենէն եկած էին. օրինակ՝ օծելու պաշտամունքը, բան մը, որ այսօր անշուշտ վերացած է:

Իր աշխատութեան մէջ Մաքլեր զատ բաժին մը միայն Չուարթնոցի տաճարին յատկացուցած է, անդրադառնալով անոր կառուցման պատմութեան եւ աներման, պեղումներուն եւ ճարտարապետ Թորոս Թորամանեանի վերականգնած յատակագիծին: Բնականաբար, անի մանրամասնօրէն նկարագրած է Էջմիածնի յուշարձանները, զորս ուսումնասիրելու անի երկար առիթ ունեցած է:

Նոյն «Լրաբեր» հանդէսը, յենելով Մաքլերի Հայաստանէ վերադառնալէ ետք 1911 թուականին Փարիզի մէջ ներկայացուցած զեկուցումին վրայ, կը գրէ, որ Ֆրետերիք Մաքլերի ուշադրութենէն չեն վրիպած իր այցելած գիւղերու բնակչութեան վիճակը եւ անոնց զբաղմունքը: Օրինակ՝ ան կը նշէ, թէ Աշտարակի շրջանի որոշ գիւղերուն մէջ բնակչութիւն հաստատած թաթար եւ քիւրտ հովիւները համերաշխ կ'ապրին հայերուն հետ եւ մահմետականները, մզկիթ չունենալու պատճառով, հայոց եկեղեցին կը յաճախեն:

1909 թուականի սեպտեմբերին Էջմիածնի վերադառնալու ճամբուն վրայ, գիտնականը որոշ ժամանակով կանգ առած է Թիֆլիզ քաղաքը: Հոս նոյնպէս ուսումնասիրած է մանաւանդ հայկական հետքը, քաղաքի հայ բնակչութեան, հայկական միութիւններու, մամուլի, հայկական թատրոնի, հայ գրողներու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդելով եւ արձանագրելով, որ հայերը գրաւած են Թիֆլիզի գրեթէ բոլոր բնագաւառները:

Թիֆլիզի մէջ հանդիպած է այդ ժամանակ արդէն 84 տարեկան Գաբրիէլ Սունդուկեանին, զայն նկատելով «հայ թատրոնի հայր», եւ Եւրոպայի մէջ յետագային, իր դասախօսութիւններուն ընթացքին, ներկայացուցած է Սունդուկեանը, անոր գործերը, ինչպէս Նաեւ ուրիշ հայ թատերագիրներ: Սունդուկեանի հետ,

ի դէպ, ֆրանսերէն զրուցած են, քանի, որ, ինչպէս յայտնի է՝ թիֆլիզահայ մեծ թատերագետը բազմալեզուակիր էր՝ կը տիրապետէր ոչ միայն ֆրանսերէնին, այլեւ գրաբարին, լատիներէնին, իտալերէնին, ռուսերէնին եւ այլ լեզուներու:

ԴԵՊԻ ՊՈԼԻՍ

Նոյն թուականի հոկտեմբերի երկրորդ կիսուն Մաքլեր ծովային ճամբով կ'ուղեւորուի Պոլիս, ճանապարհին հարուստ տեղեկութիւններ կը հաւաքէ իր հանդիպած ծովափնեայ քաղաքներու՝ Պաթումի, Տրապիզոնի, Օրտուի, Սամսունի, Պաֆրայի, Ինեպոլի հայութեան մասին: Այնպիսի մանրամասն տեղեկութիւններ գրի առած է, ինչպիսիք են հայերուն թիւը, դպրոցները եւ միւս հայկական կառոյցները, այդ քաղաքներուն մէջ հայերուն ունեցած հասարակական եւ տնտեսական դիրքը եւ այլն:

Ան անի մանրամասն նկարագրած է պոլսահայութեան կեանքը, նկատելով, որ քաղաքին վարչական կառոյցներուն եւ առեւտուրի ցանցին մէջ հայերը լաւ դիրք գրաւած են, ունին մամուլ, կազմակերպութիւններ, թատրոն եւ այլն: Հոս յատկապէս նշենք, որ ֆրանսացի հայագետը իր յետճամբորդական զեկուցումին մէջ գովասանքով խօսած է պոլսահայ մամուլի բազմազանութեան եւ արժանիքներուն մասին եւ այդ մէկը մեծապէս գնահատած է, քանի որ նոյնը չէ տեսած պետական աջակցութիւն վայելող թրքական եւ յունական մամուլին մէջ: Գրած է հետեւեալը. «Նոյնիսկ հալածանքի ամենամոռայլ օրերուն, հայերը Պոլսոյ մէջ ունեցած են հինգ կամ վեց օրաթերթ եւ նոյնքան ալ շաբթական հանդէսներ, մեծ մասամբ գրական, միւնչդեթ թրքերէն եւ յունարէն լեզուներով հագին կը հրատարակուէր նոյնքան օրաթերթ եւ երկու կամ երեք պարբերական» («Լրաբեր» հանդէս, 1969 թուական, ըստ Մաքլերի հաշուետուութեան ներկայացուած ֆրանսական պետութեան):

«Լրաբեր» հանդէսին մէջ յօդուածագիր Մ. Մինասեան կը գրէ, թէ պոլսահայ թատրոնի մասին խօսելով՝ Մաքլեր մեծ գովեստով կը յիշատակէ «Աբելեան-Արմենեան» թատերախումբին ճաշակաւոր խաղացանկը եւ անոր արդիականութիւնը:

Օրթագիւղի Անտոնեան հայրերու վանքին մէջ Մաքլեր ուսումնասիրած եւ նկարագրած է «Թարգմանչաց» կոչուող հռչակաւոր Աւետարանը, որ ըստ աւանդութեան, ընթրինակուած է մեր առաջին թարգմանիչներու ձեռագրէն:

Վիեննա-Հայաստան-Թիֆլիզ-Պոլիս գիտական ուղեւորութեան մանրամասնութիւնները անոր՝ Ֆրանսայի պետութեան ներկայացուցած զեկոյցին եւ յետագային հրատարակուած գիրքերուն մէջ են: Իսկ ինչո՞ւ ան Ֆրանսայի պետութեան ներկայացուցած է այդ զեկոյց-հաշուետուութիւնը, քանի որ նոյնիսկ ֆրանսական պետական աջակցութեամբ կարելի դարձած է այդ չորս ամսուան գիտական ուղեւորութիւնը:

Այդ գրութիւնները մինչեւ այսօր ալ կը ծառայեն իբրեւ կարեւոր աղբիւր հետազոտողներուն համար, մանաւանդ՝ եւրոպացի հայագետներուն, որոնք հայկական աղբիւններուն զուգահեռ, միշտ կարեւոր կը նկատեն օտարագրի դասական հայագետներու

գործերուն ուսումնասիրութիւնը:

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ինչպէս իր մէկ յօդուածին մէջ կը տեղեկացնէ հետազօտող, գիտնական Վարդան Մատթեոսեան, հայագիտական ու հայասիրական իր գործունեութեան ընթացքին Մաքլեր բազմաթիւ հայ մտաւորականներու հետ կապեր պահած է, այդ կարգին՝ թղթակցութիւն ունենալով Նաեւ Կոստան Զարեանի հետ՝ դրկելով անոր նամակներ եւ բացիկներ: Զանազան առիթներով զարեանական իր ուսումնասիրութիւններուն մէջ Վարդան Մատթեոսեան անդրադարձած է այդ նամակներուն, որոնք Զարեան ստացած է 1912 թուականին՝ Վենետիկ ապրած շրջանին: Մատթեոսեան կարելոր կը նկատէ այդ նամակները զարեանագիտութեան մէջ, այն առումով, որ Զարեանի վենետիկեան առաջին շրջանին՝ 1911-1912-ի վերաբերեալ փաստական տեղեկութիւնները շատ քիչ են:

Նամակներու ընթերցումէն Մատթեոսեան պարզած է Նաեւ, որ Մաքլեր Նախօրօք գտնուած է Վենետիկ, ուր ծանօթացած է Զարեանին, որուն հետ միասնաբար որոնումներ կատարած է «Ակադեմիա» պատկերասրահին մէջ:

ԿՈՍՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

1917 թուականին Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ Մաքլերի «Երաժշտութիւնը Հայաստանի մէջ» գրքոյկը, որուն լուսանկարը նոյնպէս կը կցենք: Գիրքին մէջ Մաքլերի մէկ ելոյթն է, որ ան ունեցած է նոյն թուականին, Փարիզ: Ըստ տեղեկութիւններուն, Մաքլերի այդ ելոյթը ընթացած է երաժշտական կատարումներով, որ անի կենդանի դարձուցած է հայկական երաժշտութեան մասին անոր խօսքը: Գրքոյկին մէջ հայագետը ֆրանսացի հասարակութեան կը պատմէ հայկական երաժշտութեան սկզբնաւորման պատմութիւնը՝ հեթանոսական ժամանակներէն մինչեւ իր ապրած օրերը:

Թէ՛ ելոյթին եւ թէ՛ գրքոյկին մէջ մեծ տեղ յատկացուցած է Կոմիտասին, անոր անուան հետ կապելով հայ մաքրամաքուր երաժշտութիւնը օտար ինչիւններէ ազատելու եւ տարածելու գործը: Գիրքը ստեղծելու մէջ դեր ունեցած են Կոմիտասի ունեցած ելոյթները Փարիզի մէջ՝ 1906-1907-ին Նաեւ՝ 1914-ին, երբ Կոմիտաս Փարիզի մէջ կը մասնակցի Միջազգային երաժշտական ընկերութեան հինգերորդ համաժողովին՝ ներկայացնելով երեք զեկուցում հայ հոգեւոր երաժշտութեան, ժողովրդական երաժշտութեան եւ խազագրութեան մասին:

Մաքլեր, անշուշտ, երաժշտագետ չէր, եւ հայագետները այն կարծիքը ունին, որ այս գրքոյկը հրատարակելու գործին մէջ մեծ եղած է անոր անձնական ծանօթութիւնը Կոմիտասին հետ եւ անոր անցուցած յիշարժան օրերը՝ Մայր Աթոռէն Ներս եւ հայոց դաշտ ու սարերուն մէջ:

«Ժամանակ»/Պոլիս

Անթիլիասի Մայրավանքի Տպարանէն Լոյս Տեսաւ Պերճուհի Աւետեանի «Մատնահետքեր»ը

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Գեորգ Մելիտիոնցի Գրական Մրցանակի թիւ 103-րդ հրատարակութեան կ'արժանանայ Պերճուհի Աւետեանի «Մատնահետքեր»ը: Զատորը կ'ամփոփէ Աւետեանին փորձութիւնները, ապրումներն ու ներաշխարհը՝ Սուրիոյ պատերազմին ընթացքին եւ անկէ ետք: Օրագրի ոճով ներկայացուած սոյն հատորը ընթերցողը դէմ յանդիման կը դնէ աղետներու հետեւանքով բխած մարդկութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ հայութիւնը յուզող հարցերու հետ. գոյապայքար, ինքնութիւն, տուն հասկացողութիւն եւ այլն: Գիրքը ունի չորս հիմնական բաժիններ՝ Պատերազմական Մթնոլորտ, Զրապարակագրական, Գեղարուեստական եւ Երգիծական, որոնք շուրջ 250 էջերու վրայ կը տարածուին:

Զատորէն օրինակներ կրնաք ապահովել Կաթողիկոսարանի գրախանութէն կամ այցելելով www.ciliciabookstore.com կայքէջը:

Քրտական Զարցը Զի Լուծուիւր Առանց Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման. Օքսֆորտի Քիւրտ Զետագօտող

Վերջին տասնամեակներուն ընթացքին քիւրտերը եղած են Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման կողմնակիցները եւ կարեւոր դեր խաղցած են այս գործընթացին մէջ: Այս մասին՝ «Նոր Սեւան» հայ-արժանաւորական խմբագրութեան հետ հարցազրոյցի ընթացքին ըսած է Օքսֆորտի քիւրտ գիտնական, հայագետ Օզլէմ Պելչիմ Կալլիը: Ան նշած է, որ քիւրտերը եղած են Հայոց Ցեղասպանութեան զիջաւոր մեղաւորներէն մէկը. այն քիւրտերը, որոնք չէին ուզեր յարձակիլ հայ խաղաղ բնակիչներուն եւ փախստականներուն վրայ, պատժուած են օսմանեան կառավարութեան կողմէ: «Բայց շատ քիւրտեր դէմ էին ատոր՝ թաքցնելով, պաշտպանելով կամ ընդունելով հայ փախստականները, փրկելով հայ երեխաներուն կեանքը: Քիւրտերը վերջին տասնամեակներուն ընթացքին եղած են Ցեղասպանութեան ճանաչման կողմնակիցները: Քիւրդ քաղաքական գործիչներն ու գիտնականները դատապարտած են իրենց նախնիներուն մասնակցութիւնը ջարդերուն եւ ճանչցած Ցեղասպանութիւնը: Քիւրտ քաղաքական գործիչները ոչ միայն ներողութիւն խնդրեցին իրենց յանցաւոր նախնիներուն անունով, այլեւ՝ տասնեակ քրտական վեպերով նաեւ ընդգծեցին հայերու ապրածները, ներառեալ՝ պատմական իրադարձութիւններն ու կենսագրութիւնները: Քրտական գրական նիւթերը կը պնդեն, որ Թուրքիոյ մէջ քրտական հարցի լուծում չըլլար, եթէ չճանչցուի 1915 թուականի Հայոց Ցեղասպանութիւնը,

եւ ատիկա կ'արտացոլէ քրտական քաղաքականութեան եղաշրջումը: Զանի դեռ թրքական պետութեան գաղափարախօսութիւնն ու քաղաքականութիւնը չէ փոխուած, չի փոխուիլ նաեւ թուրք հասարակութեան մէջ հայերուն ընկալումը: Թրքական պետութիւնը լրատուամիջոցներու, համալսարաններու եւ նոյնիսկ գրականութեան միջոցով նպաստեց հակահայկական նախապաշարմունքներու ընդլայնման: Ցեղասպանութենէն ետք Թուրքիոյ Հանրապետութեան մէջ հայ ըլլալը երբեք դիւրին չէ եղած: Հրանդ Տիւնքի սպանութիւնը առաջին անգամ ընդգծեց Հայկական հարցը Թուրքիոյ մէջ՝ յառաջացնելով աղմկայարոյց խաղեր մարդու իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան վրայ աշխատող աքթիւստներու եւ հասարակական կազմակերպութիւններու կողմէ: Թուրքիոյ մէջ անհաւասարութեան, գրաքննութեան եւ ճնշումներու դէմ պայքարելու համար ստեղծուած բազմաթիւ քաղաքացիական խումբերու եւ նախաձեռնութիւններու համար այս սպանութիւնը մեկնարկային կէտ էր: Թշնամական հակահայկական ազգայնական հռետորաբանութիւնը կ'անցնի թրքական գրական կանոնով 20-րդ դարու սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Անիկա յատկապէս աշխուժացաւ Արցախեան պատերազմէն ետք՝ Եւրոպայի մէջ Հայոց Ցեղասպանութեան վերաբերեալ իրաւական քննարկումներու ժամանակ եւ Ցեղասպանութեան հարիւրամեայ տարելիցին ընթացքին», - կը նշուի հարցազրոյցին մէջ:

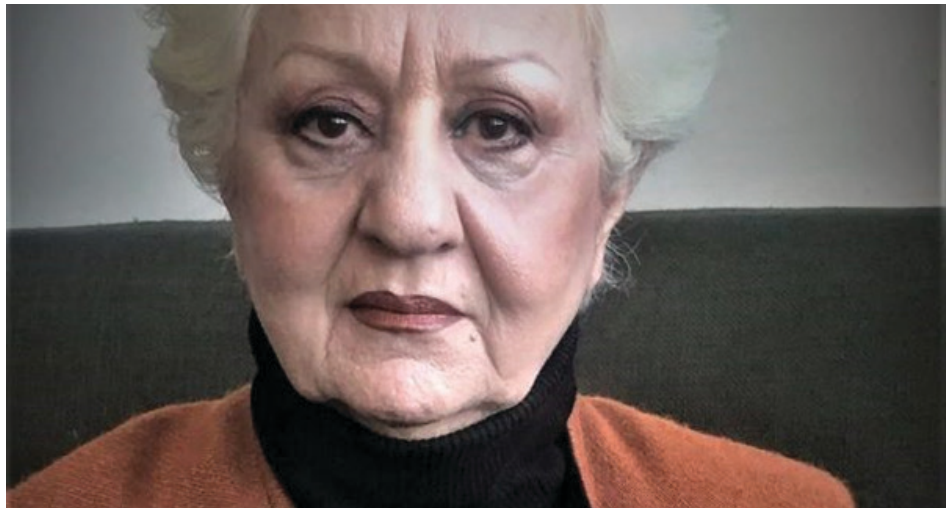
«Արցախի Հոգեւոր-պատմական Յուշարձանները» Խորագիրով Քարտէզ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնութեամբ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հրատարակչութիւնը, համագործակցելով Հայաստանի քարտէզներու հրատարակութեան գործին մասնագիտացած «Զոլաժ» հրատարակչութեան հետ, Հայկական բարեգործական ընդհանուր միութեան (ՀԲԸՄ) Նիւթական աշակցութեամբ լոյս ընծայած է «Արցախի հոգեւոր-պատմական յուշարձանները» խորագիրով քարտէզ (հայերէն, անգլերէն, ռուսերէն): Այս մասին կը տեղեկանանք «Այս»-էն: Անիկա Մայր Աթոռի հրատարակչութեան առաջին փորձառութիւնն է առանձին քարտէզ հրատարակելու, սակայն վանքերու եւ եկեղեցիներու տեղագրման խտութեան տեսանկիւնէն

նախադէպը չունի: Քարտէզները բացառիկ են նաեւ սահմանագծման տեսանկիւնէն, քանի որ երեք տարբեր գծագրումով նշուած են Արցախի, ԼՂԻՄ եւ ներկայիս ազրպէյճանական զինուած ուժերուն կողմէ 2020-ին բռնագրաւուած տարածքներուն սահմանները, որուն միջոցով հնարաւոր է յստակ տեղորոշումով տեսնել այն վանքերը, եկեղեցիները եւ պատմա-կրօնական նշանակութիւն ունեցող յուշարձանները, որոնք մնացած են գերութեան մէջ: Քարտէզը, վստահաբար, օգտակար կ'ըլլայ թէ՛ պատմաբաններու, թէ՛ յուշարձանագետներու, թէ՛ միջազգայնագետներու եւ թէ՛ թեմայով հետաքրքրուող այլ անձերու:

Փրոֆ. Սեդա Տատոյեան Մեծարուեցաւ Հայագիտական Ուսմանը Ընկերակցութեան Կողմէ

Հայագիտական ուսմանը ընկերակցութիւնը (SAS) կը հաղորդէ, թէ 6 Նոյեմբերին տեղի ունեցած առցանց ձեռնարկի մը ընթացքին, ընկերակցութեան «Կեանքի մը իրագործումներ» մրցանակը շնորհուեցաւ հեղինակաւոր հայագետ փրոֆ. Սեդա Տատոյեանին, գնահատելով անոր բերած արժեքաւոր նպաստը հայագիտութեան զարգացման ջանքերուն վերջին առաւել քան 40 տարիներուն ընթացքին: Հայլէպ ծնած եւ հասակ նետած Տատոյեան հեղինակ է առաւել քան 10 հատորներու եւ բազմաթիւ ուսումնասիրական յօդուածներու: Տատոյեան տիրացած է փիլիսոփայութեան մէջ գիտութիւններու դոկտորի աստիճանին՝ մասնագիտանալով հայ փիլիսոփայութեան ճիւղին մէջ: Ան 1981-1986 դասախօսած է Լիբանանի Հայկագետ եւ «Էլ. Էյ. Եու.» համալսարաններուն մէջ, 1986-2005՝ Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի մէջ, 2002ին եւ 2006ին իբրեւ դասախօս հրաւիրուած է Նիւ Եորքի

«Քոլումբիա» համալսարանի Արեւելեան գիտութիւններու բաժանմունքին կողմէ, 2007-2010 դասախօսած է Ս. Ներսէս ընծայարանին մէջ: 2010-ին Շիքակոյի համալսարանին մէջ դասախօսած է «Հայ-իսլամական փոխյարաբերութիւններ» նիւթին շուրջ եւ 2011-ին դասախօս եղած է Երեւանի պետական համալսարանի երեք տարբեր բաժանմունքներու մէջ: Տատոյեանի ուսումնասիրութիւնները կեդրոնացած են միջնադարեան եւ արդի հայոց պատմութեան եւ յատկապէս՝ հայ-իսլամական կապերուն վրայ: Անոր «Ֆայթիմական Հայերը» եւ եռահատոր «Հայերը Միջնադարու Իսլամական Աշխարհին մէջ» գործերը կը նկատուին բոլորովին նոր վերլուծումներ, որոնք միջին-արեւելեան միջավայրին մէջ կը վերարժեւորեն հայոց պատմական փորձառութիւնը, յարաբերութիւնները եւ դերը: Ան արժանացած է «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» եւ շարք մը այլ շքանշաններու: Ցուցասրահը պիտի գործէ մինչեւ Նոյեմբեր 19:

Լուրեր Հայաստանէն եւ Արցախէն

Հայաստանի Զինուած Ուժերու 12 Զինձառայող՝ 7 Պայմանագրային եւ 5 Ժամկէտային Գերեվարուած են. ՊՆ

Սկիզբը էջ 01

Յիշեցնենք, որ սոյն թուականի Նոյեմբեր 14-ին ժամը 13.00-ի սահմաններուն հայ-ատրպէյճանական սահմանագիծի արեւելեան տեղամասերէն մէկուն մէջ Ատրպէյճանի զինուած ուժերու ստորաբաժանումները զրահամեքենայի աջակցութեամբ ներխուժած են Հայաստանի Հանրապետութեան ինքնիշխան տարածք: Այս մասին յայտարարութիւն տարածած է Հայաստանի Անվտանգութեան խորհուրդը:

Յայտարարութեան մէջ նաեւ կ'ըսուի. «Ատրպէյճանական ՉՈՒ գործողութիւնները հետեւանքով Հայաստանի ՉՈՒ չորս մարտական դիրքեր յայտնուել էին շրջափակման մէջ: ՀՀ ինքնիշխան տարածք ներխուժած ատրպէյճանական զինտեխնիկան եւ զօրք բանակցութիւնները արդիւնքում դուրս են եկել ՀՀ տարածքից, ՀՀ ՉՈՒ ստորաբաժանումները դուրս են բերուել վերոնշեալ չորս մարտական դիրքերից: Այնուամենայնիւ՝ նշուած հատուածում շարունակուել են ծաւալուած մնալ դեռեւս ս/թ Մայիսին ՀՀ ինքնիշխան տարածք ներխուժած ատրպէյճանական զինձառայողներ: Լուրերը, թէ ՀՀ ՉՈՒ վերադառ հրամանատարութեան կամ քաղաքական իշխանութեան կողմից դիմադրութիւն ցոյց չտալու հրաման է արձակուել՝ իրականութեանը չեն համապատասխանում: Հայաստանի Հանրապետութեան Անվտանգութեան խորհուրդը համապատասխան մարմիններին յանձնարարել է իրականացնել միջադէպի պատշաճ քննութիւն:

Անվտանգութեան խորհուրդը Ռուսաստանի Դաշնութեան, Հաւաքական անվտանգութեան պայմանագրի կազմակերպութեան եւ միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնն է հրաւիրում Ատրպէյճանի զինուած ուժերի շարունակական ակրեւիվ գործողութիւնները վրայ եւ ընդգծում, որ այդ գործողութիւններն ուղղուած են Հայաստանի Հանրապետութեան ինքնիշխանութեան, տարածքային ամբողջականութեան եւ տարա-

ծաշրջանային անվտանգութեան ու կայունութեան դէմ, ինչպէս նաեւ հակասում են 2020 թուականի Նոյեմբերի 9-ի եռակողմ յայտարարութեան դրոյթներին:

Հայաստանի Հանրապետութեան Անվտանգութեան խորհուրդը արտայայտում է իշխանութիւններին եւ ժողովրդի վճռականութիւնը հայրենիքի ինքնիշխանութիւնը, տարածքային ամբողջականութիւնը եւ անկախութիւնը պաշտպանելու գործում:

Անդրադառնալով Գորիս-Կապան եւ Կապան-Ճակատեն ավտոճանապարհներին՝ Ատրպէյճանի վերահսկողութեան տակ գտնուող հատուածներին, հարկ ենք համարում ընդգծել, որ դրանք դեռեւս ԽՍՀՄ տարիներին՝ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի սահմաններին վերաբերող ուղղակի իրաւական նշանակութիւն ունեցող փաստաթղթերի համաձայն Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքում չեն գտնուում: Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը միջոցներ է ձեռնարկել Սիւնիքի մարզում այլընտրանքային ճանապարհների նոր ցանցի ստեղծման ուղղութեամբ եւ այդ աշխատանքներն առաջիկայում աւարտին կը հասցունեն: Հարկ ենք համարում ընդգծել, որ Հայաստանի Հանրապետութեան որեւէ բնակավայր կենսապահովման ճանապարհից զրկուած չէ:

Հայաստանի Հանրապետութեան Անվտանգութեան խորհուրդը շարունակում է ընդգծել հայ-ատրպէյճանական սահմանային իրավիճակի խաղաղ հանգուցալուծման անհրաժեշտութիւնը, այն է՝ Խորհրդային Հայաստանի եւ Խորհրդային Ատրպէյճանի տէ իւրէ հաստատուած սահմանագծից զօրքերի հայելային ետքաշում եւ միջազգային հովանու ներքոյ սահմանների դեմարկացիայի եւ դէիմիտացիայի գործընթացի մեկնարկ:

Նաեւ ԵԱՀԿ ՄԽ համանախագահութեանը կոչ ենք անում ակտիվացնել ջանքերը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ եւ համապարփակ կարգաւորման ուղղութեամբ:

Հայաստանը Պիտի Դիմէ Ռուսիոյ 1997-ի Պայմանագրի Շրջածիրէն Ներս ՀՀ Տարածքային Ամբողջականութիւնը Պաշտպանելու Կոչով

Սկիզբը էջ 01

Անոր խօսքով՝ այսօրուայ սրացումը կապուած է նաեւ Ատրպէյճանի կողմէ յաւելեալ զրահամեքենաներ եւ զինուած ուժեր կիրառելու հետ. «Նրանք փորձել են օգտագործել Հայաստանի սուվերեն տարածքում գտնուող Ատրպէյճանի զինուած ուժերը: Զանի որ յարձակումը եղել է Հայաստանի սուվերեն տարածքի վրայ, մենք դիմում ենք Ռուսաստանի Դաշնութեանը ՀՀ-ի եւ ՌԴ-ի միջեւ գոյութիւն ունեցող 1997 թուականի պայմանագրի շրջանակներում Հայաստանի տարածքային ամբողջականութիւնը պաշտպանելու կոչով եւ համաձայնագրի շրջանակներում փոխադարձ պարտականութիւններն իրագործելու տրամաբանութեան շրջանակներում», ըսաւ Արմէն Գրիգորեանը:

Ան ջարտուղարին խօսքով՝ սա բանաւոր դիմում է, որ գրաւոր ընթացակարգ պիտի ունենայ. «Մենք ակնկալում ենք, որ Ռուսաստանի Դաշնութիւնն օգնութիւն կը տրամադրի եւ մենք հնարաւորութիւն կ'ունենանք Հայաստանի տարածքային ամբողջականութիւնը վերականգնելու», ըսաւ Ան ջարտուղարը: «Բազմաթիւ անգամ խօսուել է, որ ՀՀ պետական սահմանը հանդիսանում է կարմիր գիծ ՌԴ-ի համար եւ Մայիսի 12-ից սկսած ատրպէյճանցիները խախտել են այդ մարմիր գիծը: Այս առումով մենք մեր դաշնակիցին դիմում ենք, որ կարողանանք մեր դաշնակցային պարտաւորութիւնները

շրջանակներում վերականգնել ՀՀ տարածքային ամբողջականութիւնը», - ըսաւ ան:

Հարցին, թէ այդ օգնութիւնը կ'ենթադրէ բանակցութիւններու մէջ ներգրաւուածութիւն, թէ՛ զինուած ուժերով օգնութիւն, Ան ջարտուղարը պատասխանեց. «Եթէ հնարաւոր լինի այս իրավիճակը հանգուցալուծել բանակցային ճանապարհով, ապա լուծել բանակցային ճանապարհով, իսկ եթէ հնարաւոր չլինի, ապա տրամադրել Հայաստանին բաւական ռազմական օգնութիւն, որպէսզի Հայաստանը կարողանայ ստեղծուած իրավիճակը հանգուցալուծել»:

Ինչ կը վերաբերի ՀԱԴԿ-ին, Արմէն Գրիգորեան ըսաւ. «Այս ուղղութեամբ եւս մենք նախապատրաստական աշխատանքներ ենք կատարում: Ի հարկէ, մենք Մայիսի 12-ին ստեղծուած իրավիճակով դիմել էինք ՀԱԴԿ-ին, որ ճգնաժամը լուծենք: Բաւարար ջանքեր չի գործադրուել խնդիրը լուծելու, բայց մենք շրունակելու ենք աշխատել: Զանի որ ՀԱԴԿ-ի նախագահութիւնն այսօր գտնուում է Հայաստանի ներքոյ, այսինքն Հայաստանը ՀԱԴԿ նախագահն է, ապա մենք յաւելեալ քայլեր կը ձեռնարկենք, որպէսզի ակտիվացնենք նաեւ ՀԱԴԿ-ի շրջանակներում մեր քայլերը: ՀԱԴԿ պայմանագրի շրջանակներում նախատեսուած է այն գործիքակազմը, որ հնարաւորութիւն է տալիս որեւէ անդամ երկրի տարածքային ամբողջականութեան որեւէ ոտնձգութեան դէպքում քայլեր ձեռնարկել»:

Լուրեր Աշխարհէն

ԵԱՀԿ Միւսքի Խումբի Համանախագահները Կոչ Ըրած են Հայաստանին Ու Ատրպէյճանին Թուլացնելու Լարուածութիւնը

ԵԱՀԿ Միւսքի Խումբի համանախագահները (Էնտրիւ Շոֆըր (ԱՄՆ), Իկոր Խովաեւ (ՌԴ) եւ Պրիս Ռոքֆէյ (Ֆրանսա) հանդէս եկած են յայտարարութեամբ: Անոնք խոր մտահոգութեամբ կը դիտարկեն տարածաշրջանին մէջ տեղի ունեցած վերջին միջադէպերը, այդ շարքին՝ հայ-ատրպէյճանական սահմանի երկայնքով:

Համանախագահները կողմերուն կոչ կ'ընեն յստակ քայլեր ձեռնարկելու իրավիճակի անյապաղ ապամազցումի համար: Անոնք նաեւ կոչ կ'ընեն կողմերուն գերծ մնալու հրահրող հռետորաբանութենէ եւ սադրիչ գործողութիւններէ եւ ամբողջութեամբ կատարելու այն պարտաւորութիւնները, որոնք ստանձնած են Նոյեմբեր 9-ի յայտարարութեան եւ հրադադարի

մասին համատեղ համաձայնեցուած այլ պայմանաւորութիւններու շրջանակէն ներս:

Յայտարարութեան մէջ նշուած է, որ վերջին շրջանին լարուածութեան աճը կ'ընդգծէ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան հետ կապուած կամ անկէ բխող մնացած հարցերու բանակցային, համապարփակ եւ կայուն կարգաւորման անհրաժեշտութիւնը: Համանախագահները կողմերուն կոչ կ'ընեն հիմնուելու Նիւ Եորքի եւ Փարիզի մէջ համանախագահներու հովանու ներքոյ կայացած Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի արտաքին գործոց նախարարներու համատեղ հանդիպումներու ընթացքին ձեռք բերուած առաջընթացի վրայ՝ շարունակելով անմիջական երկխօսութիւնը՝ նպաստել տարածաշրջանին մէջ անվտանգութեան ու կայունութեան:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՄԱՄՈՒԼ
Պաշտօնական Լրատու

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՄԱՄՈՒԼ-ը
www.ramgavar.am

Հաղորդագրություն

Հանդիպում Հիսիսային Ամերիկայի
Հայ Անետարանական Միության
Ղեկավարության հետ

Սկիզբը էջ 01

Նմանապես այդ օր գտնուած էին Փաստաթղթային Հայ Կիլիկիոյ Անետարանական եկեղեցւոյ հովիւ՝ Աւագ պատուելի Սերոբ Մկրտիչեան եւ Մոնթեպելլոյի եկեղեցւոյ հովիւ պատուելի Ճոզէֆ Կարապետեան: Հ.Ա.Հ.Ա.Միութեան նորընտիր պատուելի տեղապահ՝ Հենրիկ Շահնազարեան, քրիստոնեական խորագգաց զգացումներով ողջունեց մեր պատուիրակութեան անդամները եւ մաղթեց որ ինչպէս անցեալին, ապագային ալ սերտ ու սիրալիր յարաբերութիւնները շարունակուին Հիսիսային Ամերիկայի Հայ Անետարանական Միութեան ղեկավարութեան ՌԱԿ-ի շրջանակին հետ:

Փոխադարձաբար, ՌԱԿ-ի Շրջանայինի Վարչութեան ատենապետ Ընկ. Տոքթ. Ռաֆֆի Պալեան շնորհաւորեց Հ.Ա.Հ.Ա.Միութեան ղեկավարութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայաստանեայց Անետարանական եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 175-ամեակը, որ քանի մը օրեր առաջ

նշուեցաւ Ֆրեզկոյի մէջ, նմանապէս Ընկ. Պալեան շնորհաւորեց Հ.Ա.Հ.Ա.Միութիւնը, որ գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ հրաւիրելու Արցախի պետական նախարար Տիար Արտակ Բեկլարեան, որ իր անսման եւ ոգեւորիչ ելոյթներով մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց գաղութէն ներս, ինչպէս նաեւ Ընկ. Պալեան սրտագին շնորհաւորեց պատուելի Հենրիկ Շահնազարեան անոր պատուելի տեղապահի պաշօնին համար, մաղթելով իրեն աստուածահաճոյ նոր ծառայութիւններ:

Ապա պատուելի Պերճ Ծամպազեան, վարիչ տնօրէն եւ պատուելի Հենրիկ Շահնազարեան շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ փոխանցեցին իրենց միութեան հոգեւոր, կրթական, երիտասարդական եւ եկեղեցական գործերուն մասին:

Սիրոյ եւ ապագային սերտ ու սիրալիր համագործակցութեան խոստումներով, վերջ գտաւ այս հոգեշահ հանդիպումը:

ԽԱՉԻԿ ՃԱՆՈՅԵԱՆ

Յայտարարութիւն

Հովանաւորութեամբ
Միացեալ Նահանգներու Արեւմտեան Թեմի
Սրբազան Առաջնորդ
Գերշն. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեանի

Զորքեշաքթի, Դեկտեմբեր 15, 2021, Երեկոյեան Ժամը 7ին Առաջնորդարանի «Արմէն Համբար» դահլիճին մէջ տեղի պիտի ունենայ

ՇՆՈՐՀԱՅԱՆԴԵՍ

Սուրբ Գրիգոր Վարդապետ Նարեկացիի
«Մատեան Ողբերգութեան» Աշխարհաբարի Նոր
Թարգմանութեան

Թարգմանութիւնը կատարուած է Հոգշն. Տաճատ Ծ. Վարդապետ
Եարտըմեանին կողմէ

«Մատեան»ին Նոր Թարգմանութիւնը կը ներկայացնէ
Թարգմանիչը

Սիրով հրաւիրուած է մշակութասէր հասարակութիւնը

Առողջապահական

Լեզուն Կրնայ Վկայել B12 Վիթամինի
Պակասի Մասին

Օրկանիզմին մէջ վիթամին B12-ի պակասը կրնայ տարբեր հիւանդութիւններ յառաջացնել, որոնք կրնան տարբեր ձեւով դրսեւորուիլ: Այսպիսի կարծիք յայտնած է սննդաբան, սննդային վարքագիծի խանգարումներու մասնագետ Հելեն Ուեսթը:

Daily Express-ին համաձայն, մասնագետին խօսքով, կայ մէկ նշան, որով կարելի է անմիջապէս հասկնալ, որ մարդ B12-ի պակաս ունի: Կը պարզուի, որ լեզուն նման պարագաներուն կ'ուռի, կը կարմրի եւ քիչ մը կը փայլի: Բժիշկները այս երեւոյթը կը կոչեն «կլոսիթ»: Հիւանդին կրնայ նաեւ թուիլ, որ համի «ռիսեփթըր»ները անհետացած են:

Ուեսթը նաեւ նշած է, որ «կլոսիթ»ը կը յանգեցնէ խօսքի արատներու, ուտելու ժամանակ նոյնպէս մարդու մօտ փոփոխութիւններ կը նկատուին: Ախտանիշը ի յայտ կու գայ ոչ թէ անմիջապէս, այլ քանի մը տարիներու ընթացքին: Բացի B12 վիթամինի պակասէն, «կլոսիթ» կրնայ յառաջացնել կծու սնունդը, բերանի չորութիւնը կամ թթուային «ռիֆլաքս»ը:

Լուրեր Աշխարհէն

Վլատիմիր Փութինն Ու Էմանուէլ Մաքրոնը
Քննարկած են ԼՂ Հակամարտութեան
Կարգաւորման Շուրջ Ստեղծուած Իրավիճակը

Սկիզբը էջ 01

Քննարկուած են երկկողմ եւ միջազգային օրակարգի բազմաթիւ արդիական հարցեր, այդ շարքին՝ «Քորոնա» ժահային վարակի տարածման դէմ պայքարը: Դիտարկուած է ԼՂ հակամարտութեան կարգաւորման շուրջ ստեղծուած

իրավիճակը: Ռուսաստանը, ինչպէս նշած է Վլատիմիր Փութինը, պիտի շարունակէ քայլեր ձեռնարկել իրավիճակը կայունացնելու եւ Ռուսաստանի միջնորդութեամբ ձեռք բերուած եռակողմ պայմանաւորուածութիւնները հետեւողականօրէն իրականացնելու համար:

Լուրեր Հայաստանէն եւ Արցախէն

Ստորագրուած է Հայաստան-ԵՄ Ընդհանուր
Օդազնացութեան Համաձայնագիրը

Սկիզբը էջ 01

Այս մասին յայտնած են ՀՀ արտաքին գործոց նախարարութենէն, նշելով, որ նախարար Արարատ Միրզոյեանը հանդէս եկած է ելոյթով, որուն մէջ, մասնաւորապէս, ըսած է. «Այսօր Ընդհանուր աւիացիոն (օդազնացութեան) համաձայնագրի ստորագրումը եւս մէկ կարեւոր նշանով է Եւրամիութեան եւ Նրա 27 անդամ երկրների հետ մեր յարաբերութիւններում: Ցանկանում եմ իմ անկեղծ երախտագիտութիւնը յայտնել բոլոր նրանց, ովքեր այսօրուայ իրադարձութիւնը իրականութիւն են դարձրել: Եւրոպական յանձնաժողովում, Խորհրդում եւ Սլովենիայի նախագահութիւնում մեր գործընկերներին, Հայաստանում բոլոր համապատասխան պատկան մարմիններին եւ Պրիւսէլում մեր դիւանագիտական առաքելութեանը: Սօստ ապագայում սոյն Համաձայնագրի վաւերացումն ու ուժի մէջ մտնելը նոր հնարաւորութիւններ կը ստեղծի Հայաստանում աւիացիոն

(օդազնացութեան) ոլորտի զարգացման համար՝ դիւրացնելով Հայաստանի քաղաքացիներու կապը եւրոպական այլ երկիրներու հետ: ԵՄ ընդհանուր աւիացիոն գոտուն՝ աւիացիոն ծառայութիւնների միասնական շուկային միանալը կը նպաստի ԵՄ աւիացիոն ստանդարտների (չափանիշ) ընդունմանը, աւիացիոն կանոնների կիրառմանը եւ կը զարգացնի հետագայ համագործակցութիւնը աւիացիոն անվտանգութեան ոլորտում: Այս ամենից կը շահեն ազգային աւիաընկերութիւնները եւ, ի հարկէ, անհատ ճանապարհորդները: Համոզուած եմ, որ Համաձայնագիրը կարեւոր նշանակութիւն կ'ունենայ առեւտրի, զբօսաշրջութեան, ներդրումների եւ, ընդհանուր առմամբ՝ տնտեսական ու սոցիալական (ընկերային) զարգացման խթանման համար, ինչպէս նաեւ կը խթանի մարդկանց միջեւ շփումները եւ կապահովի աւելի մեծ շարժունակութեան հնարաւորութիւններ»:

Անվտանգ Հեռաւորութիւնը Համակարգիչի
«Մոնիթոր»-էն Մինչեւ Աչքերը

Տեսողութիւնը չվնասելու համար ակնաբոյժ Սերկէյ Խոմեաքով կը յանձնարարէ «Էքրան»-էն հեռու մնալ 50-60 սանթիմէթր: Մասնագետը կը յանձնարարէ «մոնիթոր»ը տեղադրել անմիջապէս անհատին դիմացը, մինչդեռ ատոր վերին եզրը պէտք է ըլլայ տեսադաշտի մակարդակին վրայ: Ան յանձնարարած է պահել 50-60 սանթիմէթր, սակայն հեռաւորութիւնը կրնայ տարբերիլ՝ կախեալ ըլլալով սարքի անկիւնագիծէն: «Եթէ դուք կ'աշխատիք 25-30 սանթիմէթր «Էքրան»ի անկիւնագիծով «նօթալուք»ի կամ «թապլէթ»ի հետ, ապա հեռաւորութիւնը կրնայ հաւասար ըլլալ «հարմոն»ի հեռաւորութեան. այս արմուկէն մինչեւ բութ մատնաչափ

հեռաւորութիւնն է կամ միջինը 40-45 սանթիմէթր»,-ըսած է մասնագետը: Կարեւոր է նաեւ ուշադրութիւն դարձնել համակարգիչով աշխատելու համար տարածքի լուսաւորութեան մակարդակին: Ըստ Խոմեաքովի՝ ամենէն արդիւնաւետ եւ հանգստաւետ լոյսի աղբիւրները այն աղբիւրներն են, որոնք արտանետուող լոյսի «սփեքթրմ»ին մէջ մօտ են բնական «սփեքթրմ»ի լուսաւոր հոսքին: Ինչ կը վերաբերի արուեստական լոյսի աղբիւրներուն, ապա «խնտաքշշն» լամպերը կը բաւարարեն այդ չափանիշները, ինչպէս նաեւ շիկացած լամպերը եւ որոշ ժամանակակից լուսատիոտային լամպերը:

Afnil.com

VARTAN OUZOUNIAN
Founder of Tekeyan Centre,
Chairman of Tekeyan
Centre Fund Armenia

**TEKEYAN
CENTRE FUND**

SUPPORT SCHOOLCHILDREN of five Tekeyan Schools in Armenia and Artsakh PROGRAM SINCE 2010

The TCF's annual school projects:

- Olympiad
- Museums & Sightseeing Tours
- Summer Camp
- Tekeyan Sports Games
- Free Textbooks for Needy Children
- School Renovation

I would like to sponsor
Yerevan Tekeyan Centre Fund's
"Support Schoolchildren Program"
for children in Armenia and Artsakh.

☐ \$100 ☐ \$200 ☐ \$300 ☐ other _____

Please make your cheque payable to:

Nor Or Charitable Foundation
1901 N. Allen Ave, Altadena, CA 91001
Memo: TCF Armenia-Support Schoolchildren

Once you make a donation, please
inform the TCF Armenia by email:
info@tekeyancentre.am

Either make a wire transfer:

Bank name: UMPQUA BANK
Swift code: UMPQUS6P
Beneficiary: Nor Or Charitable Foundation
Account No: 9855291390
Bank address: 700 North Central Ave,
suite 150, Glendale, CA 91203

In 2010-2019 Support Schoolchildren
spent about \$ 240,800 on school projects
and involved more than 6,800
schoolchildren from Yerevan, Gyumri,
Stepanavan, Karbi village and
Artsakh Berdzor town.

ՆԱԽԱԾԵՆՈՒԹԵԱՄԻՐ՝
ՄԱՄԻՆԱ

ՄԱՄԻՆԱ

Տօքթ. Արշակ Գազանճեան

ՄԵՐ ԴԻՏԱՆԿԻՒՆԷՆ

Ազգային Մտորումներ ու
Կեցուածքներ

Գիրքը կը ներկայացնէ՝

Իրաւաբան Ռուբէն Աւշարեան

«Տօքթ. Արշակ Գազանճեան այն հազարաւոր
ազգային-հասարակական գործիչներէն է որ տասնամեակներու
փոքր երկարող իր քաղաքական եւ գաղափարական
աշխատանքները միշտ բնորոշուած են հասարակչութեան
կեցեակներով եւ լուրջ ու չափաւոր արտայայտութիւններով»

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 18, 2021

Երեկոյեան ժամը 7:30-ին

ՀԿԲՄ Կեդրոն

1060 North Allen Avenue, Pasadena, CA 91104

Հաղորդագրութիւն

Աւարտուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի Ժողովը

Սկիզբը Էջ 02

Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց
Կաթողիկոսի, Մոսկուայի եւ Համայն
Ռուսիոյ Կիրիլ ԱՅ Պատրիարքի եւ
Կովկասի մահմեդականների վարչու-
թեան նախագահ շէյխ-ուլ-իսլամ
Ալլահշուքիւր Փաշայ Չաղէի հետ
հոկտեմբերի 13-ին Մոսկուայում տեղի
ունեցած եռակողմ հանդիպման
անդրադարձաւ Գերաշնորհ Ս. Նաթան
արքեպիսկոպոս Յովհաննիսեանը՝
ընդգծելով, որ հոգեւոր առաջնորդների
եռակողմ հանդիպումները կարեւոր
ծեւաչափ են արցախեան հիմնախնդրի
խաղաղ կարգաւորման եւ յետպա-
տերազմեան շրջանում առաջա-
ցած մարտահրաւերները յաղթա-
հարելու գործում: Սրբազան Հայրն
անդրադարձ կատարեց եռակողմ
հանդիպման ընթացքում Վեհափառ
Հայրապետի կողմից բարձրացուած
խնդիրներին եւ կարեւորեց Նորին
Սրբութեան ներդրած ջանքերը՝
ուղղուած ռազմագէտների վերա-
դադին, Արցախի անվտանգութեանը,
մշակութային կառոյցների ու
սրբավայրերի պահպանութեանը:
Ժողովի օրակարգում ընդգրկուած
էր նաեւ յետպատերազմեան եւ
համաճարակային պայմաններում
եկեղեցու առաքելութեան իրա-
գործման ուղղուած ծրագրերը:

Թեմայի շուրջ զեկոյցներ ներկա-
յացրեցին Արեւելեան Եւրոպայի
Հայրապետական Պատուիրակ, Վատի-
կանում Ամենայն Հայոց Կաթողի-
կոսի ներկայացուցիչ Գերաշնորհ Ս.
Խաժակ արքեպիսկոպոս Պարսա-
մեանը, Տաւուշի թեմի առաջնորդ
Գերաշնորհ Ս. Բագրատ եպիսկոպոս
Գալստասեանը, ԱՄՆ Հայոց Արեւե-
լեան թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Ս.
Դանիէլ եպիսկոպոս Ֆընտրեցեանը:
Ժողովականները, քննութեան
առնելով յետպատերազմեան եւ
համաճարակային իրավիճակում
առկա մարտահրաւերները, մասնա-
ւորաբար կարեւորեցին սոցիալա-
կան ու կրթական ծրագրերի զօրա-
ցումը եւ մատաղ սերնդի հոգեւոր
դաստիարակութիւնը: Թելադրուեց,
որ այս ուղղութեամբ իրականացուող
ծրագրերն էլ աւելի ընդգրկուն պետք
է դարձնել եւ թեմերի ու եկեղեցա-
կան համայնքների կողմից յատուկ
ուշադրութեան արժանացնել:
Քննարկուեցին նաեւ եկեղեցու կանո-
նական ու հովուական կեանքին,
կարգապահական ու իրաւական
հարցերին, կրթական ու սոցիալա-
կան ծրագրերին եւ եկեղեցու
առաքելութեան արդիւնաւորման
առնչուող հարցեր:

ARMENIAN FESTIVAL 2021

ORGANIZED BY

THE CONSULATE GENERAL OF ARMENIA IN LOS ANGELES

VENUE: ARTSAKH AVENUE, GLENDALE, CALIFORNIA

SATURDAY, DECEMBER 11, 2021

FROM 10:00 AM TO 10:00 PM

FREE ADMISSION

**EVERYTHING ARMENIAN: HIGH-TECH PRODUCTS,
SOUVENIRS, ART, JEWELRY,
CULTURAL PROGRAM, FOOD COURT AND BEVERAGES**

OFFICIAL PART OF THE PROGRAM STARTS AT 6:00 PM

Join and check out the best from the Homeland
and Western U.S.

**For booth rental call: (818) 245 - 5220 or email:
armfest2021@gmail.com**

**SPONSORSHIP OPPORTUNITY: DIFFERENT PACKAGES
FOR THE FESTIVAL SPONSORSHIP CALL (424) 355 - 5121
or email:
armfest2021sponsorship@gmail.com**

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հանգուցեալ Տէր Ասողիկ Ժամկոչեանի մահուան տխուր առիթով,
փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները կը
կատարուին «Նոր Օր» շաբաթաթերթին.

Գէորգ Գրիգորեան	\$200
Յակոբ Նազարեան	200
Դաւիթ Սամուէլեան	200
Րոպէր Տեմիրճեան	200
Արա Գասապեան	100
Անդրանիկ Հայկեան	100
Գասպար Ղազարեան	100
Տոքթ. Ռաֆֆի Պալեան	100
Տէր Սարգիս Փէթոյեան	100
Կարօ Զիւլիէլեան	100

Նուիրուած անուանի երգահան
ԱՌՆՈ ԲԱԲԱԶԱՆՅԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100 - ԱՄԵԱԿԻՆ

**Թեքեան Մշակութային Միութիւն
Լոս Անճելըսի Մայր Մասնաճիւղ
Մեծագոյն Լոս Անճելըսի Մասնաճիւղ**

Հովանաւորութեամբ
**ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ Տ. ՅՈՎԱՆ ԱՐՔ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ, ԱՌԱՋՆՈՐԴ
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմին**

ՅՈՐԴԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
Ելոյթ կ'ունենան

ԱՆԱՀԻՏ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ – *սոփրանօ*
ՍՈՒՐԵՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ – *թեւօր*
ԱՐՄԻՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆ – *դաշնամուր*
ԱՐՄԵՆ ՄԱՆԳԱՍԱՐԵԱՆ – *ջութակ*
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԵՂՐԻԿԵԱՆ – *ջութակ*
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՖԻՇԵԱՆ – *ալտ*
ՅՈՎԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ – *թաւջութակ*

Երեկոյի հանդիսավար՝
ԼԻԼԻԹ ՔԷՀԷԵԱՆ

**ՈՒՐԲԱԹ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10, 2021, Երեկոյան 7: 30 – ին
ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՐԱՀ
117 South Louise st. – Glendale, CA 91205
ՀԻՐԴԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ / ՄՈՒՏՔՆ՝ ԱԶՍ**

Հայրենակիցնե՛ր, կը խնդրուի պահպանել համավարակի կանոնները:

 facebook.com/TekeyanLA
  @TekeyanLA

Յայտարարութիւն

**Մեկնարկում է ՀԲԸՄ Կլոպալ Առաջնորդութեան
Ծրագիրը 2022թ. Համար**

ՀԲԸՄ-ն յայտարարում է 2022 թ. Երեւանի Կլոպալ առաջնորդութեան ծրագրի դիմում-յայտերի ընդունում ՀՀ-ի եւ Արցախի 19-26 տարեկան երիտասարդների համար: Մասնակից ուսանողները վեց շաբաթների ընթացքում ձեռք կը բերեն.

- անհատական աշխատանքային փորձառութիւն ՀՀ-ի առաջատար ընկերութիւններում,
- առաջնորդութեան հմտութիւններ,
- միջազգային մենթորների հետ ծանօթութիւն,
- մասնագիտական կապեր,
- համախոհների մեծ ցանց:

Ծրագրի օրեր՝ Յունիս 14 - Յուլիս 23, 2022թ.:
Դիմումների ընդունման վերջնաժամկետ՝ 2022թ. Յունուար 8: Ծրագրի մասին աւելին իմանալու եւ դիմելու համար, այցելէ՛ք <https://agbu-glp.org/>: Տեղերը սահմանափակ են:
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. Ազատ տեղերը լրանալուն պէս, դիմումների ընդունումը կը դադարեցուի:
Յաւելեալ հարցերի դեպքում խնդրում ենք կապ հաստատել glp@agbu.org ել. հասցեով:

**Join AGBU
Dance School**
[Ages 5-18]

Armenian & Modern Dance at AGBU Pasadena Center

JAN 17 – MARCH 16, 2022
MONDAYS & WEDNESDAYS

5-9 year olds 4:00 PM – 5:00 PM	10-14 year olds 5:15 PM – 6:15 PM	15-18 year olds 6:30 PM – 7:30 PM
---	---	---

Join now!
Registration Cost: \$300

For more info: (626) 794 7942 | wdinfo@agbu.org

Կարդացէ՛ք եւ տարածեցէ՛ք
«Նոր Օր»
շաբաթաթերթը

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Նոր Օրի ելեկտրոնային տարբերակը կարդալու
համար կարելի է այցելել՝
noror.org
Կամ գտնել մեզի մեր ֆէյսպուքի էջին վրայ՝
www.facebook.com/norornews/